

Egypt – I Israels skygge

*Norges forhold til Egypt
1967-1973*

Fredrik Løken

Masteroppgave i historie,
Institutt for arkeologi, konservering og historie

Universitet i Oslo

14. november 2014

Egypt – I Israels skygge

Norges forhold til Egypt 1967-1973

Fredrik Løken

Masteroppgave i historie,

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Universitet i Oslo

14. november 2014

© Fredrik Løken

2014

Egypt - I Israels Skygge: Norges forhold til Egypt 1967-1973

Fredrik Løken

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Webergs Printshop

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært spennende og utfordrende. Det er en del folk som må takkes for at denne oppgaven kom i havn. Uten dere ville denne oppgaven vært like fastlåst som M/S Essayons i Suezkanalen.

Først og fremst må en stor takk rettes til min veileder Hilde Henriksen Waage for en svært god veiledning, oppmuntring og gode råd. Uten henne ville oppgaven ha gått på grunn for lenge siden.

En takk må rettes til studentene i Waages seminargruppe for gjennomlesninger av kapitler, konstruktive kommentarer og hjelp til å fjerne rusk i maskineriet. Her har Lars Hasvoll Bakke har vært spesielt behjelpelig da han har bidratt med litteraturtips, konstruktiv kritikk og gode råd.

De ansatte på Utenriksdepartements arkiv fortjener også en takk for hjelp til å navigere gjennom et stort arkiv.

Takk til alle som har deltatt på pauserommet for quiz, samtaler om alt fra ingenting og festlige stunder. Dere har gitt meg ballast til å kunne fullføre dette prosjektet.

En enorm takk må rettes til Helge Jensehaugen for gjennomlesing av hele oppgaven, konstruktive kommentarer, oppmuntring, gode råd. Særlig i innspurten var hans hjelp uvurderlig. Da jeg var ute av kurs hjalp han meg tilbake på rett kjørl.

Takk til min kjære familie for støtte, motivering, gjennomlesninger og ikke minst tyding av embedsmennesens kronglete håndskrift. Til slutt en takk til Ane for støtte, oppmuntring og husrom under innspurten.

Fredrik Løken

Blindern, november 2014

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning.....	1
Norsk Midtøsten-politikk 1948-1967.....	1
Gjeldene litteratur og behovet for ny forskning.....	6
Kildene	8
Sekundærkilder.....	9
Kapittel 2: Bakgrunn – Fra vestlig dominans til	11
Muhammed Alis vei mot makten.....	11
Suezkanalen.....	12
Britisk dominans over Egypt.....	12
Opprettelsen av Israel.....	13
De frie offiserer	14
Kald krig i Midtøsten	17
Opptakten til Suezkrisen	18
Suezkrisen	21
Den forente arabiske republikk - En kortvarig union.....	23
Egypt i endring	24
Kapittel 3: Egypt - I Israels skygge.....	26
Utviklingen i Midtøsten	26
Situasjonen i Midtøsten mai 1967.....	26
UNEF-styrkene.....	27
Syria og PLO – to uokråker	29
Nasser stenger Tiranstredet	30
Seksdagerskrigen.....	31
Norske reaksjoner.....	32
Stengingen av Tiranstredet – Offisiell norsk reaksjon.....	32

Rødehavsregattaen – Browns fantasifulle plan	33
Norske meninger bak lukkede dører	34
Løsning: Maktbruk?	35
Norsk deltagelse i en felleserklæring?	38
Haakon Lie i Israel	40
Opprettelsen av Israel-komitéen.....	42
Norge – NATO-land eller skipsfartsnasjon?	42
Store, sterke Egypt	43
Ambassadørenes opplevelser	45
Et etterkrigsmøte	46
Den som tier, samtykker.....	47
Flyktningproblemet – Et egyptisk problem?	48
Et Israel-vennlig Storting	49
Stortinget og Suezkanalen	53
Kamals problem	53
242 - En problematisk resolusjon.....	54
Kapittel 4: Egypt – Israels skygge skrumper inn	57
Utviklingen i Midtøsten	57
Utviklingen i Egypt	57
Utmattelseskrigen.....	59
Anwar Sadat	60
Sadats steg mot fred	61
Norges forhold til Egypt – Starten på en utvikling	61
Norges holdning til Midtøsten-konflikten.....	61
Norske holdninger til en gjenåpning av Suez.....	62
Kamal på besøk – et norsk fremstøt?	63
Stortingsmann i hellig land	64

Offisiell norsk Midtøsten-politikk.....	65
Stortinget - et halvt år senere.....	66
En stengt Suezkanal – problemer og konsekvenser for Norge.....	66
En lite gunstig resolusjon	70
Ambassadør Peter Anker – En pro-egyptisk røst	71
En egyptisk anmodning.....	72
Israelsk press for endring av norsk Midtøsten-politikk.....	72
Tautrekking om Norges stemme i FN.....	74
M/S Essayons – «En fri overflate» i norsk Midtøsten-politikk.....	75
Nytt israelsk press	81
Ansteensen i Egypt.....	82
Stortinget.....	83
Kapittel 5: Egypt – På vei ut av skyggen?	86
Midtøsten – På vei mot ny krig	86
Opptapping til krig.....	86
Den arabiske oljen - et økonomisk våpen	88
Oktoberkrigen.....	88
Oljekrise og veien videre.....	89
Norge - Egypt - På vei ut av skyggen?.....	90
La Israel leve - Atter en gang	90
Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen møtes.....	91
UNEF II – Norge ønsker å bidra	93
Et Storting i endring?	94
Oljekrisen – Norske reaksjoner	97
Oljekrisen – Konsekvenser for Norge.....	99
Skuffelsen.....	100
Israels venner på Stortinget.....	100

Kapittel 6 – Konklusjon	102
Litteratur.....	107
Kilder.....	110
Nettkilder.....	110
Stortingsarkivet (SA):	110
Trykte Kilder, Stortingsarkivet (SA).....	110
Utenriksdepartementets arkiv, Oslo (UD).....	111

Kapittel 1: Innledning

Ved Seksdagerskrigens utbrudd i 1967 strevde Utenriksdepartementet (UD) med å opprettholde et godt forhold til Egypt. Både Stortinget og Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen (UUKK) var svært Israel-vennlige og lite vennligsinnet mot Egypt og de andre arabiske landene. Israel ble sett på som en svak truet nasjon omgitt av fiender, mens Egypt ble ansett, både av Stortinget og UUKK, som et truende og sterkt land som ønsket å utslette Israel. I tradisjon med norsk Midtøsten-politikk sanket Israel stor sympati.¹ Seksdagerskrigen markerte imidlertid et vendepunkt i norsk Midtøsten-politikk, noen få politikere på venstresiden i norsk politikk forstod at Israel ikke var den svake parten i Midtøsten-konflikten.²

Hvordan utviklet Norges forhold til Egypt seg fra opptakten til Seksdagerskrigen i 1967 til Oktoberkrigen i 1973? Hvorfor endret det norske forholdet til Egypt seg? Det var i all hovedsak Utenriksdepartementet som utformet den norske Midtøsten-politikken, og dermed også pleiet forholdet til Egypt. Stemte politikken UD førte overens med holdningene på Stortinget? Videre hadde norske redere store økonomiske interesser gjennom Suezkanalen. Etter Seksdagerskrigen var kanalen stengt mellom 1967 og 1975. Gjorde Norge noe for å få kanalen gjenåpnet?

Norsk Midtøsten-politikk 1948-1967

I 1948 ble staten Israel opprettet av FN. Et år senere ble den unge staten tatt opp som medlem av FN. I Norge etablerte det seg et sterkt engasjement for Israel i hele det politiske miljøet. Spesielt fikk den norske arbeiderbevegelsen hatt et usedvanlig tett og nært forhold til Israel. Sterke personligheter innad i arbeiderbevegelsen som partisekretær Haakon Lie og Martin Tranmæl ble varme Israel-venner. De var viktige pådrivere for det gode norsk-israelsk forholdet som etablerte seg. Slik den norske fag- og arbeiderbevegelsen så det, med stor støtte fra det norske kristenfolket og store deler av den norske opinionen, var den lille staten Israel omringet av store, aggressive arabiske stater som helst ville fjerne Israel fra kartet. Den sterke støtten til Israel må ses i sammenheng med at det eksisterte en sterk sympati for jødene etter

---

¹ Waage, Hilde Henriksen: *Norwegians? Who needs Norwegians?: Explaining the Oslo back channel: Norway's*

² Tamnes, Rolf: *Norsk Utenrikspolitikks historie. Bind. 6: Oljealder 1965-1995*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997: 376-377

Holocaust.³ I 1956 var Norge den nest største brukeren av Suezkanalen. Norge var dermed avhengig av Egypt på samme tid som landet hadde et godt forhold til Israel. Norge ble derfor dratt mellom to land som Norge ønsket - av veldig ulike grunner - å opprettholde gode relasjoner til.⁴

Nyhetene om militærkuppet i Egypt i 1952 ble mottatt med glede i Norge. Til tross for at norske aviser ikke hadde prioritert å bruke mye spalteplass til å beskrive korrupsjonen i Egypt eller det luksuriøse livet til kong Faruk, var forholdene relativt godt kjent. Den norske utsendingen til Egypt, Francis Irgens hadde jevnlig sendt hjem rapporter der han beskrev situasjonen i Egypt. Han beskrev hvor dårlig administrasjonen fungerte, hvordan kongen levde et luksuriøst liv og hvordan misnøyen blant egypterne økte. Kongens mange opphold i nattklubber skapte heller ikke noe godt inntrykk av landets leder og Egypt.⁵ Irgens hadde også vært i kontakt med en korrespondent fra *The Times* som hadde hevdet at Egypts statsminister Nahas Pacha «var helt 'gaga'. Han ligger til sengs det meste av dagen og når man diskuterer med ham henviser han til sine drømmer og sine personlige samtaler med Gud».⁶ Irgens mente også at i landet han befant seg «lyver man uten noen som helst hemninger».⁷ Rapportene fra Irgens ble imidlertid lest med kritiske briller i Utenriksdepartementet, men de formet likevel et viktig grunnlag for UD's oppfatning av situasjonen og utviklingen i Egypt.⁸

Kuppet i Egypt ble også godt mottatt, både av stormaktene Storbritannia og USA. Irgens kunne rapportere at kuppet hadde foregått ublodig og at folket virket relativt fornøyd med å være kvitt kong Faruk. Imidlertid var Irgens noe skeptisk til lederen for De frie offiserer, General Mohammed Naguib, og sendte tidlig et varsel hjem om at Naguib ikke var den som virkelig trakk i trådene, men at det stod noen bak ham. Hvem det var som stod bak hadde Irgens ingen kunnskap om. Verken britene eller amerikanerne visste noe mer om dette. Til tross for at mange av Naguibs rådgivere var unge og hadde holdninger som politisk var svært til venstre, var de i det minste ikke kommunister argumenterte Irgens. Men Irgens skepsis skulle endre seg etter at han selv fikk møte Naguib. Etter dette møtet satt han igjen med et

---

³ Eriksen, Knut Einar, Helge Pharo og Tom B Jensen; *Norsk Utenrikspolitikk historie. Bd. 5: Kald Krig og Internasjonalisering 1949-1965*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997: 385-392; Med Midtøsten-konflikten mener jeg konflikten mellom Egypt, Jordan og Syria og Israel. De jødiske innbyggerne i Palestina vil bli omtalt som jøder, frem til etter staten Israels opprettelse i 1948. Da vil de bli referert til som israelere.

⁴ Waage, Hilde Henriksen: *Norge – Israels Beste Venn: 1949-1956*, Universitetsforlaget, Oslo, 1996: 197-198, 377

⁵ Waage, 1996: 65-66

⁶ Waage, 1996: 65

⁷ Waage, 1996: 66

⁸ Waage, 1996: 65-67

meget positivt inntrykk av generalen og beskrev ham som en mann som var «ærlig og intenst arbeidet for sitt lands beste».⁹

Finn Moe, FN-ambassadør 1948-49 og formann i utenrikskomiteen 1950-65, skrev ofte for Arbeiderbladet. Han var også svært positiv til utviklingen i Egypt. Han så på kuppet som en kamp mot den korrupte overklassen i landet. Videre hadde Naguib startet med å ordne opp i sosiale, økonomiske og politiske saker. Dette fant Moe svært tillitvekkende. Til tross for Irgens advarsler om at Naguib bare var en frontfigur, trodde Moe og de fleste andre i Norge at Naguib var den reelle lederen av Egypt.¹⁰

Under en militær øvelse i 1952 hadde Egypt samarbeidet med tyske offiserer og militærekspertter. Egypt tillot også at tyskerne fikk etablere seg i det egyptiske næringslivet. Irgens mente at tysk eksport til Egypt bare ville øke med tiden. Med andre verdenskrig ganske friskt i minne ble dette tolket som skumle tegn i norsk UD. Videre bidro Francis Irgens til å forsterke inntrykket av tysk innflytelse over landet i sine rapporter hjem. Han hevdet Naguib var inspirert av fascistiske stater, men han fortsatte med å understreke at Naguib kun var en frontfigur. Irgens pekte allerede i 1953 ut Nasser som en av Egypts sterke menn. Han fortsatte å advare UD om Nasser utover våren 1953.¹¹

I oktober samme år overtok Christian P. Reusch posten Irgens hadde bemannet i Egypt. Han var helt enig med Irgens. Reusch mente at mennene som styrte Egypt hadde en nazistisk basis for sine meninger. Reusch fikk full støtte av sin kollega, Ketil Swendgaard. Han var attaché ved legasjonen i Kairo. Swendgaard trakk frem at det var klare paralleller mellom utviklingen i Egypt og utviklingen i Tyskland og Italia i forkant av andre verdenskrig. Egypt rustet opp og Nasser fokuserte på industrialisering, med vekt på våpenproduksjon. Videre hadde Nasser uttalt at det nye egyptiske parlamentet skulle baseres på forskjellige korporasjoner, ikke politiske partier slik som tidligere. Videre var Nasser en sterk motstander av Israel, dette ble sett på som antisemittisme som igjen kunne relateres til Hitler og nazismen. Denne sterke tyske innflytelsen kombinert med de autoritære trekkene fra Nasser militære regime skulle tegne et bilde av Nasser som en 'ny Hitler'.¹²

---

⁹ Waage, 1996: 67

¹⁰ Waage, 1996: 65-57

¹¹ Waage, 1996: 148-150

¹² Waage, 1996: 148-154

I mai 1956 hadde statssekretær i UD, Hans Engen hatt en samtale med FNs generalsekretær, Dag Hammarskjöld. Budskapet fra Hammarskjöld støttet ytterligere opp om tankene som regjerte i norsk UD om Nasser. Hammarskjöld var dypt skuffet over Nasser og hadde tidligere sett på ham som en mann som skulle være med å garantere fremtidig fred i Midtøsten. Dette inntrykket var radert vekk og Hammarskjöld mente etter sitt besøk i Midtøsten at Nasser var upålitelig og dermed ikke en mann som kunne bidra til en fredelig utvikling. For det norske UD var og ble Nasser en trussel for freden i Midtøsten og en stor trussel for Israels eksistens.¹³

Til tross for at Norge var bekymret for utviklingen i Egypt, var det i 1955 snakk om å selge egypterne en skvadron med gamle Vampire-fly. Flyene var svært kostbare å vedlikeholde, hele 150 000 kroner i måneden. Regjeringen var derfor svært interessert i å få solgt flyene så raskt som mulig. Norges utenriksminister Halvard Lange hadde derfor foreslått å selge flyene til Egypt for omkring 6,6 millioner kroner. Uvisst hvorfor, tross et godt tilbud, ble det aldri noe av at Egypt fikk kjøpe flyene. Etiopia og Israel meldte imidlertid sin interesse for flyene. Høyres formann, Carl Joachim Hambro var den som presset på for å selge flyene til Israel. Han mente at hvis Norge solgte flyene til Etiopia, måtte flyene passere gjennom Kairo, og dermed ville de bli stjålet av egypterne.¹⁴ Han mente at «Egypt hadde aldri latt en anledning til tyveri gå fra seg i moderne tid».¹⁵

Til tross for at Hambros noe ekstreme utsagn, var det ingen som motsa ham. Utenriksminister Lange ble også advart fra flere hold om at flyene ville risikere å bli stjålet av Egypt. Videre fryktet Finn Moe, lederen for utenriks- og konstitusjonskomiteen at Etiopia ville selge flyene til et annet arabisk land. Salget av flyene vokste til et enda større politisk problem da det ble snakk om å selge flyene til Israel. Hva som skjedde med flyene er uvisst men de ble mest sannsynlig skrotet og hugget opp av luftforsvaret. Likevel sier debatten rundt Vampire-flyene mye om rådene holdningene representantene på Stortinget hadde til Egypt.¹⁶

Siden Israels opprettelse i 1948 og frem til 1967 var det særlig en begivenhet som vakte oppsikt, nemlig Suez-krisen i 1956. Etter å ha forsøkt å låne penger til å bygge Aswandemningen, valgte Nasser å nasjonalisere Suezkanalen. Nasjonaliseringen ble ikke tatt godt imot av de vestlige brukerne av kanalen, til tross for at alt gikk lovlig for seg. Det er

---

¹³ Waage, 1996: 149-154, http://snl.no/Hans_Engen besøkt 3. november 2014

¹⁴ Waage, 1996: 182

¹⁵ Waage, 1996: 182

¹⁶ Waage, 1996: 180-82, 191

viktig å påpeke at Nasser ble av vestlige land sett på som en trussel for fremtidig stabilitet i Midtøsten. Storbritannia, Frankrike og Israel var blant dem som hevdet dette. Under Suez-krigen gikk Storbritannia, Frankrike og Israel til angrep på Egypt. Deres mål var i hovedsak å ta tilbake kontrollen over kanalen, men det skal heller ikke legges skjul på at de ønsket Nasser fjernet. Til tross for at Norge var en stor bruker av Suezkanalen var landet sterkt mot den britisk-fransk-israelske invasjonen av Egypt. Norge stilte seg bak USA, som krevde umiddelbar tilbaketrekning. At to NATO-land hadde gått til krig uten å informere sine allierte ble svært dårlig mottatt. Etter tilbaketrekningen ønsket Norge at Suezkanalen raskt skulle tas i bruk igjen. Norge bidro derfor med norske soldater til en nyopprettet FN-styrke som skulle skille de stridende partene. Det var Frankrike og Storbritannia som fikk det meste av skylden for Suez-krigen, Israel fikk lite kritikk i Norge.¹⁷

Det norske forholdet til Israel endret seg heller ikke i noen negativ grad, men det begynte å danne seg en misnøye overfor Israels politikk i Det norske utenriksdepartementet utover 1950- og 1960-tallet. UD irriterte seg særlig over at Israel hadde nektet FN å plassere ut FN-styrkene på israelsk territorium, samt den steile israelske holdning til de palestinske flyktingene. Statssekretær Hans Engen var særlig kritisk til Israel. Engens inntrykk av Nasser var også i endring. Etter en reise i Midtøsten mente Engen at Nasser var en tilhenger av avspenning. Blant representantene på Stortinget var synet på Nasser splittet. De borgerlige partiene, med C.J. Hamrbo (Høyre) og Harald Torp (Høyre) i spissen, så på Nasser som en Midtøstens Hitler. Men ikke alle støttet dette synet. Finn Moe (Arbeiderpartiet) og enkelte av representantene fra Arbeiderpartiet hadde, i likhet med UD, en mer nyansert oppfatning av Nasser.¹⁸

Norges salg av tungtvann til Israel viser hvor sterkt dette vennskapet var. Norge var bekymret for at Israel skulle bruke tungtvannet til militære formål og det var bare statssekretær Hans Engen som aktivt forsøkte å stoppe salget. Likevel ble salget gjennomført i 1959. Det var blant andre Israel-vennen Jens Chr. Hauge som presset på for å få gjennomført dette salget. Den sterke norske søtten til Israel bare fortsatte. Særlig i FN var Norge en varm Israel-venn og stemte aldri for et sanksjonsforslag mot Israel. Det var først etter Seksdagerskrigen i 1967 at synet på Israel endret seg.¹⁹

---

¹⁷ Eriksen og Pharo, 1997: 385-392

¹⁸ Eriksen og Pharo, 1997: 385-392; Waage, 2000: 32-33

¹⁹ Eriksen og Pharo, 1997: 385-392; Tamnes, 1997: 376-377; Waage, 2000: 32-33

Gjeldene litteratur og behovet for ny forskning

Professor i historie Hilde Henriksen Waage har skrevet to bøker, samt en rapport til PRIO om norsk Midtøsten-politikk. Hun vektlegger hvordan Norge fikk et nært forhold til Israel gjennom en kombinasjon av sympati for jødene etter Holocaust og kristenfolkets og arbeiderbevegelsens engasjement. I den første boken, *Da staten Israel ble til – et stridsspørsmål i norsk politikk*, tar hun for seg hvordan Norge tar stilling til Palestina-spørsmålet og opprettelsen av staten Israel fra 1945 til 1949. Waage tar for seg hvordan norske myndigheter endte opp med å støtte opprettelse av Israel. Hun viser også at det eksisterte et skille mellom den politikken den politiske ledelsen ønsket å føre og politikken embedsmennene i UD støttet. Embedsmennene i UD var svært kritiske til opprettelsen av Israel og mente opprettelsen av en jødisk stat i Midtøsten var problematisk.²⁰

Norge - Israels beste venn, Waages doktorgradsavhandling, handler om hvordan Norge knyttet helt spesielle bånd til Israel tidlig på 1950-tallet. Hun vektlegger hvordan en flyulykke på Hurumlandet i 1949 skulle føre til at den norske arbeiderbevegelsen kom til å se på Israel som et slags sosialdemokratisk paradisi som sprang ut av ørkenen. Norske tungvekttere i arbeiderbevegelsen som Haakon Lie og Martin Tranmæl reiste til Israel og knyttet bånd med viktige personer i israelsk politikk som arbeidsminister Golda Meir (senere statsminister 1969-1974) og statsminister David Ben-Gurion (1948-1954, 1955-1963).²¹ Waage beskriver beundringen blant disse arbeiderpartifolkene som en slags religiøs omvendning og kaller dem for «de nyfrelste».²² Dette vennskapet dannet utgangspunktet for den norske Midtøsten-politikken flere tiår fremover i tid.

I en rapport til UD *Norwegians? Who needs Norwegians?: Explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East* forsetter Waage å forklare hvordan den norske støtten til Israel dominerte den norske Midtøsten-politikken på den innenrikspolitiske arenaen. Her spilte Haakon Lie, partisekretær i Arbeiderpartiet, og arbeiderbevegelsen særlig en viktig rolle i å skape engasjement rundt Israel i krisetider. I 1956, 1967 og i 1973 var ble opinionen mobilisert til støtte for Israel. På Stortinget var også oppslutningen rundt Israel stor.²³

---

²⁰ Waage, Hilde Henriksen: *Da Staten Israel Ble Til - Et stridsspørsmål i norsk politikk 1945-1949*, Gyldendal Norsk Forlag, 1989; Waage, 1996; Waage, 2000

²¹ Waage, 1989: 32-35

²² Waage, 1996: 35-45; Waage, 2000

²³ Eriksen og Pharo, 1997: 385-392; Tamnes, 1997: 376-377; Waage, 2000:25-45

«Seksdagerskrigen - et vendepunkt?: Norge og Midtøsten-konflikten på 1960-tallet» er en upublisert hovedoppgave av Heidi Olsen fra 1998 er en tidligere skrevet masterhovedoppgave i historie fra 1998. Denne oppgaven handler om Norges forhold til Midtøsten-konflikten fra slutten av 1950-tallet og frem til starten av 1970-tallet. Olsen viser hvordan den norske satten til Israel fortsatte frem til i etterkant av Seksdagerskrigen og hvordan flere representanter Stortinget utvikler en bedre forståelse av palestinernes situasjon. Oppgaven hennes tar for seg deler av den samme perioden jeg undersøker og er derfor svært interessant for min forskning.²⁴

Videre må den norske Midtøsten-politikken ses i sammenheng med Norges oppslutning rundt FN. Professor i historie Rolf Tamnes skriver at «[e]tter annen verdenskrig satte norske myndigheter på samme måte stor lit til FN, som gjerne ble omtalt som «bærebjelken», «ryggraden» og «hjørnesteinen» i norsk utenrikspolitikk».²⁵ Her bidro Norge i flere prosjekter i regi av FN. Norge var også et av landene som bidro i UNEF-styrken som virket som en buffer mellom Egypt og Israel i etterkant av Suezkrisen i 1956.²⁶ *Oljealder* gir også en god beskrivelse av norsk utenrikspolitikk, der norsk Midtøsten-politikk mellom 1965 og frem til 1990-tallet, er et av temaene som blir behandlet. Her skrives det også litt om forholdet til de arabiske landene.

Professor i statsvitenskap Nils Butenschøns bidrag «Norge og Midtøsten» *Norges utenrikspolitikk*, redigert av i Torbjørn Knutsen, Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker, gir en kort innføring i norsk Midtøsten-politikk, men fokuserer i hovedsak på Norges syn på konflikten mellom Israel og palestinerne.²⁷

Olsens oppgave, Waages rapport, Tamnes bok og Butenschøns bidrag i *Norges utenrikspolitikk* gir alle små innblikk i norsk politikk overfor de arabiske landene. De gir også glimt av den norske holdningen til Egypt. Mens Tamnes og Butenschøns gir en oversikt over norsk Midtøsten-politikk har Olsen og Waages forskning fokusert på Israel og palestinerne. Jeg har ikke funnet noe litteratur, skrevet av faghistorikere, som fokuserer norsk

---

²⁴ Olsen, Heidi; «Seksdagerskrigen - et vendepunkt?: Norge og Midtøsten-konflikten på 1960-tallet», upublisert hovedoppgave, UiO, 1998

²⁵ Tamnes, 1997: 341

²⁶ Eriksen og Pharo, 1997: 385-392; Tamnes, 1997: 341, 376-377

²⁷ Butenschøn, Nils A.: «Norge og Midtøsten» i Knutsen, Torbjørn L, Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker (red.): *Norges Utenrikspolitikk*, Cappelen Akademiske Forlag, Oslo, 1997

utenrikspolitikk overfor Egypt i perioden 1967-74. Derfor blir denne oppgaven et viktig supplement til et relativt utforsket område.²⁸

Boken til NRKs tidligere Midtøsten-reporter, Odd Karsten Tveit, *Alt for Israel - Oslo - Jerusalem 1948-1978*, er en dramatisk skildring av forholdet mellom Norge og Israel fra Israels opprettelse og frem til slutten av 1970-tallet. Han skriver om hvordan forholdet mellom Norge og Israel utviklet seg frem mot 1970-tallet.²⁹

Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten, skrevet Hilde Henriksen Waage, gir en grundig innføring i Midtøsten-konflikten fra Det osmanske riket til dagens situasjon. Den legger særlig vekt på hvordan stormaktene har bidratt til å prege utviklingen i Midtøsten.³⁰

Av internasjonal faglitteratur har Avi Shlaim skrevet *The Iron Wall: Israel and the Arab World* som gir en meget god innføring i Israels rolle i Midtøsten-konflikten og Israels forhold til de arabiske statene. Boken strekker seg fra 1947 til 1998.³¹

The Struggle for Egypt: From Nasser to Tahrir Square skrevet av seniorforsker ved Council of Foreign Relations, Steven A. Cook. Denne boken gir en grundig innføring i utviklingen i Egypt fra britenes inntog i Egypt på midten av 1800-tallet og frem til Den arabiske våren i dag.³²

Kildene

Denne fremstillingen baserer seg på kildemateriale fra Utenriksdepartementets arkiv, stortingsforhandlinger og referater fra Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen. Av disse arkivene har uten tvil Utenriksdepartementets arkiv vært det mest utfordrende arkivet å navigere seg gjennom. Seriene jeg har valgt å se på er kilder som i hovedsak handlet om Egypt, relasjonene mellom Norge og Egypt, Suezkanalen og serien som omhandler Midtøsten mer allment.

Høsten 2013 digitaliserte Stortingsarkivet store deler av sine arkiver. Ved å søke i Stortingsarkivets hovedregister har jeg funnet frem til relevante utenriksdebatter og redegjørelser av forskjellige utenriksministere. Denne oppgaven baserer seg også på referater

---

²⁸ Tamnes, 1997: 341

²⁹ Tveit, Odd Karsten: *Alt for Israel - Oslo - Jerusalem 148-1978*, J.W. Cappelens Forlag AS 1996

³⁰ Waage, Hilde Henriksen; *Konflikt og Stormaktspolitikk i Midtøsten* Cappelen Damm, Kristiansand, 2013

³¹ Shlaim, Avi: *The Iron Wall – Israel and the Arab World*, W. W. Norton & Company, Inc, 2001

³² Cook, Steven A.: *The Struggle for Egypt: From Nasser to Tahrir Square*, Oxford University Press, 2012

fra Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen. Her vil denne oppgaven kunne bidra med ytterligere nye funn fordi referatene fra UUKKs møte i 1967 ikke var tilgjengelige for Heidi Olsen da hun skrev sin oppgave om norsk Midtøsten-politikk. Disse dokumentene er nå avgradert, og denne oppgaven vil derfor kunne støttet opp om tidligere forskning og til dels komme med ny. Disse dokumentene er spesielt interessante fordi møtene var hemmelige.

Både kildene fra UD og møtoreferatene fra UUKK har over en lengere periode vært graderte, dvs. hemmelige for offentligheten. Derfor kan personene som har skrevet eller blir referert til i disse kildene antas å ha vært mer åpne og ærlige enn stortingerepresentantene som stod på Stortingets talerstol. Dette er spesielt interessant når det gjelder UUKK.

Denne fremstillingen baserer seg på kildekritikk i form av en kvalitativ undersøkelse av kildene. Gjennom kritisk kildegransking har jeg undersøkt og tolket tekstene for å svare på oppgavens problemstilling. Knut Kjeldstadli skriver at gjennom «kvalitative teknikker søker en å finne ut av om noe fantes, hva noe var og betydde».³³ Jeg har slik undersøkt hva slags holdninger som fantes på Stortinget, i UUKK og i UD. Deretter har jeg gransket og tolket kildene for å finne ut hva dette betydde for forholdet mellom Norge og Egypt.³⁴ En utfordring har vært å plukke ut de kildene som har vært mest relevant for oppgaven, da noen av arkivseriene var svært store i omfang. Jeg var derfor nødt til å velge et utvalg av kilder som jeg har bygget oppgaven på.

Sekundærkilder

Utenriksminister John Lyng (1965-1970), har i sine memoarer *Mellom Øst og Vest: Erindringer 1965-1968* beskrevet de utfordringene han møtte som utenriksminister. Lyng tar for seg sitt besøk i Midtøsten i forkanten av Seksdagerskrigen, samt egne tanker om håndteringen av stengingen av Tiranstredet under opptakten Seksdagerskrigen i 1967. Siden dette er en selvbiografi er det viktig å lese denne boken svært kritisk da Lyng kan ha ønsket å fremstille seg selv i et bedre lys for ettertiden. Likevel er den svært interessant. Lyng har beskrevet sitt møte med både Nasser og andre sentrale egyptiske og israelske aktører. Han har også skrevet om hans inntrykk av både Egypt og Israel under hans besøk i disse landene. Sett i sammenheng med det kildene kan fortelle, er disse inntrykkene svært interessante.³⁵

---

³³ Kjeldstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den en gang var – En innføring i historiefaget*, universitetsforlaget, oslo, 1999: 183

³⁴ Kjeldstadli, 1999: 183

³⁵ Lyng, John: *Mellom øst og vest: Erindringer 1965-1968*, Cappelen Forlag, 1976

Boken *...slik jeg ser det* av Haakon Lie er også svært interessant. Som en av de sterkeste Israel-vennene i norsk politikk er det interessant å bruke denne boken til å forstå hvordan Lie opplevde den dalende sympatien for Israel i Norge etter Seksdagerskrigen. I boken forteller Haakon Lie om sitt opphold i Israel under Seksdagerskrigen, engasjementet rundt Israel-komiteen i 1967 og La Israel-leve aksjonen i 1973.³⁶

---

³⁶ Lie, Haakon: *...slik jeg ser det*, Tiden Norske Forlag, 1975

Kapittel 2:

Bakgrunn – Fra vestlig dominans til

I 1516 gikk den osmanske sultanen Selim (1512-20) inn i Egypt og gjorde ende på mamelukkernes 250 år lange herredømme over landet. Egypt ble med dette innlemmet i Det osmanske riket. Imperiet var blant Europas sterke stormakter og dominerte store deler av Midtøsten. Det osmanske riket beholdt posisjonen som europeisk stormakt frem til første verdenskrig, men gikk inn i verdenskrigen som en svært svekket stormakt. Det osmanske riket hadde valgt å gå inn i krigen mot sin gamle fiende, Russland, og endte dermed opp som en av de tapende stormaktene. Dette resulterte i rikets oppløsning og en sterkere britisk og fransk dominans over Midøsten. Britene overtok kontrollen over Egypt og proklamerte landet et protektorat av Det britiske imperium. I 1922 erklærte Storbritannia Egypt som et uavhengig land, men beholdt fremdeles kontroll over Egypts forsvar og utenrikspolitikk, samt Suezkanalen. Makten ble fordelt mellom tre grupper: den egyptiske kongen, politikerne og britene. Det var disse tre gruppene som skulle prege landet og styre det frem til revolusjonen i 1952. Til tross for at Egypt på papiret var et uavhengig land, satt britene med relativt stor kontroll over landet. Dette var ikke første gang europeiske stormakter hadde blandet seg i egyptiske affærer, de hadde allerede en viss grad av innflytelse over landet fra før.³⁷

Muhammed Alis vei mot makten

Den europeiske innflytelsen startet med Napoleons inntog i Egypt i 1798, i en periode landet allerede var preget av politisk anarki. Den osmanske hærføreren Muhammed Ali (1769-1849) hadde i 1805 benyttet muligheten til å gripe makten og utslette de gjenværende mamelukkene i landet. Muhammed Ali avsatte den osmanske guvernøren og innsatte seg selv i denne posisjonen. Formelt sett var Egypt fremdeles underordnet den osmanske sultanen, men i praksis var det Muhammed Ali som regjerte. Han hadde klare planer for hva som måtte gjøres; Egypt måtte moderniseres etter europeisk modell. Muhammed Ali gjorde også Egypt til den største militære makten i Midtøsten.³⁸

---

³⁷ Cook, 2013: 11-13, 23; Vikør, Knut S.: *Ei verd bygd på islam*, Det Norske Samlaget, Oslo, 2. utgave 2004: 188; Waage, 2013: 48; Yapp, M. E.: *The Near East since the First World War*, Longman, London, 1991: 51-52

³⁸ Yapp, M. E.: *The Making of the Modern Near East 1792-1923*, Longman, London, 1994: 146-147; Vikør, 2004: 232-235

Muhammed Alis etterkommere fortsatte med å modernisere Egypt etter en europeisk modell. Disse reformene var både kostbare og ulønnsomme. Egypt trengte store økonomiske lån, og det var stormaktene Storbritannia og Frankrike som skulle bli ”redningen”. Ettersom Egypts gjeld økte, økte også de to stormaktenes innflytelse over egyptisk politikk. Det ble bygd jernbaner og opprettet dampbåtlinjer for å effektivisere eksporten av egyptiske råvarer og importen av europeiske ferdigvarer.³⁹

Suezkanalen

En svært viktig milepæl i egyptisk historie fant sted i 1854. Dette var året den franske arkitekten Ferdinand de Lesseps fikk tillatelse til å bygge en kanal som knyttet Middelhavet til Rødehavet: Suezkanalen. Lesseps dannet også et privat aksjeselskap med tillatelse til å drive kanalen de neste 99 årene. Suezkanalen ble åpnet i 1869 og juridisk sett tilhørte kanalen Det osmanske riket. Dette var som en drøm som gikk i oppfyllelse for stormaktene, spesielt Storbritannia. Tidligere hadde britene og andre sjøfartsnasjoner måttet seile rundt Afrika, men ved å seile gjennom Suezkanalen fikk de nå en drastisk kortere vei til sine kolonier i Asia.⁴⁰

Ettersom Suezkanalen juridisk sett tilhørte Det osmanske riket, så ville kanalen tilfalle Egypt dersom riket skulle gå i oppløsning. Egypt hadde aksjer i Suezkanalkompaniet og fikk inntekter fra kanaldriften. Dette varte ikke lenge. Egypterne fortsatte sine enormt kostbare reformer og herskerne levde et kostbart liv i luksus. Dette førte til stadig større lån fra de europeiske stormaktene. Egypt hadde ingen mulighet til å betjene sine lån. Derfor, bare seks år etter åpningen av selve kanalen, solgte Egypt sin aksjeandel i kanalen til Storbritannia.⁴¹

Britisk dominans over Egypt

Den britiske staten satt nå med aksjemajoritet i Suezkanalselskapet, og Det britiske imperiet ble enormt styrket gjennom dette. Kanalen ble svært viktig for Storbritannia. Av alle skipene som passerte gjennom kanalen var 80 prosent britiske. Samtidig ble også veien til de asiatiske koloniene drastisk kortere, for eksempel ble avstanden mellom England og India halvert. Britene var blitt helt avhengige av Suezkanalen, og kanalen fungerte som hovedpulsåren i Det britiske imperiet. Fem år etter salget av egyptiske kanalaksjer slet fremdeles Egypt økonomisk. I et desperat forsøk på å betjene gjelden solgte Egypt sine rettigheter til

---

³⁹ Vikør, 2004: 234-236; Waage, 2013: 54-57

⁴⁰ Cook, 2013: 12-13; Waage, 2013: 54-57

⁴¹ Cook, 2013: 12-13; Vikør, 2004: 234-236; Waage, 2013: 54-57

inntektene fra kanalen i 1880. Salget av kanalens rettigheter satte egypternes nasjonalfølelse i sving. Egypterne var svært lite fornøyd med situasjonen de var havnet i, og, ikke minst, måten britene hadde skaffet seg privilegier i landet på. I 1879 hadde en egyptisk general ved navn Ahmad Urabi gått til opprør mot de egyptiske styresmaktene. Britene oppfattet dette som en mulig trussel mot deres posisjon i landet og deres kontroll over Suezkanalen. 19. august 1882 grep britene inn. Bare 26 dager senere falt Kairo og de britiske styrkene fjernet general Urabi. Britene hadde med dette skaffet seg ytterligere kontroll over Egypt. Storbritannia satt da med kontroll over Egypts økonomi og landets politiske og militære institusjoner. Likevel ble ikke Egypt en britisk koloni på samme måte som India eller Rhodesia.⁴²

Det var ikke før ved starten av første verdenskrig, i 1914, at britene gjorde Egypt om til et britisk protektorat. Etter krigen var over i 1918 ble både Frankrike og Storbritannia presset av egyptere med nasjonalistiske krav om selvstendighet. En gruppe egyptere som ble kjent som *Wafd* bedrev sterk lobbyvirksomhet for å oppnå selvstendighet. I denne gruppen var særlig Saad Zaghlul en sentral aktør. Denne gruppen oppnådde etter hvert stor popularitet blant det egyptiske folk. Likevel ville ikke britene forhandle med *Wafd*. De nektet å inngå i forhandlinger med en gruppe som de ikke anså som ikke hadde noen offisiell støtte. Britenes problem var imidlertid at Egypts statsminister nektet å forhandle, uten *Wafd* og Zaghlul. Det endte imidlertid i 1921. Da bestemte den daværende egyptiske statsministeren Adil Yakan for å forhandle med britene uten *Wafd*. Han sendte Zaghlul i eksil og sendte forhandlere til London. Dette førte til opptøyer i Egypt og britene var tvunget til å gjøre noe. På nyåret 1922 kom britenes forslag: Egypt skulle få uavhengighet, men med visse forbehold. Egypts militære forsvar, utenrikspolitikk og Sudan skulle være underlagt Londons kontroll. Yakan godtok dette og 15. mars 1922 opphørte protektoratet. Tiden⁴³

Opprettelsen av Israel

Omtrent seks millioner jøder hadde blitt drept som følge av nazismen under Den andre verdenskrig. De gjenlevende jødene som satt igjen i ruinene etter konsentrasjonsleirene var hjemløse og fattige. Mange av jødene hadde ingen ønsker om å bli i Europa, de ønsket seg til Det hellige land, som på denne tiden var et britisk mandatområde ved navn Palestina. Kun der kunne de føle seg trygge. Storbritannia nektet mange jøder adgang til Palestina. Britene ønsket ikke å skape ubalanse i forholdet mellom antall jøder – arabere som bodde der. Mange

---

⁴² Cook, 2013: 12-13; Waage, 2013: 56 -57

⁴³ Cook, 2013: 12-13, 18-24; Waage, 2013: 56 -57

jøder tok seg likevel inn i Palestina ulovlig. Dette var lite populært blant de arabiske innbyggerne i Palestina.⁴⁴

Det var ingen enkel jobb å holde orden i Palestina, både jøder og arabere gjorde opprør mot den britiske mandatmakten. Februar 1947 erklærte britene at de ville trekke seg ut av Palestina, og overlot problemet til De forente nasjoner (FN). November samme år vedtok FNs generalforsamling resolusjon 181, og vedtok dermed at Palestina skulle deles i en arabisk og en jødisk stat. Jerusalem skulle være under FNs kontroll. Til tross for at sionistene ikke hadde ønsket seg halve Palestina, men hele, var dette for dem en stor seier. De arabiske landene var sterkt i mot delingen av Palestina, og truet med å gå mot FNs vedtak med makt dersom det ble gjennomført. Jødene, som utgjorde 1/3 av befolkningen i Palestina ble tildelt 56 prosent av landet, med på kjøpet fikk de også 420 000 arabere som skulle bo innenfor grensene til den nye jødiske staten. 14. mai 1948 trakk britene seg ut av Palestina og samtidig proklamerte David Ben-Gurion opprettelsen av staten Israel. Dagen etter gikk en samlet araberverden til angrep på den nyfødte staten.⁴⁵

En lang og usammenhengende krig fulgte og endte offisielt i januar 1949. Tilsynelatende mot alle odds vant jødene krigen. Faktisk gikk de ikke bare seirende ut av krigen, de hadde også okkupert nytt territorium. Forklaringen på dette er oppstykket, men den største årsaken var at de arabiske landene ikke kunne enes om målet for krigen. Egypt, Transjordan og Syria hadde offisielt hevdet at denne krigens formål var å utslette Israel, men i hemmelighet hadde Transjordan dannet en separat avtale med Israel. Transjordan skulle kun okkupere de tiltenkte palestinske områdene som grenset til Transjordan, det som i dag er kjent som Vestbredden. Som følge denne okkupasjonen skiftet Transjordan navn til Jordan i 1948.⁴⁶

De frie offiserer

Opprettelsen av Israel og krigen som fulgte skapte en helt ny situasjon i Midtøsten. Egypt og de andre arabiske landene hadde lidd et enormt tap, mens Israel var den store vinneren. Den nyfødte staten hadde utvidet sitt territorium med hele 22 prosent mer enn det jødene var blitt tildelt i henhold til FNs delingsplan. Ved utgangen av 1948 hadde mellom 600 000 og 760

---

⁴⁴ Waage, 1989: 9; Shlaim, 2001: 23; Yapp, 1991:116-118

⁴⁵ Sachar, Howard. M.: *A history of Israel: From the rise of Zionism to our time, Third Edition, Revised and Updated*, Alfred A. Knopf, New York, 2010: 270-278; Shlaim, 2001: 22 – 27; Waage, 2013: 112-114

⁴⁶ Waage, 2013: 112-114; Yapp, 1991: 137-139

000 palestinere flyktet.⁴⁷ Israel var både blitt større og mer homogent enn det i utgangspunktet var tenkt fra FNs side. Palestinerne hadde definitivt tapt. I stedet for Israel, var det Palestina som hadde blitt kvalt ved fødselen. To av områdene som var tiltenkt palestinerne ble isteden okkupert av Egypt og Transjordan. Transjordan, som hadde skiftet navn til Jordan i desember 1948, okkuperte det området som i dag er bedre kjent som Vestbredden. Egypt tok kontroll over Gazastripen. Til tross for det nederlaget de arabiske landene hadde lidd militært, nektet de å innrømme det, og ønsket ikke å slutte fred med Israel. Videre mente de arabiske landene at både FN og stormaktene hadde sviktet dem. FN hadde gitt bort arabisk land uten å lytte til det araberne selv hadde å si, og supermaktene USA og Sovjetunionen hadde både støttet og anerkjent opprettelsen av Israel helt betingelsesløst.⁴⁸

Egypt gikk harde tider i møte etter opprettelsen av Israel i 1948. I desember samme år ble den egyptiske statsministeren Mahmoud an-Nukrashi Pasha myrdet. Kongen av Egypt, Kong Faruk levde et liv i luksus og tilbrakte mye tid på europeiske badestrender. Hans regime var både korrump og ineffektivt. Dette regime falt 23. juli 1952 da en gruppe unge offiserer ledet av generalen Muhammed Naguib tok makten i landet ved et militærkupp. Kongens liv ble spart, men han måtte forlate landet. Generalen startet med å ta et oppgjør med de politiske, sosiale og økonomiske forholdene som igjen førte til tillit og popularitet. Men det var en annen mann som styrte Egypt bak kulissene, hans navn var Gamal Abd el Nasser. Nasser overtok sakte men sikkert Naguibs posisjon som landets leder, og i 1954 ble Naguib avsatt som president og Nasser overtok.⁴⁹

Etter krigsutbruddet i 1948 hadde Egypt nektet Israel å bruke Suezkanalen. De to landene hadde undertegnet en våpenstilstandsavtale i 1949, men ingen fredsavtale. Egypt begrunnet boikotten av israelske skip med det grunnlag at krigslignende tilstander mellom de to landene fremdeles eksisterte. For israelerne var det økonomisk merkbart at de ble nektet å bruke Suezkanalen. FNs sikkerhetsråd hadde fordømt boikotten men ellers ikke gjort stort for å endre på situasjonen. Høsten 1954 gjorde Israel et forsøk på å få verdens oppmerksomhet rettet mot deres sak. Israelerne sendte et lite lasteskip med israelske flagg inn i kanalen. Skipet ble umiddelbart stoppet av egypterne. FNs sikkerhetsråd fordømte den egyptiske

---

⁴⁷ Bickerton, Ian J. og Klausner, Clara L.: *A History of the Arab-Israeli conflict, 5th ed.*, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2007: 86; Neff, Donald: *Fallen Pillars: US Policy Towards Palestine and Israel since 1945*, Institute for Palestine Studies, Washington, D.C 1995: 44-54; Shlaim 2001; s. 88; Waage, 2013: 126 (Tallet er omdiskutert, men tallene det normalt opereres med er mellom 600.000 og 760.000 flyktninger).

⁴⁸ Cook, 2013: Waage, 1996: 48

⁴⁹ Cook, 2013: 10-12; Sadat, Anwar: *På jakt etter identitet – En selvbiografi*, H. Aschehough & Co. (W. Nygaard), Oslo, 1978: 111; Waage, 1996: 49, 68; Yapp, 1991: 211-212; Waage, 2013: 160

aksjonen mens resten av FN og stormaktene stod på sidelinjen uten å løfte en finger for Israel.⁵⁰

I oktober 1954 undertegnet Egypt og Storbritannia en avtale om britisk tilbaketrekning fra Suezkanalen. Innen 20 måneder skulle britene ha trukket seg ut. Bare om lag en måned senere ble Naguib avsatt og Nasser ble Egypts nye president. Dette likte ikke israelerne, de mente Nasser var en langt farligere mann enn Naguib. Israel så urolig på de drastiske endringene som foregikk i deres naboland. Britene ved Suez hadde fungert som en slags buffersone, og Israel fryktet at veien lå åpen for et storstilt egyptisk angrep en gang i nær fremtid.⁵¹

I 1954 ble det oppdaget israelske spioner i Kairo. To av de tretten anklagde jødene ble hengt i januar 1955.⁵² Forholdet mellom de to nabolandene ble heller ikke bedre av gnisninger langs grensene. Tilstanden var spesielt urolig langs grensene mellom Gaza og Israel. Plyndring, drap og sprenginger var ikke uvanlig fra arabisk side, og de fikk ofte svar fra det israelske militæret gjennom gjengjeldsaksjoner. Utover nyåret 1955 skulle det skje en endring på denne fronten.⁵³

7. desember 1953 hadde David Ben-Gurion pensjonert seg og trukket seg tilbake fra den israelske politikken. Men Ben-Gurion greide ikke sitte på sidelinjen lenge, bare litt over et år senere, 17. februar 1955 var han tilbake i den israelske regjeringen, denne gang som forsvarsminister. Han overtok etter Pinhas Lavon som hadde vært i befatning med spionskandalen i Egypt og som derfor hadde måttet gå av. Ben-Gurion hadde overlatt statsministerposisjonen til Moshe Sharett (1954-1955) da han forlot regjeringen i 1953. Ben-Gurion var ikke særlig fornøyd med Sharett. Han mente Sharetts politikk var av den veike sorten, og at dette måtte endres. Natt til 28. februar 1955 landet israelske fallskjermtropper i Gaza. De angrep og ødela en egyptisk militærbase, 39 egyptere ble såret og 37 drept. Israelerne mistet selv åtte soldater mens ni kom seg unna med skader. Angrepet på Gaza markerte et slags «takk for sist»-signal, rettet mot både arabere og israelere: Ben-Gurion var tilbake i en posisjon med innflytelse og makt.⁵⁴

Nassers fokus hadde frem til dette tidspunktet dreid seg om å gjenoppbygge Egypt, både sosialt og økonomisk. Det israelske angrepet forandret dette, Israel hadde nå president

---

⁵⁰ Waage, 1996: 133; Waage, 2013: 168-169

⁵¹ Waage, 1996: 129, 133

⁵² Shlaim, 2001: 111-112; Waage, 2013: 169

⁵³ Shlaim, 2001: 111-112; Waage, 2013: 161-162, 168-170

⁵⁴ Shlaim, 2001: 123-129; Waage, 1996: 133-35; Waage, 2013: 168-170

Nassers fulle oppmerksomhet. Som en følge av dette raidet tillot Nasser palestinske flyktninger å organisere seg i egne geriljagrupper, kalt *fedayeen*⁵⁵. *Fedayeen* skulle trenes og støttes av den egyptiske hæren. Spenningen langs den sørlige israelske grensen tok seg opp i løpet av våren. Etter sommeren 1955 var *fedayeen* ferdig trent og startet sine raid. De gikk langt inn i Israel og utførte sabotasjeaksjoner mot sivilbefolkningen, noe de utførte med stor effektivitet. Utover høsten og vinteren svarte Israel av og til med harde gjengjeldelsesaksjoner i regi av Moshe Dayan og David Ben-Gurion. FN fordømte konfliktene langs de israelske grensene på det sterkeste, men stormaktene grep aldri inn med annet enn ord.⁵⁶

Kald krig i Midtøsten

Fire dager før det kraftige israelske angrepet på Gaza våren 1955, hadde Tyrkia, Irak og Storbritannia opprettet den såkalte Bagdadpakten, en forsvarsallianse som skulle demme opp for Sovjetunionens innflytelse i Midtøsten. Pakistan og Iran sluttet seg til alliansen senere samme år. USA var formelt bare et observatørland i avtalen, men leverte våpen til alle landene som var med i pakten. Nasser var svært misfornøyd med at vestlige stormakter våget å blande seg inn i arabiske affærer på denne måten. Han var særlig irritert på at Irak hadde valgt å ta del i pakten. Egypt og Irak knivete om å være araberlandenes leder og med vestlige våpen i arsenalet hadde Irak blitt en sterk rival og en trussel mot Nassers planer. Mens både Israel og rivalen Irak fikk kjøpe vestlige våpen satt Nasser igjen tomhendt. Han hadde allerede i 1954 forsøkt å kjøpe våpen fra USA, men den amerikanske presidenten Dwight Eisenhower (1953-1961) hadde til slutt sagt nei. En grunn var at han ble satt under sterkt press fra Israel og den pro-israelske lobbyen, men det faktum at også Storbritannia hadde nektet å selge våpen til Egypt var nok også en viktig faktor. Nasser merket selv presset og følte at våpenleveranser hastet. Han gjorde nøyaktig det USA og Storbritannia fryktet skulle skje; han vendte seg mot øst. 27. september 1955 undertegnet Egypt en våpenleveranseavtale, formelt var den inngått med Tsjekkoslovakia, i realiteten var det Sovjetunionen Egypt hadde inngått en våpenavtale med.⁵⁷

Sovjetunionen fikk med dette plantet en god fot innenfor Midtøsten, og de vestlige stormaktene hadde ikke lenger monopol på våpenleveranser til regionen. Dette var de selvfølgelig svært lite fornøyde med. President Eisenhower, kom til konklusjonen at Nasser

---

⁵⁵ *Fedayeen* er arabisk for ”de som ofrer seg”.

⁵⁶ Shlaim 2001; s. 88; Waage, 1996: 133-35; Waage, 2013: 170-172

⁵⁷ Waage, 2013: 176

var grunnen til mangelen på fred i Midtøsten. Eisenhower mislikte at Frankrike og Storbritannia forsøkte å beholde sitt koloniale grep om Midtøsten, men samtidig var både han og hans utenriksminister, John Foster Dulles (1953-1959), begynt å gå lei alle de mislykkede forsøkene på å skape fred i regionen. Storbritannia og USA utviklet i 1956 en ny Midtøstenpolitikk som skulle undergrave Nasser ved å styrke hans rivaler. De skulle ytterligere øke sin støtte til Israel og Irak både ved økonomisk støtte, samt å skaffe dem flere våpen gjennom Frankrike og Canada. Britene vurderte også tanken på å få fjernet Nasser, eventuelt ved å ta livet av ham.⁵⁸

Opptakten til Suezkrisen

Etter maktovertakelsen satte Nasser i gang en industrialisering av Egypt. Egypts befolkning var i sterk vekst og for å kunne produsere nok mat måtte noe gjøres. Nasser ønsket derfor å temme Nilen med en demning for slik å kunne regulere vanntilførselen. Dermed ville han kunne utvinne nok energi til industrien, samt at han økte jordbruksarealet. Aswandemningen, som den het, var et stort prosjekt og den ville koste store summer. Dette var penger Nasser ikke hadde, og han var helt og holdent avhengig av lån for å kunne gjennomføre Aswanprosjektet. Som et svar på Nassers våpenavtale med Sovjetunionen, hadde USA og Storbritannia tilbudt seg å gi økonomisk støtte til Nassers nye demning. Nasser ventet, men våren 1956 hadde han fremdeles ikke mottatt noe lån fra vesten. Eisenhower fikk merke innenrikspolitisk at det var mange som ikke ønsket å støtte Nassers prosjekt. Sørstatene så på den egyptiske bomullsproduksjonen som en trussel for deres bomullsproduksjon, og Israellobbyen var selvsagt ikke interessert i å støtte Israels største fiende med økonomiske midler. Samtidig var det heller ikke populært at Nasser hadde gode relasjoner med Sovjetunionen og mottok våpen fra Tsjekkoslovakia. Egypts anerkjennelse av Maos nye regime i Kina ble den utløsende faktoren: USA trakk seg helt fra å støtte byggingen av Aswandemningen. Nasser ble både sint og skuffet da USA og Storbritannia trakk sine lånetilbud tilbake 19. juli 1956.⁵⁹

Hvordan skulle han da få kapital til demningen sin? Svaret lå i hans egen bakgård. De siste britiske soldatene forlot Suezkanalen i juni 1956 i henhold til avtalen fra 1954, og Nasser hadde tidligere vurdert å nasjonalisere kanalen. Inntektene fra kanalen kunne skaffe ham kapital nok til å bygge demningen. Uten britiske soldater ville en slik nasjonalisering være mye enklere å utføre. Nasser bestemte seg for å gjennomføre nasjonaliseringen. Samtidig var

---

⁵⁸ Waage, 2013: 176, 184-85

⁵⁹ Bickerton og Klausner, 2007: 122; Waage, 2013: 184-188

det viktig at alt skjedde under rolige forhold. Suezselskapet var formelt egyptisk og det var juridisk sett ingenting i veien for en egyptisk overtakelse av kanalen. Alle med aksjer i selskapet ble gitt kompensasjon for de aksjene de mistet. Det hele foregikk 26. juli, samtidig som Nasser offentliggjorde planen i en tale. Dette hadde ikke de vestlige stormaktene regnet med, og de var lammet av sjokk.⁶⁰

Som store aksjonærer i Suezkanalen var det først og fremst Frankrike og Storbritannia som reagerte på Nassers nasjonalisering. Videre var hele nasjonaliseringen et klart spark mot vestmaktene som hadde nektet ham lån for å bygge demningen. Seg imellom startet Frankrike og Storbritannia samtaler om å gjenerobre kanalen. Spesielt var britene redd for at deres konflikt med Nasser skulle blandes med den arabisk-israelske konflikten. Britene ønsket å beholde gode relasjoner med araberstatene og ba derfor Israel om å holde seg unna. Deres frykt for israelsk innblanding var ikke ubegrunnet. Ben-Gurion hadde lenge ment at en krig med Egypt var helt uunngåelig, og ønsket en mulighet til å felle Nasser. Han hadde tidligere vurdert å sette i gang en preventiv krig mot Egypt, men var avhengig av våpenleveranser. Eisenhower hadde nektet å selge ham våpen, og dette førte til at han måtte legge planene om en preventiv krig med Egypt på vent. Mulighetene for en preventiv krig mot Egypt gjenoppstod da tettere bånd ble knyttet til Frankrike.⁶¹

Frankrike var ikke Ben-Gurions førstevalg når det gjaldt kjøp av våpen og alliert, men siden amerikanerne ikke ville hjelpe ham, var franskmennene mer enn gode nok. Franskmennene hadde ikke bare interesser i Suezkanalen, de var også inne i sitt andre år i kampen mot algeriske nasjonalister, og Paris var sikre på at Nasser var nasjonalistenes viktigste støttespiller. Det franske, og for øvrig andre europeiske nasjoners, inntrykk av Nasser hadde også endret seg drastisk. På midten av 50-tallet ble han sammenliknet med Adolf Hitler og historien hadde vist at *appeasement-politikk* ikke virket på slike menn. Grunnlaget for at Nasser ble sett på som en ny Hitler var for det første at han ønsket å fjerne Israel fra kartet, og ble dermed tolket som en anti-semitt. Videre fremstod han som en sterk regional hersker. Den franske statsministeren Guy Mollet hadde vært motstandsmann under Den andre verdenskrig og ville ikke tillate Nasser å komme unna på samme måte som Hitler hadde sluppet unna på 1930-tallet. Vesten stod overfor et nytt München, og Nasser måtte stoppes.⁶²

---

⁶⁰ Bickerton og Klausner, 2007: 122-123; Waage, 2013: 185-88

⁶¹ Shlaim, 2001: 162, 165-166; Cook, 2012: 68-69; Waage, 2013: 182, 184

⁶² Shlaim, 2001: 162, 165-166; Cook, 2012: 68-69; Waage, 2013: 182, 184

De vestlige stormaktene var sjokkerte over Nassers handlinger. Spesielt Storbritannia likte nyheten om nasjonaliseringen av Suezkanalen svært dårlig. To tredjedeler av britisk olje og en fjerdedel av britisk handel gikk gjennom kanalen. Britene var mildt sagt avhengige av Suezkanalen og var likte svært dårlig at kanalen var underlagt Egypt. De innså at Nassers nasjonalisering var helt lovlig, men var fast bestemt på å utkjempe en kamp for kanalen, og var klare til å gå frem med militær makt dersom diplomati ikke løste saken. Videre var britene skråsikre på at egypterne ikke var kvalifiserte nok til å drive Suezkanalen på en effektiv måte. Storbritannia resonerte seg derfor frem til at kanalen måtte underlegges et internasjonalt organ, der de viktigste skipsfartsnasjonene skulle være representert. Den britiske utenriksministeren, Selwyn Lloyd, hevdet videre at dersom Nasser slapp unna ville vestens kontroll over arabisk olje forsvinne. I Frankrike var reaksjonene like sterke. De var sterkt imot nasjonaliseringen og mistenkte at Nasser stod bak opprørskrigen i Algerie. Både Frankrike og Storbritannia var svært villige til å gå til krig på dette grunnlaget.⁶³

Amerikanerne reagerte også sterkt, men ikke på noen måte like sterkt som sine to allierte. De hadde heller ikke like stor interesse i kanalen som britene og franskmennene. President Eisenhower fryktet imidlertid at situasjonen skulle eskalere til full krig, noe han var fast bestemt på å unngå. Britene og franskmennene raslet med sablene, og Eisenhower sendte nesten umiddelbart sin utenriksminister John Foster Dulles til London.⁶⁴ Dulles oppgave var å skaffe mer tid ved å roe ned de to kolonimaktene og få dem til å se at diplomati var løsningen. Eisenhower mente at dersom franskmennene og britene brukte tiden på diplomati, ville risikoen for en eventuell krig forsvinne.⁶⁵ Dulles og Eisenhower arbeidet hardt for å forhindre krig. Først deltok Dulles i å kalle inn til en konferanse 16. august 1956 i London. Hele 22 nasjoner var invitert, blant dem Egypt. Fordi Nasser allerede fra starten nektet å delta, hadde disse konferansene liten funksjon. Dulles la frem et forslag om å danne et superkompani bestående av 18 land. Egypt skulle beholde kanalen og tjene penger på den, men i realiteten var det kompaniet som skulle styre den. Dette forslaget fikk massiv støtte på konferansen, 18 land godtok, mens fire land støttet et annet, mer Egypt-vennlig forslag. Nasser ble tilsendt et 800 sider langt referat. Han så på forslaget som en bekreftelse på vestens ønske om å føre imperialismen videre, og ignorerte hele konferansen og dens forslag. Samtidig mente Dulles at en eventuell krig hadde blitt lagt på vent. En komité ble sendt til Egypt for å forhøre seg

---

⁶³ Bickerton og Klausner, 2007: 122-123; Cook, 2012: 68; Waage, 2013: 189-91

⁶⁴ Cook, 2012: 68; Waage, 2013: 189-91

⁶⁵ Waage, 2013: 193

med Nasser. Ledere i komitéen var Robert Menzies, Australias statsminister. I samtale med Nasser fortalte han at dersom Nasser ikke rettet seg etter deres forslag, ville britene og franskmennene bruke militær makt. Nasser svarte med å avbryte hele samtalen. Mens dette foregikk startet Storbritannia og Frankrike med troppeforflytning i retning Suezkanalen, samtidig som de evakuerte sine landsmenn fra Egypt.⁶⁶

I et nytt forsøk på å vinne tid opprettet britene en brukerorganisasjon for Suezkanalen, *Suez Canal Users Association* (SCUA). SCUA skulle bestå av de samme 18 landene som hadde stilt seg bak superkompaniet, og organisasjonen skulle organisere skipsfarten gjennom Suez, men bortsett fra dette var formålet med organisasjonen noe uklart.⁶⁷ Nasser likte forslaget svært dårlig og protesterte kraftig. Til tross for at også dette forslaget så ut til å feile var den britiske statsministeren Anthony Eden og den franske statsministeren Guy Mollet svært fornøyde. Dersom SCUA skulle mislykkes ville deres argument for å gå til militær aksjon styrkes.⁶⁸ Videre lette de etter et påskudd for krig. Britene laget to planer: «Operation Pile-Up» og «Operation Convoy». Planen var å sende så mange skip mot Suezkanalen at de egyptiske losene ikke ville greie å håndtere trafikken, og dermed dannet et påskudd for britisk kontroll over kanalen. Samtidig skulle de ikke hjelpe egypterne dersom de ble bedt om det, men heller sende en rekke klager. Dermed ville det bli bevist at Egypt ikke kunne håndtere ansvaret med å kontrollere Suezkanalen. Men det kom aldri så langt. Egypterne håndterte Suezkanalen på en måte vesten ikke hadde forventet. En uke etter nasjonaliseringen hadde egypterne satt ny rekord i antall skip som hadde passert: 254 skip.⁶⁹

Suezkrisen

Til tross for amerikansk forsøk på å hindre en eventuell krig mot Egypt, planla Frankrike og Storbritannia å ta Suezkanalen med makt. Problemet var bare at de ikke hadde noen god grunn til å gripe inn. Mobiliseringen var allerede i gang i starten av august 1956. Samtidig som britene deltok i amerikanernes arbeid for å bevare freden, planla de altså å gjøre det motsatte. I løpet av de første ukene i august ble det masseprodusert krigsplaner i Paris og London. 10. august ble *Operation Musketeer* lagt frem for Eden. Dette var en detaljert plan

---

⁶⁶ Waage, 2013: 190-94

⁶⁷ Waage, 2013: 194

⁶⁸ Waage, 2013: 194

⁶⁹ Waage, 2013: 196

for å fjerne Nasser og ta kontroll over Suezkanalen. Planen skulle i utgangspunktet settes i verk 15. september, men av diverse grunner ble den utsatt.⁷⁰

Som nevnt var ikke britene interessert i å ha med seg Israel i deres forsøk på å gjenerobre kanalen, men det var franskmennene. I starten av september hadde Frankrike spurt om Israel kunne være interessert i å delta i en fransk-britisk krig mot Egypt. Mot slutten av september var Israel godt involvert i de britisk-franske krigsplanene. Israel skulle stå for påskuddet til å gå til krig. Planen var at Israel skulle angripe først, helt alene. Deretter skulle de to vestmaktene gripe inn for å skille de stridene partene og slik ta kontroll over Suez. 24. oktober ble den hemmelige avtalen undertegnet. Dagen Israel skulle angripe ble satt til 29. oktober 1956.⁷¹

29. oktober 1956 landet israelske fallskjermtropper om lag 60 km øst for Suezkanalen. Eisenhower var i sjokk og han var forbannet på Israel. Angrepet skulle bringes frem for FN. Han tok kontakt med britene og franskmennene for å få dem til å gå sammen med USA. Men de nektet. 30. oktober la Frankrike og Storbritannia frem et ultimatum: De stridene partene skulle trekke seg tilbake, ikke til grensene som eksisterte før krigen, men 32 km fra hverandre, der Suezkanalen lå i midten. Med dette ville Israel være 160 km inne på egyptisk territorium, og Egypt ville være om lag 180 km inne på eget territorium. Om de stridene partene nektet ville Storbritannia og Frankrike gripe inn. Ultimatumet var laget slik at det var garantert at Nasser ville avslå det og slik rettferdiggjøre en britisk-fransk invasjon av kanalsonen.⁷² Akkurat slik som planlagt nektet Nasser blankt, mens Israel godtok. Samtidig la en svært rystet Eisenhower og Dulles frem et forslag i FNs sikkerhetsråd som omhandlet israelsk tilbaketrekning, men Storbritannia og Frankrike la ned veto. Sovjetunionen forsøkte seg med et lignende forslag, også dette ble det lagt ned veto mot av de to kolonimaktene. 31. oktober begynte britiske og franske fly med å bombe Egypt som en forberedelse til deres inngripende invasjon. Eisenhower var fast bestemt på å få en slutt på dette og tok det til FNs generalforsamling der hans forslag om våpenhvile ble vedtatt med 64 stemmer mot fem. Egypt sluttet seg raskt til denne våpenhvilen.⁷³ Samtidig foregikk det store ting andre steder i

---

⁷⁰ Waage, 2013: 191

⁷¹ Shlaim, 2001: 169; Waage, 2013: 200

⁷² Cook, 2012: 69

⁷³ Waage, 2013: 202-204

verden. I midten av oktober hadde det brutt ut opprør i Ungarn. 4. november rullet sovjetiske tanks inn i østblokklandet og totalt knuste opprøret. Om lag 22000 ungarere lå døde.⁷⁴

Dagen etter landet det en koalisjonsstyrke av 1100 britiske og franske fallskjermjegere ved Suezkanalen. Eisenhower innførte økonomiske sanksjoner mot britene. Samtidig sendte Moskva ut en beskjed om at dersom ikke krigshandlingene stanset, ville Sovjetunionen selv gripe inn, om nødvendig med atomvåpen.⁷⁵ Som om ikke dette var nok, senket Nasser 50 skip fylt med sement på de smaleste punktene av kanalen, og gjorde den helt ubrukelig. I sammenheng med at en pumpestasjon i Syria ble sabotert slik at rørledningen til Middelhavet var ute av funksjon, førte til en oljeknapphet. Pulsåren til det britiske imperiet var kuttet og britene og franskmennene hadde ingen andre valg enn å trekke seg tilbake. Hardt press ble også lagt på Israel som ble tvunget til å trekke seg helt ut av Sinai. 15. januar 1957 var Israel tilbake bak grensene fra 1948. For å danne en buffer opprettet FN en militær styrke der ti land gikk sammen. Styrken ble kalt *United Nations Emergency Force* (UNEF) og ble plassert ut i Sinai-ørkenen, og skulle holde Tiranstredet åpent.⁷⁶

Til tross for at Nasser ble knust militært, var Suezkrisen for ham en enorm politisk seier. Han ble hyllet som araberverdens store leder. For Storbritannia og Frankrike var Suezkrisen en milepæl i form av at deres posisjon som koloniherrer og stormakter i Midtøsten var over, mens den markerte starten på supermaktene USA og Sovjetunionens inntreden i regionen.⁷⁷ Videre er det viktig å merke seg at dette skjedde samtidig som Sovjetunionen hensynsløst slo ned opprøret i Ungarn. For resten av verden, og spesielt araberverden, fremstod nå Vestmaktene og Sovjetunionen som like imperialistiske og like brutale. For de andre NATO medlemmene var Frankrike og Storbritannias handlinger under Suezkrisen et svik mot den syv år gamle alliansen.⁷⁸

Den forente arabiske republikk - En kortvarig union

Nassers popularitet etter Suezkrisen var enorm. To år senere, i februar 1958 dannet Syria og Egypt unionen Den forente arabiske republikk. Dette var i utgangspunktet ikke noe Nasser selv ønsket. Han hadde imidlertid lenge brukt retorikken om arabisk enhet for lenge og for kraftig, til å kunne avslå Syrias forslag om å danne en union. Grunnlaget for at Nasser var

---

⁷⁴ Shlaim, 2001: 178-185; Waage, 1996: 386; Waage, 2013: 202-208; Cook, 2012: 71

⁷⁵ Waage, 2013: 205

⁷⁶ Shlaim, 2001: 178-185; Waage, 1996: 386; Waage, 2013: 202-208; Cook, 2012: 71

⁷⁷ Waage, 2013: 208

⁷⁸ Waage, 1996: 386-387

skeptisk til unionen var at den politiske arenaen i Syria var svært kompleks og ustabil. Men Nasser satte sitt preg på unionen og det var den egyptiske politikken som dominerte den politiske arenaen. Ulikhetene var for mange og Nasser hadde en altfor sentral rolle, derfor tok det bare tre år før Syria gikk ut av unionen.⁷⁹

Egypt i endring

I juli 1961 førte Nasser Egypt i en sosialistisk retning. I juli startet han nasjonaliseringen av den egyptiske økonomien ved å føre viktige deler av økonomien under full statlig kontroll. Staten overtok styringen av alle banker og forsikringsselskaper og halvparten av alle firmaene innenfor tungindustrien og skiping. Videre ble andre selskaper tvunget til å overføre fra ti til 50 prosent av deres eierskap til staten. Nasser fortsatte nasjonaliseringen tre år senere. Alle selskaper som tidligere bare hadde gitt opp deler av sitt eierskap, ble nå fullstendig overført til statlig kontroll.⁸⁰

Det var ikke bare selskaper som sommeren 1961 ble overført til staten. Det religiøse universitet al Azhar måtte også reformeres ifølge Nasser. Dette skjedde gjennom lov 103 som førte universitetet under statlig kontroll. Nasser fjernet det muslimske preget ved å fjerne de religiøse lederne fra universitetsstyret og erstattet dem med lekmenn.⁸¹ Han sørget også for at medisinstudier, ingeniørstudier og jordbruksstudier ble opprettet som hovedstudier. Videre gikk Nasser inn for å styrke sitt grep om landet ved å bringe arbeiderne og studentene under statlig kontroll. Begge gruppene hadde vært tilhengere av De frie offiserenes kupp, men de kunne raskt bli en kilde til uro og ustabilitet. Nasser slo hardt ned på kommunistene, utførte utrenskninger innen fagforeninger og maktdemonstrasjoner mot streikende arbeidere. Kanskje viktigst var det at han la til rette for at arbeiderne kunne støtte regimet gjennom den egyptiske arbeiderbevegelsen. Studentene måtte også holdes i sjakk. Nasser forsøkte å fjerne den politiske aktiviteten fra universitetene ved å legge til rette for andre aktiviteter, som for eksempel sport. Videre opprettet han et slags universitetspoliti som overvåket opposisjonelle studenter.⁸²

Gjennom sekstitallet var Egypts utenrikspolitikk mer eller mindre konsistent. Politikken var anti-vestlig og landet var alliert med Sovjetunionen. Sovjetunionen ønsket et fotfeste i

---

⁷⁹ Butenschön, Nils A.: *Midtøsten; Imperiefall, statsutvikling, kriger*, Universitetsforlaget, 2008: 291-292; Cook, 2012: 74-77; Waage, 2013: 259-260

⁸⁰ Cook, 2012: 77-78

⁸¹ Cook, 2012: 78 (Lekmenn, dvs. ikke geistlige – oversatt fra *noncleric*)

⁸² Cook, 2012: 78-82

Midtøsten og Egypt ønsket å bli en regional stormakt. Begge disse målene ble forsøkt gjennomført på bekostning av vesten. Videre ble Egypt trukket inn i borgerkrigen i Yemen. I september 1962 hadde Brigader General Abdallah Sallal utført et statskupp. Generalen trodde de hadde tatt livet av den tidligere statslederen, Imam Mohammad al Badr, under kuppet ved å bombe palasset hans. Al Badr hadde imidlertid sluppet unna og satte straks i gang med å organisere militær motstand. Jordan og Saudi-Arabia sendte støtte til imamen i form av våpen og økonomisk støtte. Sallal trengte hjelp og gikk til Nasser for støtte. I oktober 1962 sendte Nasser egyptiske styrker for å hjelpe Sallal og hans nyopprettede republikk. Egypts tilstedeværelse i Yemen skulle vare i fem år, og på det meste var det mellom 60 000 og 70 000 egyptiske tropper i landet. Det antas at ca. 26 000 egyptere ble drept i borgerkrigen i Yemen. Til tross for at oppløsningen av *Den forente arabiske republikk* og den militære intervensjonen i Yemen var tydelige tilbakeskritt var Nasser stort sett en populær mann i den arabiske verden frem til slutten av 60-tallet. Det virkelige store nederlaget kom med Seksdagerskrigen i juni 1967, og det var først i etterkant av denne krigen Egypt trakk sine styrker ut av Yemen.⁸³

---

⁸³ Cook, 2012: 77; Dawisha, Adeed, «Egypt» i Sayigh, Yezid og Avi Shlaim (red) m.fl.: *The Cold War and the Middle East*, Oxford University Press, 2007: 34

Kapittel 3:

Egypt - I Israels skygge

Tidlig om morgenen 5. juni 1967 gikk Israel til angrep på Egypt. I løpet av tre timer var det egyptiske flyvåpenet totalt utslettet og israelsk kontroll over egyptisk luftrom var sikret. Egypts allierte, Jordan og Syria stod så for tur. Seks dager senere stod Israel igjen som en overlegen seierherre. Da hadde israelerne okkupert Øst-Jerusalem, hele Vestbredden, Golanhøydene, Gaza og hele Sinaihalvøya.⁸⁴ At krigen brøt ut var ingen overraskelse. Det overaskende var at det skjedde i sør, langs den israelske grensen til Egypt, og ikke i nord langs grensa til Syria. Det var nemlig langs den syriske grensen det hadde gnistret som verst i forkant av krigen.⁸⁵ Til tross for Israels totale militære overlegenhet, var det en bekymring som preget politikerne hjemme i Norge mer enn både flyktningene og Suezkanalen, nemlig Israels eksistens og sikkerhet.

Utviklingen i Midtøsten

Situasjonen i Midtøsten mai 1967

Til tross for at Gamal Abdel Nasser i forkant av Seksdagerskrigen utførte handlinger som kunne tolkes aggressive og uttrykte seg med krigshissende retorikk, var det lite sannsynlig at Nasser ønsket noen krig med Israel på det daværende tidspunktet. Han visste svært godt at Israel stod vesentlig sterkere militært sett, og at det ville ta lang tid å bygge opp en militærstyrke som kunne måle seg med Israel. Videre hadde Egypt blandet seg inn i borgerkrigen i Jemen. Ved Seksdagerskrigens utbrudd hadde Nasser om lag 70 000 mann utplassert der.⁸⁶ Om han noen gang skulle greie å vinne over Israel i en krig, måtte Nasser vente til Egypt og de andre arabiske nabolandene ble sterke nok. Samtidig var Nasser araberverdens ubestridte leder, og hans ønske om å fortsette ingen-krig-ingen-fred-politikken

---

⁸⁴ Shlaim, 2001: 241; Waage, 2013: 266, 352-354

⁸⁵ Waage, 2013: 266, 340

⁸⁶ Shlaim, Avi: Israel: «Poor Little Samson» i Louis, Wm. Roger og Avi Shlaim (red.): *The 1967 Arab-Israeli War – Origins and Consequences*, Cambridge University Press, 2012: 26; Waage, 2013: 335

skulle vise seg vanskelig. Nassers problem var ikke bare Israel, men også hans arabiske naboer: radikale Syria, hissig Jordan og utålmodige palestinere.⁸⁷

I forkant av Seksdagerskrigen var det imperialismen som fremstod som den store fienden for det egyptiske regimet. Hovedsakelig var imperialismen i Nassers øyne representert av USA og Storbritannia. Rundt de to imperialistiske stormaktene sirkulerte deres satellittstater, dvs. medlemmene av Bagdadpakten og Israel.⁸⁸ Israel ble ofte beskrevet som en ”imperialistisk base i hjertet av arabisk hjemland” og utgjorde den største trusselen av landene i Midtøsten.⁸⁹ For Nasser var Israel som en forlenget vestlig arm og selve symbolet på stormaktenes forsøk på å beholde sin innflytelse i Midtøsten. Han mente Suezkrisen i 1956 hadde bekreftet dette. Dermed ble Palestina-konflikten og kampen mot vestlige imperialistiske stormakter en og samme kamp. For å få bukt med den vestlige imperialismen, måtte staten Israel bort. Krisen i 1956 førte derfor til at Nasser engasjerte seg sterkere i Palestina-spørsmålet. I 1964 tok han initiativet til å opprette Palestinas frigjøringsorganisasjon (PLO).⁹⁰

For at palestinerne skulle få delta i kampen, ble det bestemt at PLO skulle få etablere seg i Jordan. Nasser ønsket å beholde en viss kontroll over PLO, men etter hvert som organisasjonen vokste, viste dette seg vanskelig. Gradvis ble flere og flere palestinske geriljagrupper med i PLO, blant annet Fatah som hadde eksistert siden 1958. Nasser hadde relativt stor kontroll over PLO, men de mer uavhengige geriljagruppene, som Fatah, hadde han ikke kontroll over. Fatah hadde en klar strategi: å skape nok bråk langs Israels grenser til å trekke de arabiske landene inn i en krig. Både kong Hussain og Nasser nektet PLO og Fatah fra å angripe fra Jordan og Egypt. Men fra Syria fikk PLO operere fritt.⁹¹

UNEF-styrkene

Langs den egyptisk-israelske grensen var det også en annen hindring som gjorde det vanskelig for PLO nemlig *United Nations Emergency Force* (UNEF). Disse styrkene ble opprettet under Suezkrisen i 1956 og utplassert i kjølvannet av den. UNEFs oppgave var å være tilstede under tilbaketrekningen av franske, israelske og britiske tropper fra egyptisk

---

⁸⁷ James, Laura M: «Egypt: Dangerous Illusions» i Louis, Wm. Roger og Avi Shlaim (red.): *The 1967 Arab-Israeli War – Origins and Consequences*, Cambridge University Press, 2012: 56-57; Shlaim, Avi; *Lion of Jordan – The Life of King Hussein in War and Peace*, London, 2008: 234-345; Waage, 2013: 350-351

⁸⁸ James, «Egypt: Dangerous Illusions»: 56

⁸⁹ Waage, 2013: 336

⁹⁰ James, «Egypt: Dangerous Illusions»: 56-57

⁹¹ Shlaim, 2001: 186-187, 229-232; Waage, 2013: 208, 305, 332, 336

territorium, og deretter overta deres stillinger. På denne måten fungerte FN-styrkene som en slags buffer mellom de to nabolandene, og ville slik bidra til å opprettholde fred langs grensen. Styrkene ble utplassert i Gaza og i Sharm el-Sheik, altså kun på egyptiske områder. Israel hadde nektet FN å plassere styrker på israelsk territorium.⁹² Norge hadde vært en av bidragsyterne til UNEF-styrken. Norge var blant de første landene som ble spurt om å stille med styrker i 1956. I et svært raskt tempo hadde den norske regjeringen vedtatt å sende et kompani på 190 mann inn i FNs tjeneste.⁹³ De norske FN-kompaniet dro tilbake til Norge i april 1967.⁹⁴

Helt siden 1949 hadde det vært uroligheter og sammenstøt langs Israels nordlige grense mot Syria. Konflikten handlet om hvem som hadde retten på de demilitariserte sonene, vannressurser og palestinske geriljaangrep.⁹⁵ Mens Egypt og Jordan nektet Fatah å utføre angrep mot Israel for å bevare roen langs grensene, ga Syria full støtte til palestinske geriljaangrep.⁹⁶ 1. januar 1965 utførte Fatah sitt første geriljaangrep på Israel. Frem til Seksdagerskrigen i juni 1967 ble det utført om lag 100 slike angrep av Fatah og andre geriljagrupper. Kong Hussain og Nasser hadde store og økende problemer med å forhindre slike. Særlig for kong Hussain var det vanskelig. Jordan hadde en lang grense til Israel og en befolkning hvor halvparten utgjorde palestinere, som igjen støttet geriljavirksomheten.⁹⁷ I november 1966 gikk Israel til angrep på landsbyen Samu på Vestbredden. Innbyggerne i Samu hadde støttet Fatah og Israel ville straffe dem for det. Tre av landsbyinnbyggerne ble drept, 96 såret. Videre sprengte israelerne 125 hus. Jordanske styrker forsøkte å komme landsbyen til unnsetning, men israelerne ble for sterke. Den arabiske verden reagerte voldsomt, men forskjellig. Syria mente det hele var en «sionistisk-hashemittisk konspirasjon», Nasser kalte kong Hussain for «Jordans hore», mens Kong Hussain og jordanske aviser gikk til angrep på Nasser og mente han gjemte seg bak UNEF-styrkene.⁹⁸ Det var altså langt fra noe harmonisk samhold mellom de arabiske landene. Stemningen ble ikke bedre av et syrisk maktskifte i 1966.⁹⁹

---

⁹² Waage, 2013: 207-208, 342; Waage, 1996: 353; Yapp, 1991: 416

⁹³ Tveit, 1996: 316; Waage, 1996: 337-341

⁹⁴ Tveit, 1996: 316

⁹⁵ Butenschøn, 2008: 363; Waage, 2013: 338

⁹⁶ Shlaim, 2001: 234- Waage; 2013: 266, 335, 340

⁹⁷ Waage, 2013: 336-337

⁹⁸ Shlaim, «Israel: Poor Little Samson»: 26; Waage, 2013: 337-338; Yapp, 1991: 417

⁹⁹ Lesch, David W.: «Syria: Playing With Fire» i Louis, Wm. Roger og Avi Shlaim (red.): *The 1967 Arab-Israeli War – Origins and Consequences*, Cambridge University Press, 2012: 84

Syria og PLO – to urokråker

Syria hadde siden 1963 vært styrt av Baath-partiet. Partiet var igjen styrt av en liten gruppe unge menn. Innad i denne gruppen var det igjen små fløyer. Alawittene, en liten minoritet fra nord i Syria, representerte en av disse fløyene, der var Hafez al-Assad en av de dominerende skikkelsene. Alawitt-fløyen i Baath-partiets innflytelse økte, og i februar 1966 konsoliderte de sin makt i et militærkupp.¹⁰⁰ Det nye regimet i Syria var mer radikalt enn noen gang tidligere. Til tross for at de var militært underlegne, gikk de til enda sterkere verbale angrep på Israel enn tidligere syriske regimer. Regimet var tydelig anti-sionistisk og uttrykte klart at de ønsket å frigjøre Palestina, om nødvendig gjennom krig. Urolighetene langs Syrias grense til Israel tiltok utover i 1966, og det ferske regimet følte seg truet. De ønsket en sterk alliert som de kunne lene seg på, og de startet å legge press på Nasser. Syria fikk støtte fra Sovjetunionen som også ønsket at Syria og Egypt skulle alliere seg. Presset ble for sterkt. 9. november 1966 undertegnet Egypt og Syria en forsvarsavtale. Syria stod ikke lenger alene.¹⁰¹

Nasser hadde håpet at pakten skulle roe ned syrerne. Slik gikk det ikke. Sammenstøtene fortsatte.¹⁰² Mange av disse var fremprovosert av israelerne. Moshe Dayan, tidligere forsvarsjef mellom 1955 og 1958¹⁰³, senere forsvarsminister (1967-1974) og utenriksminister (1977-1979), fortalte i et intervju i 1976 hvordan det foregikk:

Jeg vet hvordan minst 80 prosent av sammenstøtene der begynte. ... Vi pleide å sende en traktor i den demilitariserte sonen for å pløye der, et eller annet sted hvor det ikke var mulig å gjøre noe, og vi visste på forhånd at syrerne ville begynne å skyte. Hvis de ikke begynte å skyte, ville vi be traktoren om å kjøre videre [inn i den demilitariserte sonen], helt til syrerne ville bli irritert og skyte. Og så ville vi bruke artilleri og senere også flyvåpenet. Slik var det.¹⁰⁴

Det var nettopp slik Israel bidro til å fremprovosere ytterlige gnister langs grensen til Syria. 7. april 1967 sendte israelerne to pansrede traktorer inn i de demilitariserte områdene. Syrerne svarte med å åpne ild, som igjen israelerne besvarte ved å sende inn tanks.¹⁰⁵ Dette utløste til slutt en luftkrig der seks syriske jagerfly ble skutt ned. De israelske flyene fløy langt inn i Syria. To av de syriske flyene ble skutt ned i nærheten av Damaskus. Syrerne ble totalt

---

¹⁰⁰ Lesch, «Syria: Playing With Fire»: 84-86; Waage, 2013: 263-264

¹⁰¹ James, «Egypt: Dangerous Illusions»: 56-57; Lesch, Syria: «Playing With Fire»: 84-91 ; Shlaim, 2001: 234; Shlaim, 2008: 235; Waage, 2013: 266, 339-340

¹⁰² Waage, 2013: 266, 339-340

¹⁰³ Forsvarsjef oversatt fra Chief of General Staff

¹⁰⁴ Waage, 2013: 340; originalt sitat i Shlaim, 2001: 235-236: «After all I know how at least 80 percent of the clashes there started. ... It went this way: We would send a tractor to plow someplace where it wasn't possible to do anything, in the demilitarized area, and knew in advance that the Syrians would start to shoot. If they didn't shoot, we would tell the tractor to advance farther, until the Syrians would get annoyed and shoot. And then we would use artillery and later the airforce also, and that's how it was.»

¹⁰⁵ Butenschøn, 2008: 363

utklasset, de greide ikke skyte ned noen av de israelske flyene. For å gjøre ydmykelsen fullstendig, fløy de israelske flyene lavt over Damaskus, noe som tidligere aldri hadde forekommet. Disse sammenstøtene skulle bli starten på begynnelsen av opptakten til Seksdagerskrigen.¹⁰⁶

Nasser – En presset mann

Nassers plan om å roe ned syrerne virket snarere mot sin hensikt. Syrerne hadde bare fått mer selvtillit ved at de fikk Egypt i ryggen. Mens israelerne herjet på den syriske grensen, stod Nasser på sidelinjen og så sin allierte ble ydmyket. Fornærmelsene fra den arabiske verden haglet mot Israel, men også mot Nasser. Nasser ble anklaget for å være feig og at han gjemte seg bak UNEF-styrkene. For å bevare sin posisjon som araberverdens store leder samt for å vise at han faktisk stod for alliansen han hadde inngått med Syria, måtte Nasser gjøre noe. 16. mai 1967 kastet han UNEF-styrkene ut av Sinai. FNs generalsekretær U Thant kunne ikke gjøre annet enn å adlyde. Israel hadde nektet FN å utplassere tropper på sitt territorium. Troppene stod derfor kun utplassert på egyptisk territorium og var dermed avhengige av egyptisk tillatelse for å kunne bli stående. Israel så imidlertid at UNEF hadde sin nytte ved at de fungerte som en buffer mellom dem og Egypt. For å bevare en slik buffersone nærmest tryglet israelerne Thant om ikke å trekke ut UNEF-styrkene. Generalsekretæren svarte med at styrkene kunne utplasseres på israelsk territorium isteden, men for Israel var det helt uaktuelt. Dermed forlot UNEF-styrkene egyptisk territorium, og spenningen bygget seg opp. Spørsmålet var nå hva Nasser ville gjøre med det tidligere UNEF-kontrollerte Tiranstredet. Om dette stredet ble stengt ville Israel miste kontakten med Rødehavet.¹⁰⁷

Nasser stenger Tiranstredet

Bare seks dager senere stengte Nasser stredet. Nassers grunnlag for å stenge Tiranstredet var at han mente det hersket krigstilstander mellom Egypt og Israel. Av sikkerhetsmessige årsaker kunne derfor Egypt stenge stredet for israelsk trafikk. Siden Israels opprettelse i 1948 og frem til Suezkrisen i 1956 hadde Egypt stengt Tiranstredet for israelske skip og skip med israelsk last. I 1957 hadde flere vestlige land, deriblant USA, Storbritannia og Norge, uttalt at de anså Tiranstredet for å være en internasjonal sjøvei som igjen betød at Israel hadde rett på gjennomfart. Etter at britiske, franske og israelske tropper hadde trukket seg ut etter

---

¹⁰⁶ Lyng, 1976: 252, Shlaim, 2001: 234-235; Shlaim, 2008: 234-235; Yapp, 1991: 417; Waage, 2013: 340-341

¹⁰⁷ Shlaim, «Israel: Poor Little Samson»: 26; Waage, 2013: 340-342; Yapp, 1991: 417

Suezkrisen hadde UNEF-styrkene overtatt kontrollen av stredet og slik sørget for å holde det åpent for Israel.¹⁰⁸

Israel hadde oppnådd tilgangen til Rødehavet som et resultat av Suezkrisen, og for Israel var stengingen av Tiranstredet lik en krigserklæring. Israelerne fremstilte Eliat som livsviktig for den israelske økonomien. Utenriksminister Abba Eban uttalte at stengningen kom til å kvele Israel sakte, men sikkert. I følge FN var det ikke så alvorlig som israelerne skulle ha det til. I 1967 var det nemlig to år siden et israelsk skip sist hadde seilt gjennom Tiranstredet. Den israelske økonomien kunne fint overleve stengningen av stredet, den var bare et skalkeskjul. I realiteten var det det israelske forsvaret (IDF) som ikke kunne tåle at Egypt utfordret Israel på denne måten. For IDF var stengningen av Tiranstredet en krigserklæring og Israel måtte svare for å bevare sin respekt.¹⁰⁹

Seksdagerskrigen

Israel gikk til angrep på Egypt tidlig om morgenen 5. juni 1967. Egypt ble totalt overkjørt. Krigen hadde bare vart i tre timer før Israel hadde kunst det egyptiske flyvåpenet og tatt kontroll over egyptisk luftrom. Etter å ha nøytralisert Egypt vendte Israel seg mot øst og nord. Syria og Jordan stod for tur. Jordanske fly kom seg så vidt på vingene, men de hadde ingen sjanse mot det israelske luftvåpenet. Etter kort tid hadde de også knust det jordanske og syriske flyvåpenet. Med total kontroll over sine nabolands luftrom var det lite som kunne stoppe den israelske krigsmaskinen. Israel kunne dermed forflytte sine tropper mot Egypt i et høyt tempo. Uten luftstøtte var de egyptiske styrkene helt sjanseløse, og allerede 6. juni fikk de ordre om full retrett. Deretter var det Egypts allierte som stod for tur. Til tross for Jordans motangrep, ønsket Israel å gi kong Hussain en sjanse til å holde seg utenfor krigen. Hussain kunne av flere grunner ikke stå på sidelinjen i en slik krig. De israelske militærstyrkene var Jordan totalt overlegene og den jordanske kongen søkte våpenhvile allerede 6. juni. Men Israel hadde en gylden mulighet til å realisere en gammel drøm: full kontroll over Jerusalem. Israel godtok ikke våpenhvilen før 7. juni. Da hadde de okkupert Øst-Jerusalem og hele Vestbredden. Dagen etter inngikk Egypt og Israel våpenhvile. Israel kunne nå vende hele sin

---

¹⁰⁸ Shlaim, «Israel: Poor Little Samson»: 26; Waage, 2013: 340-342; Yapp, 1991: 417

¹⁰⁹ Shlaim, 2001: 237; Shlaim, «Israel: Poor Little Samson»: 27; Waage, 2013: 343

oppmerksomhet til Syria. 9. juni var de syriske Golanhøydene i israelske hender og 10. juni inngikk Israel og Syria våpenhvile.¹¹⁰

Norske reaksjoner

Stengingen av Tiranstredet – Offisiell norsk reaksjon

Dagen etter Nasser stengte Tiranstredet, 23. mai, holdt Lyng en pressekonferanse. Her gjentok han den norske FN-ambassadøren Hans Engens uttalelse fra mars 1957 at det etter Norges syn var i «prinsippet Tiran-stredet internasjonalt farvann».¹¹¹ Norge stod slik frem og sa offisielt at Egypt ikke hadde rett til å stenge Tiranstredet. Ved å gjøre dette inntok med en gang Norge en partisk holdning, i Israels favør. Det mest naturlige for et land som ikke ønsket å velge side, ville vært å ikke uttalt seg.¹¹²

Utenriksminister Lyng kunne 30. mai informere UUKK at UD's eksperter hadde konkludert med at dette ikke var tilfellet «fordi det jo rent faktisk har vært våpenhvile og fred i området i meget over 10 år».¹¹³ Dette var imidlertid ikke helt riktig. Bare tre dager senere kom det et nytt notat fra Utenriksdepartementet. UD's rettsavdeling hadde kommet frem til at «en krigssituasjon i folkerettslig forstand må antas å foreligge mellom Egypt og Israel».¹¹⁴ Dette på tross av at kamphandlinger ikke fant sted. På dette grunnlag anså rettsavdelingen i UD at Egypt faktisk hadde retten på sin side og kunne nekte israelske skip å seile gjennom Tiranstredet.¹¹⁵ Det var altså uenighet innad i UD om Egypt faktisk hadde retten på sin side eller ikke.

---

¹¹⁰ Shlaim, 2001: 241; Waage, 2013: 266, 340, 352-354

¹¹¹ Lyng, 1976: 261; SA, Ref. UUKK møte 30. mai 1967

¹¹² Lyng, 1976: 261; SA, Ref. UUKK møte 30. mai 1967

¹¹³ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹¹⁴ UD 25.11/19, Bind 40, notat «En folkerettsling vurdering av Egypts tiltak mot skipsfarten i Tiran-stredet» til utenriksminister John Lyng fra UD. rettsavdelingen, undertegnet Egil Amlie, 2. juni 1967

¹¹⁵ UD 25.11/19, Bind 40, notat «En folkerettsling vurdering av Egypts tiltak mot skipsfarten i Tiran-stredet» til utenriksminister John Lyng fra UD. rettsavdelingen, undertegnet Egil Amlie, 2. juni 1967

Rødehavsregattaen – Browns fantasifulle plan

23. mai 1967 mottok utenriksråd Thore Boye Sir Ian Scott, den britiske ambassadøren til Norge. Scott hadde mottatt et telegram fra Det britiske utenriksdepartementet som han ønsket å legge frem for den norske regjeringen. Telegrammet var delt i to. Den første delen av telegrammet var kort, og der stod det at den britiske FN-representanten hadde fått beskjed om å møte i FNs sikkerhetsråd for å diskutere stengningen av Tiranstredet. Del to var gradert strengt hemmelig og hadde bare blitt sendt til noen få utenriksstasjoner. I telegrammet stod det at dersom FN ikke maktet å få Nasser til å ombestemme seg, vurderte den britiske regjeringen å gå sammen med så mange maritime makter som mulig for å gjøre de «handlinger som var nødvendige».¹¹⁶ Da Boye spurte Scott om hva «handlinger som var nødvendige» innebar, svarte ambassadøren at det innebar bruk av luftvåpen og marinestyrker. Regjeringen brukte ikke lang tid på å vurdere britenes invitasjon. De svarte at den norske regjeringen kunne delta i arbeid for en fredelig løsning på problemet, men ikke under noen omstendighet ville Norge delta i en løsning ved å bruke militær makt.¹¹⁷ Ingen av de andre nordiske landene hadde fått den samme forespørselen. Norge stod her i en særstilling grunnet NATO-medlemskap og som en av verdens ledende skipsfartsnasjoner.¹¹⁸

Lyng har selv beskrevet denne aksjonen i detalj i sine memoarer. Det var den britiske utenriksministeren George Brown som stod bak, «[o]g knapt noen annen politiker kunne ha klekket ut en så fantasifull plan» som denne, la Lyng til i sine memoarer.¹¹⁹ Brown ville samle sammen handelsskip fra en håndfull ledende skipsfartsnasjoner i en stor konvoi. I denne konvoien skulle det være med et par israelske skip og de «skulle eskorteres av et passende antall krigsskip og handelsskip».¹²⁰ Konvoien skulle dannes i Rødehavet og deretter seile gjennom Tiranstredet og opp mot Akababukten. Da fikk de se hvordan Egypt ville reagere. Lyng har beskrevet det hele som et historisk gufs fra «Det britiske imperiums velmaktsdager, med kanonbåt-diplomati og britisk herredømme over alle hav».¹²¹ Den norske regjeringen ble så kontaktet med en topphemmelig anmodning om ikke Norge kunne bidra med et par handelsskip. Den norske reaksjonen var reservert. Lyng hørte aldri noe mer fra Brown og trodde han hadde blitt snakket til fornuft av noen av de andre medlemmene av den britiske

---

¹¹⁶ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 51 «Necessary action», I 1960 utgjorde den norske andelen av verdenstonnasjen litt under 10 prosent og Norge var med dette verdens fjerde største skipsfartsnasjon.

¹¹⁷ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 51

¹¹⁸ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 52; Simensen, Jarle: *Norsk utviklingshjelps historie 1: 1952-1975: Norge møter den tredje verden*, Fagbokforlaget, Bergen, 2003: 92

¹¹⁹ Lyng, 1976: 260-261

¹²⁰ Lyng, 1976: 261

¹²¹ Lyng, 1976: 261

regjeringen. Først senere fikk han høre at disse planene hadde vært drøftet i detalj med amerikanerne, under kodenavnet «Rødehavsregattaen».¹²²

Dette var imidlertid ikke første gang britene ønsket norsk deltagelse i risikable aksjoner i Egypt. I 1952 hadde egyptiske havnearbeiderne ved havneanlegget i Suezkanalen gått ut i streik. Britene ønsket at Norge skulle stille med marinestyrker som arbeidskraft. Etter å ha forhørt seg med andre skipsfartsnasjoner ble det klart at det var helt uaktuelt for Norge å sende militære styrker til Egypt. Også i forbindelse med Suezkrisen i 1956, da Egypt overtok Suezkanalen, ble Norge kontaktet av britene. Storbritannia ville ha med Norge i «Operation Pile-Up». Ved å samle flest mulig skip ved Suezkanalen ville britene skape kaos i kanalen og slik bevise at Egypt ikke kunne håndtere ansvaret de hadde tatt på seg. Her ville britene ha med norske skip. Deretter skulle britiske og franske krigsskip komme til unnsetning og rydde opp. Dette forslaget ble blankt avvist av Norge. Utenriksminister Lange var helt uinteressert i å blande Norge inn i noe som kunne trekke landet inn i en krig i Midtøsten.¹²³

Norske meninger bak lukkede dører

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen (UUKK) kom sammen allerede 30. mai 1967 for å diskutere den kritiske situasjonen som utviklet seg i Midtøsten. Møtet startet med at utenriksminister John Lyng (H) ga en rask innledning om konfliktens bakgrunn og situasjonen som var under utvikling. Han presiserte at UNEF-styrkene ble utplassert i Sinai med den egyptiske regjeringens samtykke, og at FN ikke hadde gitt Israel noen garanti for at landet i fremtiden skulle være garantert fri skipsfart gjennom Tiranstredet.¹²⁴ Gunnar Garbo (Venstre) var en av dem som reagerte kraftigst på at Nasser hadde tatt seg denne friheten.¹²⁵

Jeg vil der si at jeg føler det som utålelig at man skal tillate Nasser å stanse den frie ferdsel til og fra Eilat. Der vil det vel være av betydning at flest mulig stater kommer klarest mulig ut og bekjenner seg til prinsippet om fri ferdsel, slik at det blir tydeligst mulig for egypterne at hvis de setter denne sak på spissen, vil en overveldende majoritet av verdens stater støtte effektivt Israels krav om fri gjennomfart.¹²⁶

Til dette svarte Lyng at det ikke kunne være noen tvil om Norges prinsipielle syn på fri gjennomfart i Tiranstredet. Videre informerte han om at ideen om en felleserklæring hadde

---

¹²² Lyng, 1976: 261: «The Red Sea Regatta», Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 53; Tveit, 1996: 326-329

¹²³ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 51-52; Waage, 1996: 211-217, 298-300

¹²⁴ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹²⁵ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹²⁶ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967, sitat av Gunnar Garbo (Venstre)

vært drøftet men at Norge ikke deltok i utformingen av den. Siden den enda ikke var klar kunne ikke Norge ta stilling til den.¹²⁷

U Thants avgjørelse om å sende UNEF-styrkene ut av Egypt ble også tatt opp i UUKK. Fordi Egypt ikke lenger ønsket UNEFs tilstedeværelse, kunne ikke FN nekte å trekke ut styrkene. Dette mente Lyng komitéen at bare måtte akseptere.¹²⁸ Likevel rettet Andreas Wormdahl (Ap) og Gunnar Garbo (V) spørsmål angående kritikken mot beslutningen U Thant hadde fattet. De stilte spørsmål til at Egypt alene kunne beordre UNEF-styrkene å forlate sine poster uten noen tidsfrister, samt at U Thant hadde handlet så raskt som han gjorde. Begge to trakk frem et notat fra 1956, satt opp av den tidligere generalsekretæren Dag Hammarskjöld og Nasser. Notatet, som omhandlet Egypts tillatelse til at UNEF ble utplassert på egyptisk territorium, ble godkjent av FNs generalforsamling. Begge ville vite om Egypt alene kunne kreve en tilbaketrekning, selv uten noen tidsfrist. Til dette svarte Lyng at Israels daværende statsminister David Ben-Gurion hadde uttrykt at Israel aldri hadde blitt garantert fri skipsfart gjennom Tiranstredet. Israel var derfor innforstått med at de ikke var garantert fri ferdsel gjennom Tiranstredet for all fremtid. Videre siterte han FN-ambassadør og tidligere professor i folkerett, Edvard Isak Hambro, at UNEF ikke kunne bli dersom Egypt trakk tilbake sin aksept fra 1956. Karl J. Brommeland (KrF) stod fram, som det eneste medlemmet i UUKK, som helt tydelig sa at kritikken mot U Thant ikke var berettiget.¹²⁹

Det var ingen av de norske politikerne i UUKK som trakk frem muligheten for å plassere troppene på israelsk territorium, det til tross for at det under møtet ble informert om at de norske sykehustroppene på sykehuset i Gaza ble trukket mot den israelske grensen før de etter planen skulle trekke seg helt ut 15. juni. Om de var klar over at Israel nektet å ta i mot UNEF eller ikke er uklart. Dette er likevel et eksempel på hvordan norske politikere fritok Israel fra sin del av ansvaret for å bevare freden.¹³⁰

Løsning: Maktbruk?

2. juni hadde utenriksminister Lyng en samtale med den egyptiske ambassadøren til Oslo, Ahmed Sabry Kamal. Ambassadøren ville vite hvordan Norge stilte seg til spørsmålet om å bruke militær makt for å åpne Tiranstredet. Lyng svarte at Norge ikke hadde mottatt noen

---

¹²⁷ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹²⁸ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹²⁹ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹³⁰ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

forespørsel om maktbruk, og derfor var ikke spørsmålet om maktbruk aktuelt. Utenriksministeren forsikret Kamal om at han neppe ville se noen norske krigsskip i egyptiske farvann.¹³¹ Lite visste Kamal at UUKK allerede hadde diskutert nettopp dette i et møte bare få dager tidligere.

Til tross for at både den norske regjeringen og de norske representantene ved den britiske og den amerikanske ambassaden tok helt avstand fra mulighetene for norsk deltagelse i en militær aksjon i Midtøsten, var temaet oppe til diskusjon i UUKKs møte 30. mai. Under Lyngs orientering kom det ikke frem at Brown hadde foreslått en Rødehavsregatta. Det var imidlertid Finn Moe (Arbeiderpartiet) som først tok opp problemstillingen om hvordan Norge skulle handle dersom Egypt stoppet et ikke-israelsk skip i Tiranstredet og Storbritannia og/eller USA protesterte. Skulle Norge da slutte seg til en slik protest? Moe mente at en slik protest kunne ha en viss fredsbevarende effekt ved at den ville få Nasser til å tenke seg om en ekstra gang og kanskje ombestemte seg. Svenn Thorkild Stray (Høyre) mente at dette ikke var noe stort spørsmål. Om Norge skulle slutte seg til protest eller ikke, måtte ses ut i fra situasjonen og om det ville gjøre et positivt inntrykk på Egypt. Stray mente at dersom det ble slått fast at Egypt ville reagere negativt var det bare å la være.¹³² Stray var altså villig til å ta Egypts mening med i sin i betraktning om Norge skulle slutte seg til en slik protest eller ikke.

Men Stray tok imidlertid spørsmålet enda lenger: Hva skulle Norge råde USA til om de vurderte å gjenåpne Tiranstredet for fri ferdsel med makt? Han spurte rett ut: «Skal vi da si at de skal bruke makt, eller skal vi fraråde det?»¹³³ Formannen i UUKK, Bent Røiseland (Venstre) mente også at dette var et spørsmål som, riktignok ikke var aktuelt på det daværende tidspunkt, men som kunne bli aktuelt og burde tenkes nøye gjennom.¹³⁴ Røiseland var altså tilbøyelig til å ty til maktbruk for å sikre Israels interesser.

Gunnar Garbo (Venstre) reagerte momentant. Han var helt uinteressert i å la Egypt «gjennomføre sin maktdemonstrasjon» og mente at Nasser bare ville fortsette til Egypt befant seg i krig med Israel.¹³⁵ Han mente at prinsipielt måtte Norge føre saken gjennom FN, men dersom dette ikke viste seg tilstrekkelig var han villig til å gå adskillig lenger enn Lyng:

---

¹³¹ UD 25.11/19, Bind 40, Fortrolig notat, Demarche fra den egyptiske ambassaden, 2. juni 1967

¹³² SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹³³ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967, sitat av utenriksminister John Lyng

¹³⁴ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹³⁵ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967, Sitat av Gunnar Garbo (V)

Jeg vil si at hvis ikke formelle protester fører fram, burde man være rede til å sette makt bak en slik prøve på å sende et skip gjennom i strid med Egypts ønsker. Jeg ville være rede til å gå til å bruke makt og til i FN og eventuelt også, dersom det ikke fører fram, i andre fora å gå inn for at man med makt skulle støtte Israels ønsker.¹³⁶

Da reagerte Finn Moe. Hans intensjon med spørsmålet angående en felleserklæring fra Storbritannia, USA og andre sjøfartsnasjoner, var om en slik erklæring kunne ha en fredsbevarende effekt. Spørsmålet dreiet seg ikke om Norge skulle ta del i operasjoner der stredet skulle åpnes med makt. Lyngs oppfatning var at regjeringen ikke kom til å delta i noen militæraksjon eller konsultasjoner rundt militære sanksjoner, så sant det ikke var i regi av FN. Han fikk støtte av Einar Gerhardsen (Arbeiderpartiet) som fulgte opp med å påpeke at den beste måten for Norge å kunne påvirke utviklingen på var ved å ligge lavt. Han mente det var «nokså betenkelig nå å gi en slags klarsignal til Regjeringen om at den kan støtte en aksjon som kan utløse en ganske alvorlig krig».¹³⁷ Noen norsk deltagelse i en militær operasjon var derfor ikke aktuell.

Likevel ville Garbo ha siste ordet. Helt til slutt ønsket han å tydeliggjøre maktspørsmålet. Han uttalte at det det kunne dreie seg om var «med maritim makt å verne om retten til fri passasje gjennom stredet. Spørsmålet blir da om man skal avfinne seg med det overgrep som en blokadé vil være, eller om man skal hevde retten til fri passasje ved å sende krigsskip for å beskytte de handelsskip som ferdes der».¹³⁸

De Israel-vennlige kreftene i UUKK, særlig Garbo og Røiseland, var altså villige til å vurdere militæringasjement for å tvinge Egypt til å la Israel ferdes gjennom Tiranstredet. At Røiseland var en Israel-venn var ingen hemmelighet. Allerede 22. mai hadde den egyptiske ambassadøren til Oslo, Ahmed Sabry Kamal, vært på besøk hos ekspedisjonssjef Einar Ansteensen i UD. Kamal var skuffet over at selve formannen for Stortingets utenrikskomité, Bent Røiseland hadde fremstilt Egypt som den mest aggressive parten i Midtøsten-konflikten. Røiseland hadde også gitt Egypt ansvaret for at situasjonen hadde utviklet seg i en mer ustabil retning. Til dette hadde Ansteensen svart at Røiseland hadde uttalt seg på et personlig grunnlag, og snakket ikke på den norske regjeringens vegne.¹³⁹

Røiseland og Garbos til dels ekstreme holdninger ble dempet av de mer moderate kreftene i komiteen. For Utenriksminister Lyng, Einar Gerhardsen og Finn Moe var det helt uaktuelt å

---

¹³⁶ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967, Sitat av Gunnar Garbo (V)

¹³⁷ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹³⁸ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967, sitat av Gunnar Garbo (V)

¹³⁹ UD 25.11/10, Bind 38, Fortrolig notat fra UD. 2. politiske kontor, om samtale mellom den egyptiske ambassadør og ekspedisjonssjef Ansteensen, 23. mai, 1967

vurdere om Norge skulle delta i konsultasjoner som kunne lede til, eller delta i militære aksjoner i Midtøsten. Men UUKK hadde sterke pro-israelske røster. En grunn til dette var at den israelske ambassadør til Norge, Nathan Bar-Yaacov hadde sterke bånd til flere av komiteens medlemmer. Gunnar Garbo (Venstre) at han, «i likhet antagelig med andre av komiteens medlemmer», hadde hatt samtaler med Bar-Yaacov bare dager før møtet.¹⁴⁰ Ingen av de andre representantene bekreftet at de hadde vært i kontakt med Bar-Yaacov, men ingen avkreftet det heller.¹⁴¹ En annen grunn til den Israel-vennlige holdningen innad i komiteen var det tradisjonelle norske forholdet til Israel. Det gode forholdet mellom Norge og Israel, som ble etablert på starten av 1950-tallet var fremdeles sterkt.

Norsk deltagelse i en felleserklæring?

Det tok ikke lang tid før Norge fikk en formell forespørsel om å delta i en felleserklæring for fri ferdsel gjennom Tiranstredet. 3. juni mottok utenriksråd Boye felleserklæringen fra både den amerikanske og den britiske ambassaden. Den amerikanske ambassadøren til Oslo, Margareth Tibbetts, mente at en felleserklæring var det eneste alternativet til en ny krig i Midtøsten.¹⁴² Lyng skriver i sin bok at flere av hans medarbeidere hadde flere innvendinger til utkastet og at utkastet ikke var særlig godt. Norge hadde allerede 23. mai gjentatt den tidligere FN-ambassadøren Hangs Engens uttalelse fra 1957:¹⁴³

Med hensyn til skipsfarten i Tiran-Stredet, er de min oppfatning at disse farvann må betraktes som internasjonale, og at ingen stat som grenser til disse farvann kan foreta handlinger som vil hindre fri og uskadelig («innocent») gjennomfart for noe lands skip her. Dette syn er i full overenstemmelse med almen anerkjent praksis og prinsipper i folkeretten og følgelig også i overenstemmelse med De Forente Nasjoners Pakt. Spørsmålet om å fastsette den rettslige status for disse farvann er en annen sak som bør bli behandlet av en juridisk instans. Vi er videre av den oppfatning at De Forente Nasjoner og dens organer har en viktig rolle å spille i dette område i den hensikt å overvåke tilbaketrekningene og senere våpen-stillstanden.¹⁴⁴

Som en stor skipsfartsnasjon var det i Norges interesse at prinsippet om fri ferdsel ble opprettholdt. Lyng kunne ikke se hvorfor det skulle være et problem å delta i en felleserklæring som omtrent repeterte det Engen hadde uttalt i 1957, da dette allerede var Norges etablerte holdning.¹⁴⁵

---

¹⁴⁰ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹⁴¹ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

¹⁴² Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 55-56

¹⁴³ Lyng, 1976: 262

¹⁴⁴ UD 25.11/19, Bind 38, Notat om UNEF og Sharm el Sheik fra UD 1. politiske kontor 24. mai 1967, sitat av Hans Engen

¹⁴⁵ Lyng, 1976: 261-262

Men det gjorde Norges FN-ambassadør, Edvard Hambro. FN-ambassadøren og hans rådgivere var ikke videre begeistret for tidspunktet utenriksministerens uttalelser kom på. Hambro «beklaget at Utenriksministerens pressekonferanse skulle holdes på et tidspunkt hvor situasjonen er så spent og hvor nervekrigen i området er på sitt høyeste.»¹⁴⁶ FN-delegasjonen var svært tydelig på at de i FN ønsket at det vises tilbakeholdenhet rundt spørsmålet om Tiranstredet og Akababukten. Delegasjonen mente det var en fare for at Israel ville bruke en eventuell blokade av Akababukten som et *casus belli*. Det var nettopp dette som skjedde. Dagen etter Lyngs pressekonferanse, 24. mai, avholdt sikkerhetsrådet et møte der både Israel og Egypt fikk delta i debatten. Israel viste under dette møtet til «at de største skipsfartsnasjoner hadde forpliktet seg til å opprettholde fri skipsfart i Akaba-bukten».¹⁴⁷ Som Lyng uttalte i UUKK at «fordi Norge er en stor skipsfartsnasjon tillegges åpenbart vår oppfatning en viss vekt».¹⁴⁸ Norges erklæring må dermed ha vært med på å gi Israel mer tyngde i sin sak. Ved sin uttalelse den 23. mai hadde dermed Lyng sørget for at Norge støttet opp om Israel i Sikkerhetsrådet, enten dette var Norges intensjon eller ikke.¹⁴⁹

Brevet fra Hambro og FN-delegasjonen påvirket imidlertid ikke utenriksminister Lyng, men det gjorde muligens et brev fra venstresiden i norsk politikk. 31. mai sendte arbeiderpartiets sentralstyre et brev til regjeringen der de ønsket at Norge skulle gjenta erklæringen fra 1957 om fri gjennomfart av Tiranstredet.¹⁵⁰ 1. juni repeterte regjeringen erklæringen fra 1957. Lyng og regjeringen hadde dermed gjentatt erklæringen to ganger i løpet av svært kort tid.¹⁵¹

Israel ønsket også at Norge skulle delta i en felleserklæring og henvendte seg flere ganger til UD. 2. juni 1967 henvendte Shabtai Rosenne, nestlederen i Israels FN-delegasjon, seg til den norske FN-ambassadøren Edvard Hambro. Den israelske regjeringen håpet på å kunne regne med norsk støtte til en internasjonal erklæring om fri skipsfart. Rosenne mente at en felleserklæring uten norsk deltagelse ville være svært svekket, siden Norge var blant verdens

---

¹⁴⁶ UD 25.11/19, Bind 38, Fortrolig notat til utenriksminister Lyng fra ekspedisjonssjef ved UDs politiske avdeling, Einar Ansteensen, 23. mai 1967

¹⁴⁷ UD 25.11/19, Bind 38, Notat om utviklingen i Midtøsten 24.-25. mai, av UD, 1. utenrikspolitiske kontor, 25. mai 1967

¹⁴⁸ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967, Sitat av John Lyng

¹⁴⁹ UD 25.11/19, Bind 38, Fortrolig notat til utenriksminister Lyng fra ekspedisjonssjef ved UDs politiske avdeling, Einar Ansteensen, 23. mai 1967; UD 25.11/19, Bind 38 Notat om utviklingen i Midtøsten 24.-25. mai, av UD, 1. utenrikspolitiske kontor, 25. mai 1967; Lyng, 1976: 262

¹⁵⁰ UD 25.11/19, Bind 40, Avskrift av telegram fra 1. juni 1967, sendt til ambassaden i Kairo, m.fl. 1. juni 1967

¹⁵¹ Lyng, 1976: 261-262

ledende skipsfartsnasjoner. Til dette svarte Hambro at han trodde norske myndigheter ville være tilbakeholdene til et forslag som hentydet bruk av makt.¹⁵²

Også Israels ambassadør til Oslo, Nathan Bar-Yaacov tok kontakt med UD. Han ville vite hvordan Norge stilte seg til en eventuell felleserklæring fra de store skipsfartsnasjonene. Han mente at dersom de store skipsfartsnasjonene stilte seg bak en felleserklæring om fri ferdsel gjennom Tiranstredet ville dette være til stor hjelp for Israel. Ansteensen svarte at Norge kunne delta i fredelige former, men ville ikke ta del i noe som kunne føre til bruk av militær makt.¹⁵³

3. juni ble som nevnt utenriksminister Lyng presentert med utkastet fra USA og Storbritannia om deltagelse i en felleserklæring. Lyng syntes utkastet var dårlig, men fordi ting måtte skje fort var han derfor klar til «å akseptere opplegget uten endringer».¹⁵⁴ Men det ble aldri til at Norge deltok i en slik felleserklæring. Grunnen til dette var at situasjonen i Midtøsten eskalerte svært raskt, og da krigen var i full gang kunne ikke Lyng se at det var noe behov for å delta i en felleserklæring. Når det først hadde utviklet seg til full krig hadde jo Nasser full rett til å stenge Tiranstredet for Israelsk skipsfart. Det forble altså med to gjentakelser av Hans Engens uttalelse fra 1957.¹⁵⁵

Haakon Lie i Israel

«Du er ønsket i Tel Aviv»¹⁵⁶ var beskjeden partisekretæren i Arbeiderpartiet, Haakon Lie mottok fra sine venner i Israel like før Seksdagerskrigen brøt ut. Han hadde fått en liknende invitasjon i etterkant av Suezkrisen i 1956. Lie brydde seg ikke med å spørre hvorfor, verken i 1956 eller 1967. Det var slett ikke merkelig at den gamle høvdingen fra arbeiderbevegelsen mottok en slik invitasjon. 18 år tidligere ledet han an et prosjekt som skulle skape tette bånd mellom Norge og den nyfødte israelske staten.¹⁵⁷

Forbindelsene ble opprettet etter at den norske arbeiderbevegelsen samlet inn penger til byggingen av en landsby i Israel. Prosjektet hadde sin bakgrunn i en flyulykke på Hurum i

---

¹⁵² UD 25.11/19, Bind 40, Fortrolig melding fra FN-delegasjonen i New York til UD, 2. juni 1967, Olsen, «Seks-dagerskrigen – et vendepunkt?»: 56-57

¹⁵³ UD 25.11/19, Bind 40, Fortrolig notat om samtale mellom Israels ambassadør og Einar Ansteensen, 2. juni 1967

¹⁵⁴ Lyng, 1976: 262

¹⁵⁵ Lyng, 1976: 262; SA, Ref. UUKK 05. juni 1967

¹⁵⁶ Lie, 1975: 354

¹⁵⁷ Lie, 1975: 354; Tveit, 1996: 342-243

1949. Flyets passasjerer var jødiske barn, og med unntak av en jødisk gutt omkom alle ombord. Arbeiderbevegelsen ønsket å reise et minnesmerke, og i Haakon Lies ånd ville de gjøre noe som var praktisk anvendelig isteden for en symbolsk, men unyttig, statue.¹⁵⁸ Ved hjelp av en storstilt innsamlingsaksjon finansierte Den norske arbeiderbevegelsen byggingen av landsbyen Moshav Norge.¹⁵⁹ Det skulle i utgangspunktet bygges et bygg for hvert offer fra flyulykken, men innsamlingen ble så vellykket at arbeiderbevegelsen fikk bygget 75 hus, en barnehage og et samfunnshus som stod ferdig i 1951. Dette på tross av rasjonerings og trelastmangel i Norge, på en tid man var i gang med gjenoppbyggingen av Nord-Norge etter den tyske tilbaketrekningen i 1945.¹⁶⁰ Dette var starten på et varmt vennskap mellom den norske og den israelske arbeiderbevegelsen. Høytstående topper i den norske arbeiderbevegelsen, som Martin Tranmæl og, som nevnt, Haakon Lie, reiste til Israel og møtte viktige lederskikkelser i Israel, bla. daværende statsminister David Ben-Gurion og arbeidsminister (senere statsminister) Golda Meir. Tette bånd ble knyttet. Men det var ikke bare Haakon Lie og Martin Tranmæl som besøkte Israel. Flere medlemmer av den norske arbeiderbevegelsen, både kjente og ukjente, besøkte Israel og lot seg begeistre av den nye sosialdemokratiske staten. Professor i historie Hilde Henriksen Waage kaller disse arbeiderpartifolkene for «de nyfrelste».¹⁶¹

Dette ble fulgt opp i forkant av Suezkrisen i 1956. Den norske arbeiderbevegelsen så på Israel som et truet land, omgitt av aggressive naboer. Gamal Abdel Nasser hadde kommet til makten i Egypt, og ble ansett som en slags ny Hitler. Videre var det uenigheter mellom Israel og nabolandene om den israelske grensen. Det var de demilitariserte sonene, som på dette tidspunktet *de facto* utgjorde Israels grenser. Grensespørsmålet bidro til at situasjonen ble ytterligere anspent. Den norske arbeiderbevegelsen var ikke i tvil, Israel var i fare og måtte reddes. Haakon Lie og Martin Tranmæl var særlig ivrige. Lie satte i gang en opplysningskampanje for å skaffe sympati for Israel. Det ble en enorm suksess som toppet seg med 1. mai-toget i 1956 der flere hundre marsjerte under parolen «La Israel leve».¹⁶²

Haakon Lie ankom Israel 2. juni 1967, tre dager før Seksdagerskrigen brøt ut. Derfra dekket han krigen for Arbeiderbladet. Lies engasjement for Israel var ingen hemmelighet, og

---

¹⁵⁸ Lie, 1975: 354; Waage, 1996: 20-22, 34-36

¹⁵⁹ Waage, 1996: 28, 33,

¹⁶⁰ Lahlum, Hans Olav: *Haakon Lie - Historien, mytene og mennesket*, Cappelen Damm, Oslo 2009: 264-265; Waage, 1996: 28, 33

¹⁶¹ Njølstad, Olav: *Jens Chr. Hauge – fullt og helt*, Aschehoug, Oslo: 2008: 585; Waage, 1996: 35-41

¹⁶² Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 2-3, 73; Waage, 1996: 163, 165-167, 171-177

istedenfor å beskrive konflikten med kritisk journalistikk, glorifiserte han Israel. I sine artikler oppfordret han til å støtte opp om israelerne og han hevdet at verden stod ovenfor et nytt München.¹⁶³

Opprettelsen av Israel-komiteén

Rett før Haakon Lie reiste til Israel i juni 1967, deltok han på Arbeiderpartiets sentralstyremøte. Der ble det vedtatt at det skulle opprettes en Israel-komité. Komiteens formål var å sette i gang humanitære tiltak for gjenreisningen av Israel, og samle inn penger til dette. Videre var den selverklært upolitisk, til tross for at gamle arbeiderpartitungvektere som Jens Christian Hauge og Trygve Lie satt sentralt i komiteens lederskap. Hauge hadde vært svært pro-israelsk siden statens opprettelse i 1948, og føyde seg inn i rekken blant *de nyfrelste*.¹⁶⁴ Komiteen samlet inn 564 000 kroner.¹⁶⁵ Godt over halvparten, 350 000, ble brukt til gjenoppbyggingen av kibbutzen Gadot ved den syriske grensen.¹⁶⁶ De resterende om lag 200 000 kronene ble tildelt det israelske helseministerium.¹⁶⁷ Innsamlingsaksjonen ble avsluttet med en høytidelig seremoni i Nationaltheatret 22. oktober 1967 med taler av Israels ambassadør til Norge, Nathan Bar-Yaacov, Trygve Lie og Jens Christian Hauge. Andre kjente nordmenn som Lasse Kolstad og  se Kleveland deltok med kulturelle innslag.¹⁶⁸ Til tross for at Israel var det landet som *de facto* utløste krigen, valgte likevel komiteen å fortsette sin aksjon for landet. Denne komiteens arbeid bekreftet det allerede sterke vennskapet mellom Israel og den norske arbeiderbevegelsen.

Norge – NATO-land eller skipsfartsnasjon?

Under UUKKs m te 5. juni, ble spørsmålet om en felleserklæring tatt opp igjen. Lyng kunne ikke forstå at en slik erklæring skulle ha noen funksjon, da krisen hadde eskalert til full krig. På dette tidspunktet hadde Nasser alt på det rene for å holde stredet stengt, siden det faktisk var krig. Videre mente Lyng at det var et poeng at de land som ville slutte seg til en slik erklæring, ville bli utelukkende NATO-land, og at det ville da danne seg blokker. Lyng mente det var lite ønskelig at konflikten skulle trekkes et kaldkrigsperspektiv.¹⁶⁹ Med dette mente

---

¹⁶³ Lie, 1975: 354; Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 67-68

¹⁶⁴ Njølstad, 2008: 585

¹⁶⁵ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 75

¹⁶⁶ Njølstad, 2008, 586

¹⁶⁷ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 75

¹⁶⁸ Njølstad, 2008: 586-587; Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 73-75

¹⁶⁹ SA, Ref. UUKK 05. juni 1967

Lyng at dersom NATO ble involvert i konflikten kunne Midtøsten-konflikten plutselig utarte seg til å bli en Øst- mot Vest-konflikt i enda større grad enn det den var på det daværende tidspunktet. Dette ville være ugunstig med tanke på å få til en løsning i FN.¹⁷⁰

Likevel mente Bernt Ingvaldsen (Høyre) at en ikke kunne avfeie en slik uttalelse helt. Både Storbritannia og USA var viktige NATO-land, og Norge burde holde kontakten for ikke å falle utenfor, argumenterte Ingvaldsen. Han fryktet at Norge kunne komme i vanskeligheter dersom en ikke deltok. Til dette svarte Lyng at han hadde hatt kontakt med den amerikanske ambassadøren og hadde informert at Norge allerede to ganger hadde gjentatt erklæringen fra 1957. Statsminister Borten var også av den oppfatning at det måtte tråes forsiktig for ikke å dra konflikten ytterligere inn i Den kalde krigen. Trygve Bratteli (Arbeiderpartiet) mente det var helt meningsløst å snakke om Norge som et NATO-land i denne konflikten. I denne situasjon kom Norge inn som et skipsfartsland. Lyng bekreftet dette ved å erklære at i denne situasjon opptrådte ikke Norge som et NATO-land, «[v]i opptrer som sjøfartsland».¹⁷¹ At Lyng og Bratteli konkluderte slik hadde grunnlag i at Norge var en av verdens ledende skipsfartsnasjoner og den tredje største brukeren av Suezkanalen.¹⁷² Til tross for at Israel dro nytte av erklæringen om fri ferdsel gjennom Tiranstredet, viser dette at det var ikke utelukkende av hensyn til Israel at Lyng hadde gjentatt erklæringen.

Store, sterke Egypt

Det hersket en sterk forestilling i Norge om at Israel hadde rollen som David og at Egypt, sammen med de andre arabiske landene, var den store truende Goliat. Einar Gerhardsen (Arbeiderpartiet), Karl J. Brommeland (Kristelig Folkeparti) og komitéformannen Bent Røiseland (Venstre) var helt tydelige på at den norske sympatien lå på Israels side. Gunnar Garbo (Venstre) uttalte helt tydelig at dersom Egypt ikke ga etter for formelle protester var han villig til å stille seg bak tiltak som innebar maktbruk. Det stoppet ikke med det, Garbo mente at dersom forhandlinger i FN ikke førte frem måtte en ta i bruk andre «fora» hvor en kunne enes om å ta i bruk makt for å støtte Israels ønsker.¹⁷³ Komiteens formann Røiseland fryktet for Israels sikkerhet. Israel måtte reddes og dette måtte være målet for norsk politikk.

---

¹⁷⁰ SA, Ref. UUKK 05. juni 1967

¹⁷¹ SA, Ref. UUKK 05. juni 1967, Sitat av Lyng

¹⁷² UD 31.15/2 Bind 25, notat fra UD's handelspolitiske kontor, 13. juni 1967

¹⁷³ SA, Ref. UUKK 30. mai 1967

Han begrunnet sin støtte til Israel med at staten hadde sin opprinnelse i FN. «Staten Israel er oppretta, og FN har garantert Israel. Det må vi stå ved.»¹⁷⁴

Mange norske politikere var også bekymret for Israel. En rekke kjente personer, inkludert stortingsrepresentanter fra alle de politiske partiene, skrev under på en henvendelse til regjeringen der de krevde at Israels eksistens måtte sikres. De uttrykte bekymring for at Israels naboer ønsket å utslette Israel.¹⁷⁵ Mot slutten av juni 1967 mottok UD en henvendelse, underskrevet av 194 personer, flere av dem stortingsrepresentanter, om at Israels befolkning var truet med utslettelse.¹⁷⁶ Utenriksdepartementets byråsjef, Arne Arnesen, gikk derfor gjennom Nassers taler for å se om dette stemte. Arnesen fant ut at Nasser aldri hadde uttalt at han ønsket å utslette Israels befolkning. Han fant bare én uttalelse som kunne tolkes slik. Arnesens konklusjon var at en måtte se uttalelsen i sammenheng med Nassers holdning til sionismen. Det var ikke den israelske befolkning araberstatene ønsket å tilintetgjøre, men den sionistiske staten Israel.¹⁷⁷

Den norske forestillingen om Israel som et sårbart og utsatt land, var altså basert på at Israel var omringet av fiendtlige naboland. Den sterke anti-israelske retorikken som Nasser og de andre arabiske lederne tok i bruk bidro også til at Israel fikk sympati.¹⁷⁸ Likevel var utenriksminister Lyng klar over hvordan situasjonen i regionen var. Han hadde nylig avlagt besøk i både Egypt og Israel, og kunne ikke unngå å legge merke til den store forskjellen som var mellom måten disse politikerne opptrådte på i personlige møter og på den offentlige politiske arena, der de uttalte seg krassere og mer ekstremt.¹⁷⁹ Lyng syntes Egypt var et sjarmerende land, men «[...]det var lite å spore av målbevisst effektivitet».¹⁸⁰ Utenriksministeren skrev videre at landet var preget av «[...] mye knirk og mye tomgang», og at Egypt ikke var et land som fostret systematiske strateger eller målbevisste krigere.¹⁸¹ Mens Israel hadde en «planmessig effektivitet».¹⁸²

Norske myndigheter var også godt informert om at militært stod Israel mye sterkere enn Egypt og de andre arabiske nabolandene. Den amerikanske presidenten Lyndon B. Johnson (1963-

---

¹⁷⁴ SA, Ref. UUKK 5. juni 1967, Sitat av Røiseland

¹⁷⁵ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 71-73

¹⁷⁶ UD 25.11/19, Brev til den norske regjeringen undertegnet Kåre Kleivan, 2. juni, 1967

¹⁷⁷ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 79

¹⁷⁸ Waage, 2013: 266

¹⁷⁹ Lyng, 1976: 251

¹⁸⁰ Lyng, 1976: 251

¹⁸¹ Lyng, 1976: 251

¹⁸² Lyng, 1976: 251

1969) formulerte det slik at dersom Israel skulle ende opp i en ny krig med sine arabiske naboer, ville israelerne «banke skitten ut av dem».¹⁸³ Dette var norsk UD informert om. 28. mai mottok UD et fortrolig notat om krisesituasjonen i Midtøsten. Der blir det opplyst at Washington mente Israels militære styrke ville være større «enn en hvilken som helst arabisk kombinasjon».¹⁸⁴ Det kom også frem at Nasser var klar over dette. Amerikanerne var også nokså sikre på at dersom Israel ville angripe, ville det bli langt mer omfattende enn et angrep på Sharm el-Sheik.¹⁸⁵ Både Utenriksministeren og UD var altså fullt klar over hvordan situasjonen var i Midtøsten. De var godt opplyst om at Israel var den definitivt sterkeste, og ikke minst den best organiserte militærmakten i Midtøsten. Dette ble aldri nevnt i UUKK. Det ble snarere lagt vekt på det motsatte. I et møte i UUKK 5. juni kunne forsvarsminister Grieg Tidemand opplyse at Israel var mer truet enn noen gang på grunn av forsvarsavtalen mellom Jordan og Egypt. Videre opplyste han om våpen og folketall i landene. Israels befolkning utgjorde 2,5 millioner, mens Jordan, Egypt, Irak, Syria og Libanon hadde en samlet befolkning på om lag 46 millioner.¹⁸⁶

Regjeringen hadde samme dag som det andre møtet i UUKK ble avholdt, offentliggjort en erklæring der de kalte til våpenhvile. De håpet at det gjennom FN var mulig å få de stridene landene til å innstille krigshandlingene. Videre opplyste regjeringen at Norge var rede til å delta i et samarbeid som kunne føre til at konflikten stoppet opp. Både Garbo (Venstre) og Finn Moe (Arbeiderpartiet) var helt enige i at krigen måtte ta slutt så fort som det lot seg gjøre, og at Norge måtte bidra til det om mulig.¹⁸⁷ Finn Moe var ikke i tvil, og uttalte at «hele vår politikk med den vesle innflytelse vi har må gå ut på å bidra til at det kommer i stand en våpenstillstand. Det er utvilsomt også det som vil tjene Israel best, det kan det ikke være noen tvil om.»¹⁸⁸

Ambassadørenes opplevelser

Den norske holdningen til Midtøsten-konflikten i etterkant av Seksdagerskrigen kom svært tydelig frem gjennom Israels og Egypts ambassadører til Norge. Israels ambassadør, Nathan Bar-Yaacov var veldig fornøyd med all sympati og støtte Israel høstet i norske aviser og i den norske opinionen. Han fortalte statssekretær Frithjof Jacobsen at han hadde mottatt en strøm

---

¹⁸³ Shlaim, 2001: 240: Lyndon til Eban, «whip the hell out of them.», Waage, 2013: 347

¹⁸⁴ UD 26.6/65, kopi av fortrolig notat, usignert 28. mai 1967

¹⁸⁵ UD 26.6/65, kopi av fortrolig notat, usignert 28. mai 1967

¹⁸⁶ SA, Ref. UUKK 5. juni 1967

¹⁸⁷ SA, Ref. UUKK 5. juni 1967

¹⁸⁸ SA, Ref. UUKK 5. juni 1967- Sitat Finn Moe

av blomster og brev fra rundt om i Norge. Han mottok også en masse henvendelser fra folk som ønsket å hjelpe Israel. Haakon Lies aksjon hadde med andre ord fungert slik Lie ønsket.¹⁸⁹

Mens Bar-Yaacov mottok blomster og brev, hevdet den egyptiske ambassadøren Sabry Kamal at han fikk tilsendt trusselbrev. Kamal sa videre at han og de andre ansatte ved ambassaden hadde fått et følelsesmessig sjokk over hvorfor pro-israelsk den norske opinionen var. Ambassadøren hevdet også at mens krisen i Midtøsten pågikk, hadde Norges Rederforbund uttalt at Suezkanalen måtte internasjonaleses.¹⁹⁰ Rederforbundet ble konfrontert med dette av UD, men nektet for at forbundet hadde erklært noe slikt.¹⁹¹ Da Kamal ble formidlet Rederforbundets reaksjon svarte han at hans kilde ikke nevnte Rederforbundet med navn og at det kunne hende det bare dreiet seg om enkelte skipsredere.¹⁹² Under et besøk i UD 10.juni klaget Kamal over at den norske opinion, den norske presse og at samtlige av de politiske partiene var pro-israelske. I denne sammenheng nevnte han Bent Røiseland. Kamal klaget videre over at han ikke fikk mulighet til å uttale seg i pressen. Ingen ville høre eller forstå ting fra Egypts synsvinkel.¹⁹³ At den norske pressen var Israel-vennlig var imidlertid ikke noe nytt. Helt siden Israels opprettelse i 1948 og frem mot 1970-tallet hadde Arbeiderbladet, Aftenposten og Dagbladet klare pro-israelske holdninger. De hadde også klare anti-arabiske tendenser i sine artikler.¹⁹⁴

Et etterkrigsmøte

Den neste gangen UUKK tok opp Thants handlingsvalg, 21. juni, var krigen imidlertid over. Den israelske utenriksministeren Abba Eban hadde på dette tidspunktet rettet ”nokså markant kritikk mot U Thants disposisjoner” angående tilbaketrekningen av UNEF.¹⁹⁵ Hans Borgen (Senterpartiet) mente at slik tilstanden i Midtøsten var, burde generalsekretæren ha konsultert andre organer innenfor FN. Borgen mente at UNEF styrkene bare kunne blitt stående, og han kunne ikke skjønne at det skulle være noe problem om UNEF ville bli omringet av egyptiske tropper. Det var lite sannsynlig at det ville oppstå krigshandlinger mellom FN-styrker og

---

¹⁸⁹ UD 25.11/19, Bind 41, Notat av Frithjof Jacobsen, 7. juni 1967

¹⁹⁰ UD 25.11/19, Bind 45, Samtale mellom Tom Vraalsen og Sabry Kamal, 30. juni 1967; UD 25.11/19, Bind 47, Samtale med Ahmed Sabry Kamal, undertegnet Thore Boye, 21. juli 1967

¹⁹¹ UD 25.11/19, Bind 45, Samtale med Vikøren, Direktøren i Rederforbundet, 6. juli 1967

¹⁹² UD 25.11/19, Bind 46, Samtale mellom direktør Graver og Ambassadør Kamal, 7. juli 1967

¹⁹³ UD 25.11/19, Bind 42, Notat av Frithjof Jacobsen, 10. juni 1967

¹⁹⁴ Sponberg, Ole M.: «Noen Norske Holdninger til Midt-østenkonflikten, med hovedvekt på perioden 1970-1977», uttrykt hovedoppgave i historie, UiO, 1981: 47

¹⁹⁵ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967, sitat av Lyng

Egypt. Videre mente Borgen det var «besynderlig [...] at en nasjon som er kommet med så åpenlyse trusler om krigshandlinger, om å utslette sin nabo, på første vink skal få sitt ønske om at styrkene skal trekkes tilbake» oppfylt.¹⁹⁶ Borgen mente videre at det burde i det minste blitt brukt mer tid på en slik avgjørelse, men påpekte at det var en så drastisk handling at FNs sikkerhetsråd burde vært underrettet.¹⁹⁷ Han hadde ingen forståelse for at UNEF var utplassert med egyptisk godkjenning, og at de dermed kunne kastes ut av Egypt også. Borgen definerte Egypt som den aggressive initiativtakeren til Seksdagerskrigen, til tross for at det på dette tidspunktet var godt kjent at det var Israel som hadde slått til først. Israels totale seier var heller ikke noe Borgen tok med i beregningen.¹⁹⁸ Utenriksminister Lyng oppsummerte UUKKs syn på følgende måte:

[...] vi ikke under noen omstendighet kan stemme for en resolusjon som inneholder en implikasjon eller en fordømmelse av Israel som angriper, og at vi heller ikke bør stemme for en resolusjon som gir uttrykk for at en av partene skal trekke seg tilbake til grenselinjene fra før striden begynte, uten at det sies noe om hva som skal skje videre. Vi bør vel se det slik at en tilbaketrekking fra erobret territorium må være et naturlig ledd i en endelig ordning som da også må by Israel garantier for fortsatt eksistens.¹⁹⁹

Komiteens syn var altså nesten samsvarende med Israels krav til en løsning. En grunn til at flere medlemmer i komiteen støttet så sterkt opp om Israel var at de så Midtøsten-konflikten i et kaldkrigsperspektiv. Bernt Ingvaldsen (Høyre) uttalte at «[f]or det første er det helt klart at araberstatene har hatt Sovjet i ryggen hele tiden» og at han var «tilbøyelig til å se det som har skjedd i Midt-Østen som et ledd i det kommunistiske fremstøt som foregår over hele verden».²⁰⁰

Den som tier, samtykker

Selv etter at krigen var over var det en nærmest urokkelig støtte til Israel i UUKK. Wormdahl uttalte at «[j]eg mener det fortsatt bør være den norske FN-representasjonens oppgave i den grad man anser det mulig og hensiktsmessig å gå inn for å trygge den israelske stats fremtid».²⁰¹ Formannen i komiteen, Bent Røiseland (Venstre), var også tydelig på hva han mente burde gjøres. Israel måtte få rimelige og naturlige grenser, og Norge måtte ikke gå inn

---

¹⁹⁶ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967, sitat av Hans Borgen

¹⁹⁷ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967

¹⁹⁸ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967

¹⁹⁹ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967, sitat av Lyng

²⁰⁰ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967, sitat av Ingvaldsen

²⁰¹ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967

for noen resolusjon som kunne gå mot dette. Det stoppet imidlertid ikke der, Røiseland mente videre at Norge ikke burde «vere med på nokon resolusjon som kan føre til at det blir kravt at Israel skal oppgi Jerusalem». Han fikk umiddelbart støtte av Finn Moe (Arbeiderpartiet) og Karl J Brommeland (Kristelig Folkeparti). Utenriksminister Lyng var også klar på at Israel ikke måtte trekke seg ut fra de okkuperte områdene. Det måtte skje som et ledd i en avtale som kunne sikre Israels eksistens. Han sa også at Norge ikke under noen omstendighet kom til å stemme for en resolusjon som inneholdt implikasjon av eller en fordømmelse av Israel som angriper.²⁰²

Selv om han ikke uttalte seg negativt om Egypt viste Lyng at han Israel-vennlig. Han påpekte at Norge ikke kunne stemme for en resolusjon som krevde Israelsk tilbaketrekning uten at det var et ledd i en avtale. Med dette støttet han faktisk Israels side. Han mente også Norge ikke kunne stemme for en resolusjon som fordømte Israel som angriper. Ved ikke ville være med på å fordømme Israel som den aggressive part og samtidig ikke si noe imot det svært pro-israelske utsagnet til Bent Røiseland, føyde Lyng seg inn i rekken som en Israel-venn.²⁰³

Flyktningproblemet – Et egyptisk problem?

Lyng tok også opp flyktningproblemet. Norges standpunkt i FN måtte gi uttrykk for og en vilje til å løse flyktningproblemet, «som jo har vært den kreffbyllen som kanskje mer enn noe annet har bidratt til at det aldri er blitt ro i disse områdene».²⁰⁴ Israel ble i denne sammenheng ikke nevnt som en ansvarlig aktør i dette spørsmålet. Hans Borgen (Senterpartiet) nevnte også flyktningproblemet, men heller ikke han koblet Israel inn som en naturlig aktør for å løse problemet. Finn Moe mente imidlertid det var de arabiske landenes problem, og at det er dem en må støtte for «å lette flyktingens skjebne».²⁰⁵ På denne måten støttet UUKK indirekte opp om Israels fraskrivelse av flyktningproblemet. De overlot hele ansvaret for flyktingene til Egypt og de andre arabiske nabolandene og FN. Flyktingenes krav om tilbakevending til Israel var aldri et tema i UUKK.

Dette var også den gjeldende holdningen på Stortinget. Trygve Bratteli (Arbeiderpartiet) og Finn Moe (Arbeiderpartiet) mente at løsningen på Midtøsten-konflikten var å sette i gang et utbyggingsprosjekt for å utvikle landene i Midtøsten. Bare ved å bekjempe de økonomiske og

---

²⁰² SA, Ref. UUKK 21. juni 1967

²⁰³ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967

²⁰⁴ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967

²⁰⁵ SA, Ref. UUKK 21. juni 1967

sosiale problemene Midtøsten var preget av, kunne konflikten løses. Dette var også den eneste måten flyktningproblemet kunne løses på, mente de to stortingsrepresentantene fra Arbeiderpartiet.²⁰⁶ Aase Lionæs (Arbeiderpartiet) sluttet seg til dette og sa at dersom alle de ressursene som ble brukt på våpen hadde blitt brukt til å utvikle jordbruket og industrialisere landene kunne en kommet langt på vei mot en fred. Hun tok også opp det palestinske flyktningproblemet og kritikken Israel hadde fått for å ikke slippe flyktningene tilbake til Israel. Hun påpekte at Israel allerede hadde tatt i mot 500 000 jødiske flyktninger fra andre land i Midtøsten.²⁰⁷ Igjen fritok en norsk politiker Israel for en del av ansvaret for de palestinske flyktningene. Ved å vise til at Israel allerede hadde tatt til seg så mange flyktninger fra andre land i Midtøsten, kan det tolkes slik at hun mente at Egypt og de andre arabiske landene burde ta til seg de palestinske flyktningene. Egypt fikk ikke hele problemet alene, men delte den med sine naboland og FN. Israel imidlertid slapp unna all kritikk.

Et Israel-vennlig Storting

9. november holdt utenriksminister John Lyng sin utenrikspolitiske redegjørelse for Stortinget. Her gjorde han det klart at man i FN hadde kommet frem til to prinsipper som det regjerte stor enighet om: Land kunne ikke tilegnes med militærmakt og at alle statene i Midtøsten hadde rett på anerkjennelse. Han forklarte videre problemet ved at Israel nektet å trekke seg tilbake fra de okkuperte områdene før forhandlinger, mens Egypt og de andre arabiske landene ikke ville forhandle før Israel hadde trukket seg ut. Videre kunne han informere om at FNs generalsekretær ønsket å plassere ut FN-styrker langs Suezkanalen og at den norske regjeringen støttet dette. Norge hadde også stilt seg til disposisjon for «å delta i et eventuelt FN-nærvær i Midtøsten».²⁰⁸ Fem dager senere 16. november møttes Stortinget til utenriksdebatt. De norske politikerne var stort sett interessert i å diskutere konflikten i Vietnam, men den ustabile situasjonen i Midtøsten fikk også satt sitt preg på utenriksdebatten.²⁰⁹

Bent Røiseland (Venstre) var den første som fikk ordet. Han fortsatte med den pro-israelske linjen han hadde argumentert for i UUKK. Røiseland trakk frem at det var to sentrale punkter norsk utenrikspolitikk måtte sikte på. Det første var at alle nasjoner, og da også Israel, måtte få tilgang til både Suezkanalen og Akababukten. Det andre punktet var at Jerusalem måtte bli

---

²⁰⁶ SA, S.tid 1967-1968, 16.11.1967, s. 910, 921

²⁰⁷ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 956-957

²⁰⁸ SA, S.tid. 1967-1968, 09.11.1967, s 685, sitat av Lyng

²⁰⁹ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 75-78, SA, S.tid 1967-1968, 16.11.1967, s. 900-998

en israelsk by, noe annet mente Røiseland var helt urealistisk. En forskjell fra hans utsagn i UUKK kommer imidlertid til syne i hans stortingsinnlegg, der han tvilte på at flyktningproblemet kunne la seg løse uten at «Israel viser stor velvilje».²¹⁰ Han trakk også frem FN som en viktig aktør i løsningen på flyktningproblemet. Likevel la han ikke alt ansvaret på Egypt og de andre arabiske nabolandene, snarere mente han at Israel hadde en rolle å spille for å få løst problemet. Det skal likevel påpekes at han ikke kom med noe forslag til hva Israel måtte gjøre. Han krevde altså ingenting fra Israel bortsett fra at landet måtte vise «velvilje». Røiseland sa også at «arabarane skal også ha sin rett [...] til sameksistens og gode kår for å tryggje freden».²¹¹ Han nevnte ikke Egypt ved navn, landet ble isteden pent plassert inn i den vide kategorien «araberne».²¹² Ved å proklamere at Jerusalem ikke burde deles på ny, ga han dermed legitimitet til den israelske okkupasjonen. Dette var stikk i strid med Norges holdning i FN. Han fikk støtte fra Olav Gjærevoll (Arbeiderpartiet) som syntes at spørsmålet rundt Jerusalems status var et vanskelig tema, men han mente at en ny deling av Jerusalem var urealistisk.²¹³ Røiseland fikk også sterk støtte av Lars Korvald (Kristelig Folkeparti) i spørsmålet rundt Jerusalems status. Jerusalem kunne ikke deles på nytt. Korvald gikk imidlertid enda lenger enn Røiseland, og krevde at «Jerusalem bør nå anerkjennes både av araberstatene og av FN som Israels hovedstad».²¹⁴ Det måtte også trekkes opp nye grenser. Israel, Egypt og de andre arabiske landene måtte få et «rimelig livsrom [...] men ikke på betingelser som skal gå ut over staten Israel».²¹⁵

Røiseland var enig i at det var ikke bare Israel som hadde rett til å eksistere i fred. Han forsøkte å skape en slags forståelse for hvorfor de arabiske landene var lite innstilt på å godta Israel. «[v]i som kjenner Israels historie, forstår godt Israel, men vi må også prøve å skjønne at arabarane, som har ein annan religion, som ikkje kjenner Israels historie, som har budd i landet i 1200-1300 år, har vanskeleg for å forsone seg med et som skjer, og dei skal også leve».²¹⁶ Olav Gjærevoll (Arbeiderpartiet) var helt tydelig en arbeiderbevegelsens *nyfrelste*. Han uttalte i Stortinget at «Israel har vist at det går an å skape et velferdssamfunn i denne del av verden, til tross for at de naturlige forhold slett ikke ligger vel til rette».²¹⁷

---

²¹⁰ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 900, sitat av Røiseland

²¹¹ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 900

²¹² SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 900-901

²¹³ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 974-975

²¹⁴ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 939, sitat av Lars Korvald (KrF)

²¹⁵ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 939, sitat av Lars Korvald (KrF)

²¹⁶ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 900-901, sitat av Røiseland

²¹⁷ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 974-975, Olav Gjærevoll

Om Røiseland og Korvald var vennlig innstilt til Israel var det ingenting mot Svenn Stray (Høyre). Han mente at Israels krav om anerkjennelse fra Egypt og de andre arabiske landene før forhandlinger var både forståelig og rimelig. Stray hevdet også ansvaret for en varig fred hvilte på Egypt. Han fikk støtte av Torkel A. Tande (Venstre) som også la hele skylden for utbruddet av Seksdagerskrigen på Egypt.²¹⁸ Stray mente at et av de store ledd i løsningen på Midtøsten-konflikten var at «Egypt må oppgi håpet om at landet ved hjelp av Sovjetsamveldet skal være i stand til i vesentlig grad å endre den status innen området som eksisterer i øyeblikket».²¹⁹ Dette er et tydelig bevis på at norske politikere så Midtøsten-konflikten i et kaldkrigsperspektiv, der NATO og USA var allierte, mens Sovjetunionen en felles fiende. Dette kan bidra til å forklare hvorfor mange norske politikere hadde en negativ oppfatning av Egypt, nemlig landets forhold til Sovjetunionen. Dette gjaldt imidlertid ikke alle. For eksempel Olav Gjærevoll (Arbeiderpartiet) mente at nøkkelen til fred lå i Moskva og Washington. De to supermaktene hadde under Seksdagerskrigen bevist at det bare var USA og Sovjetunionen som kunne tvinge gjennom en fred i Midtøsten. Ifølge Gjærevoll var det opp til Sovjetunionen å overbevise Egypt og de andre arabiske landene til å innse at Israel måtte ha rett til å eksistere.²²⁰

Ifølge Stray var det ikke bare Egypt som var skyld i den anspente situasjonen. Han la til at han håpet alle de arabiske landene kunne innse at de ikke var tjent med å holde ved like den spenningen. Stray ønsket at israelerne kunne presisere «hva man fra Israels side kunne tenke seg av løsninger og samarbeidsformer dersom nabostatene var villige til å gå inn for det fredelige naboskaps politikk».²²¹ Stray presenterte konflikten som om det var Egypt og de andre arabiske landene som stod i veien for en varig fred, noe som faktisk ikke var tilfellet. Egypt, Syria og Jordan stod steilt på den ene siden, mens Israel stod like steilt på den andre. Ved å la vær å legge ansvar på Israel viste han tydelig hvor partisk han var. Han problematiserte heller ikke den israelske okkupasjonen av Sinai, Vestbredden og Golanhøydene.²²²

Hans Borgen (Senterpartiet) hadde også stor sympati for Israel. Han var skuffet over at «enkelte politikeres tidligere uttalelser, og over en viss reaksjon i spesielle deler av norsk opinion» om «[...] at Israel skal måtte trekke seg tilbake til sin utgangsstilling før den siste

---

²¹⁸ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 996

²¹⁹ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 915, sitat av Svenn Stray

²²⁰ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 974-975, Olav Gjærevoll

²²¹ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 915, sitat av Svenn Stray

²²² SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 915

krigen for at det skal kunne bli forhandlinger».²²³ Borgen mente at dette både var svært urettferdig og urealistisk. Israel måtte få garantier før de kunne trekke seg ut av de okkuperte områdene. Borgen tok altså videre det han hadde uttalt i UUKK noen måneder tidligere. For Borgen var Israels sikkerhet i fokus. Egypt var det imidlertid ikke så viktig med. Lars Leiro (Senterpartiet) var enig i at det var for strengt å kreve at Israel skulle trekke seg tilbake før forhandlinger. Han mente videre at Israels grenser aldri hadde vært helt naturlige og at noen små justeringer burde være innenfor rimelighetens grenser.²²⁴

Rakel Seweriin (Arbeiderpartiet) problematiserte at Korvald og Røiseland hadde uttalt i Stortinget at Israel måtte få beholde Jerusalem. Hun fryktet at disse uttalelsene kunne vekke oppmerksomhet. Det var også problematisk fordi begge disse representantene var medlemmer av UUKK. Seweriin påpekte at Utenriksminister Lyng hadde uttalt i FNs generalforsamling at Norge ikke kunne anerkjenne territoriale utvidelser som ble oppnådd med maktbruk. Han sa også at alle stater i Midtøsten hadde «krav på å opprettholde sin uavhengige, nasjonale og territoriale integritet».²²⁵ Seweriin påpekte at Norge også hadde stemt for to resolusjoner i FN som sa at erobringer med militærmakt ikke kunne anerkjennes.²²⁶

Seweriin var en av få representanter på Stortinget som faktisk støttet opp om Midtøstenpolitikken Norge egentlig førte. Røiseland, Korvald, Leiro, Borgen, Stray og Gjærvoll er alle tydelige eksempler på at de sterke båndene til Israel fra slutten av 1940-tallet, levde videre. De var svært Israel-vennlige og støttet opp om Israels krav om forhandlinger før tilbaketrekking fra erobret område. Hans Borge var direkte sjokkert over at noen politikere hadde uttalt at Israel skulle måtte trekke seg ut av områdene før forhandlinger. Flere av representantene så det som utenkelig å dele Jerusalem og mente at Israel måtte få beholde den hellige byen. Gjennom det enorme engasjementet for Israel ble Egypt stående i skyggen. Egypt ble pent plassert inn i den store vide og uspesifiserte bolken «araberlandene». Videre ble Egypt tillagt en stor del av skylden for at krigen hadde brutt ut. Konflikten ble videre plassert inn i et kaldkrigsperspektiv på grunn av Sovjetunionens støtte til Egypt. Røiseland og flere andre representanter mente at de arabiske landene måtte ha sin rett til å eksistere, men dette kunne ikke skje på bekostning av Israel. Dermed kan det sies at det hersket anti-egyptiske holdninger på Stortinget i etterkant av Seksdagerskrigen.

---

²²³ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 973, sitat av Hans Borgen

²²⁴ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 929

²²⁵ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 977-978, Rakel Seweriin siterte utenriksminister John Lyngs tale fra FN

²²⁶ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 977-978

Stortinget og Suezkanalen

Et resultat av Seksdagerskrigen var at Suezkanalen var stengt for gjennomfart. I Stortinget mente Bent Røiseland (Venstre) at det burde være et av Norges utenrikspolitiske mål at Israel skulle få tilgang til Suezkanalen. Også Olav Gjærevoll (Arbeiderpartiet) tok opp spørsmålet om en gjenåpning av Suezkanalen. En stengning av kanalen var en «alvorlig hindring for verdenshandelen».²²⁷ Gjærevoll mente at kanalen kunne gjenåpnes men at det forutsatte at alle nasjoner, inkludert Israel, fikk tillatelse til fri gjennomseiling, samt at en FN-styrke skulle overvåke den. Videre mente han at ingen, bortsett fra FNs Sikkerhetsråd, skulle ha rett til å trekke ut denne FN-styrken.²²⁸ Gjærevoll sa det ikke rett ut, men han antydte at en ny FN-tropp skulle utplasseres på egyptisk territorium, men denne gangen skulle ikke Egypt ha rett til å kreve disse styrkene fjernet. Han sa ingen ting om eventuelle FN-tropper skulle plasseres ut på israelsk territorium.

At Suezkanalen ikke ble drøftet mer enn dette i Stortinget er en indikator på hvordan det norske engasjementet for Israel, bidro til å svekke interessen for Egypt og Suezkanalen. I 1967 var Norge den tredje største brukeren av Suezkanalen.²²⁹ Derfor er det overaskende at Stortinget ikke brukte mer tid på å diskutere mulighetene for en gjenåpning. Debatten bar riktig nok preg av at Vietnam og militærkuppet i Hellas fikk mye fokus og det ble dermed brukt mindre tid på Midtøsten. Dette forklarer imidlertid ikke hvorfor Suezkanalen bare så vidt ble snakket om. Norge var definitivt en stor skipsfartsnasjon og stengingen av Suezkanalen fikk store følger for norsk skipsfart.²³⁰

Kamals problem

I sammenheng med den utenrikspolitiske debatten i Stortinget 16. november tok den egyptiske ambassadøren Ahmed Sabry Kamal igjen kontakt med Utenriksdepartementet. Han var både skuffet og overasket over de anti-arabiske uttalelsene blant representantene på Stortinget. Han var særlig skuffet over representantene Bratteli, Røiseland, Stray og Leiro i deres uttalelser om Jerusalem og grensespørsmålet. Kamal kunne ikke få disse uttalelsene til å stemme overens med regjeringens offisielle norske Midtøsten-politikken som Norge førte både i FN og Stortinget. Kamal kunne ikke se at disse uttalelsene kunne bidra til noe som helst bra, men tvert imot svekke forholdet mellom Norge og Egypt. Til slutt fortalte Kamal at

---

²²⁷ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 974-975, Olav Gjærevoll

²²⁸ SA, S.tid. 1967-1968, 16.11.1967, s. 974-975

²²⁹ UD 31.15/2 Bind 25, notat fra UDs handelspolitiske kontor, 13. juni 1967

²³⁰ SA, S.tid 1967-1968, 16.11.1967, s. 900-998

han over lengere tid hadde forsøkt å få til en samtale med UUKKs formann, Bent Røiseland, uten å lykkes.²³¹ Ansteensen mente at «[d]ette er uheldig, ikke minst på bakgrunn av den omfattende kontakt Israels ambassadør har med Stortingets representanter».²³²

Dette var det sterkeste beviset for at Egypt var langt unna å ha den samme innflytelsen på norsk politikk som Israel hadde. Norske politikere var generelt lite interessert i Egypt. En kollektiv skyldfølelse etter Den andre verdenskrig var blant hovedgrunnen til at Israel hadde fått stor støtte hos det norske folk og hos norske politikere. Videre hadde det betydning at kristendommen var godt etablert i Norge. Nordmenn hadde hørt om Israel fra Bibelen. Den arabiske befolkning og kultur var fremmed. Som et resultat hadde Norge utviklet et nært forhold til Israel tidlig på 1950-tallet. Flere av politikerne som satt på Stortinget da vennskapet mellom Israel og Norge tok form, som for eksempel Aase Lionæse, Einar Gerhardsen, Bent Røiseland og Finn Moe, satt fremdeles på Stortinget i 1967. Dette bidro til at de Israel-vennlige holdningene fremdeles var grundig sementert i norsk Midtøsten-politikk.²³³

242 - En problematisk resolusjon

Det tok ikke lang tid før konflikten atter en gang blusset opp. 1. juli var kampene i gang igjen langs Suezkanalen. FNs sikkerhetsråd var nødt til å komme frem til en løsning før konflikten eskalerte igjen. 22. november, etter mange forhandlinger i Sikkerhetsrådet kom de frem til resolusjon 242. Resolusjonen kalte til at alle statene i Midtøsten hadde rett på anerkjennelse og til å leve i fred innenfor sine grenser. Dette var alle enige om, men det andre momentet var mer omstridt. Denne omstridte delen av resolusjonen krevde «[w]ithdrawal of Israeli armed forces from territories».²³⁴ Men hvilke territorier? Denne vagheten gjorde at resolusjonen i praksis ikke hadde noen funksjon i sammenheng med israelsk tilbaketrekning. Hadde imidlertid «the» eller «all» vært inkludert i teksten hadde mye vært løst. Det som imidlertid skjedde var at Egypt og Jordan mente at Israel måtte trekke seg ut av alle de okkuperte områdene, før forhandlinger kunne finne sted, mens Israel krevde forhandlinger før tilbaketrekking. Egypt og Jordan mente at ved å godta resolusjon 242 godtok de også Israels rett til å eksistere. De satte som krav at Israel måtte trekke seg ut av de okkuperte områdene

---

²³¹ UD 25.11/19 Bind 53, Notat fra UD 2. politiske kontor av Tom Vraalsen, Samtale med Egypts ambassadør Kamal, 28. november 1967

²³² UD 25.11/19 Bind 53, Notat fra UD 2. politiske kontor av Tom Vraalsen, Samtale med Egypts ambassadør Kamal, Påskrift av Ansteensen, 28. november 1967

²³³ Eriksen og Pharo, 1997: 385-392; Tamnes, 1997: 376-377; Waage, 1996: 369, 388

²³⁴ FNs sikkerhetsråds Resolusjon 242

før forhandlingene kunne starte opp. Men dette ville israelerne ikke gå med på, de ville ha forhandlinger før de i det hele tatt kunne vurdere å gi opp områdene de hadde okkupert. Videre nevnte ikke resolusjonen palestinerne. Den refererte imidlertid til at det måtte komme i stand en løsning på flyktningproblemet, men anerkjente ikke at palestinerne var et folk. De var bare et humanitært problem.²³⁵

For Norge skulle resolusjon 242 bli en milepæl i norsk Midtøsten-politikk. Norge stilte seg positiv til resolusjonen, og mente at den utgjorde en rettferdig løsning på Midtøsten-konflikten. Ved å bruke 242 som retningslinje for norsk Midtøsten-politikk hevdet både UD og Regjeringen at Norge førte en Midtøsten-politikk som ikke tok side med noen av partene og at den slik var balansert.²³⁶

---

²³⁵ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 92-94; Waage, 2000: 11-12; Waage, 2013: 361-364,

²³⁶ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 93-94

Kapittel 4:

Egypt – Israels skygge skrumper inn

Israel kom definitivt seirende ut av Seksdagerskrigen i 1967. Etter krigen beholdt de alle områdene de hadde erobret: Sinaihalvøya, Gazastripen, Øst-Jerusalem, Vestbredden og Golanhøyene. I 1969 overtok Golda Meir statsministerposten etter Levi Eshkol. Hun var klinkende klar på at områdene Israel hadde erobret i Seksdagerskrigen skulle forbli israelske frem til en fredsavtale var på plass. En israelsk tilbaketrekking kunne bare skje som resultat av direkte forhandlinger med Egypt, Syria og Jordan.²³⁷ Et av de sterkeste forhandlingskortene Nasser hadde, dersom han skulle forhandle med Israel, var den stengte Suezkanalen. Det var derfor helt uaktuelt fra egyptisk side å åpne kanalen som en delløsning. For en skipsfartsnasjon som Norge var den stengte kanalen dårlig nytt. Samtidig kjempet UD for å bevare et godt forhold til både Egypt og Israel. Dette stoppet likevel ikke norske politikere fra å ta Israel i forsvar, og slik risikere å skape usikkerhet om den norske Midtøsten-politikken.

Utviklingen i Midtøsten

Utviklingen i Egypt

For Egypt var situasjonen ydmykende og kritisk. Nasser innrømmet sitt nederlag, og sa seg villig til å gå av som president. Det egyptiske folk godtok ikke dette. 9. og 10. juni 1967 samlet millioner av egyptere seg i Kairos gater for å markere sin støtte til Nasser. Seksdagerskrigen ble sett på som et stort nederlag for Egypt, men Nasser hadde innført sosiale og økonomiske reformer, gjort Egypt til en regional stormakt og en internasjonal aktør. Men viktigst av alt, han hadde frigjort Egypt fra Storbritannia, han hadde gitt det

---

²³⁷ Shlaim, 2001: 283-285, 290; Waage, 2013: 364-365

egyptiske folk et Egypt styrt av egyptere. Med sitt folk i ryggen fortsatte Nasser som Egypts president.²³⁸

I Egypt fantes det flere store økonomiske problemer som måtte løses. Nasser hadde tidligere innført reformer som hadde ført til at inntektene for de fleste egyptere hadde økt, men det hjalp lite når skattene økte i samme takt. Seksdagerskrigen hadde ført til enorme ødeleggelser, og kostnadene for å gjenoppbygge landet var store. Krigen hadde også ført til en stor nedgang i Egypts statsinntekter, begge de to største inntektskildene var berørt som følge av krigen. Den ene var Suezkanalen, som var fylt med miner og senkede skip. Suezkanalen var et viktig forhandlingskort hvis Egypt skulle gå inn i forhandlinger med Israel. Så lenge kanalen var stengt, kunne Nasser bruke den som et slags pressmiddel både mot Israel og det internasjonale samfunnet. Men en stengt kanal hadde sin pris: en enorm nedgang i Egypts statsinntekter. Den andre inntektskilden var turisme, som heller ikke blomstret etter krigen. Samtidig økte befolkningen drastisk. Fra 1952 til 1966 hadde befolkningen økt fra 20 millioner innbyggere til 30 millioner. Nasser hadde gitt uttrykk for dette problemet da han møtte utenriksminister John Lyng i 1966.²³⁹ Lyng beskrev befolkningsøkningen i Egypt som Nassers «store hodepine».²⁴⁰ Selv om Aswandemningen førte til at Aswandammen nærmet seg sin fulle størrelse, og slik kunne bidra til at jordbrukspotensialet langs Nilen kunne utnyttes til det maksimale, ville det ikke være tilstrekkelig hvis befolkningen økte i samme takt.²⁴¹

Den israelske okkupasjonen av Sinai var utålelig for Egypt, særlig fordi Israel begynte å opprette bosetninger der. Allerede i oktober 1967 begynte Israel å planlegge bosetninger i Sinai, og bare etter ett år var planene blitt til realitet. I tillegg var Egypts militærstyrker blitt knust under Seksdagerskrigen.²⁴² Ydmykelsen var total. Egypts ære og dets posisjon som den arabiske verdens lederland måtte gjenreises. Nasser vendte seg til Moskva for nye våpen. Med hjelp og støtte fra Sovjetunionen ble den egyptiske hæren reorganisert og moderne sovjetiske fly ble satt inn i det egyptiske luftvåpenet. Det tok ikke lang tid før Egypts militære styrke nok en gang var sterk nok til å gjenoppta begrensede krigshandlinger mot Israel. I kanalsonen hadde krigen aldri blitt helt avsluttet. Trefninger fant sted med jevne mellomrom. Trefningene

---

²³⁸ Cook, 2012: 92, 99; Sadat, 1978: 149-151; Waage, 2013: 372; Yapp, 1991: 222

²³⁹ Cook, 2012: 99; Lyng, 1976: 174; Waage, 2013: 372-73; Yapp, 1991: 218-220

²⁴⁰ Lyng, 1976: 174

²⁴¹ Cook, 2012: 99; Lyng, 1976: 174; Waage, 2013: 372-73; Yapp, 1991: 218-220

²⁴² Cook, 2012: 118; Waage, 2013: 368

toppet seg på høsten i 1968 da de to naboene utkjempet flere artilleridueller. Etter en kraftig israelsk gjengjeldelsesaksjon på senhøsten roet det seg imidlertid ned for en stund.²⁴³

Utmattelseskrigen

I mars 1969 gjenopptok Egypt sine angrep på Israel. Det var viktig for Egypt å vise Israel at en permanent okkupasjon av Sinai aldri ville bli tolerert. For Nasser var det utålelig at israelerne befestet seg mer og mer på Sinaihalvøya. Langs hele Suezkanalen bygde Israel forsvarsfestninger, kjent som Bar Lev-linjen. Israel hadde dessuten full kontroll over luftrommet. De kunne derfor enkelt bombe egyptiske stillinger. Israel var overlegen, men Egypt fortsatte sine angrep, Israel måtte forstå at en okkupasjon heller ikke ville komme uten kostnader argumenterte Nasser. Dette ble kjent som Utmattelseskrigen.²⁴⁴

Den nyvalgte amerikanske presidenten Richard Nixon (1969-1974) overlot til sin utenriksminister William Rogers å håndtere konflikten i Midtøsten. 9. desember 1969 ble Rogers fredsplan lansert. Den baserte seg på resolusjon 242. I grove trekk gikk den ut på at Israel skulle trekke seg ut av de okkuperte områdene i bytte mot fred og anerkjennelse fra sine arabiske naboer. Israels statsminister Golda Meir nektet blankt å akseptere den og satte i gang en protestaksjon for å få stoppet planen. Utmattelseskrigen fortsatte.²⁴⁵

Utmattelseskrigen hadde ingen bred støtte i det israelske folk. Som et lite land med en liten befolkning ble de israelske tapene lagt merke til. Den israelske regjeringen begynte å merke presset for å få slutt på krigen. Israel bestemte seg for å forsøke å knekke Nassers ryggrad. Med en rekke bombetokter dypt inne på egyptisk territorium forsøkte israelerne å tvinge egypterne tilbake. Israelerne håpet at den egyptiske opinionen ville legge press på Nasser for å inngå våpenhvile. Samtidig håpet de at dette ville føre til at Egypt lettet presset langs Suezkanalen, og i tillegg skremme egypterne fra å planlegge en ny storkrig. 7. januar 1970 satte israelerne i gang, og i løpet av fire måneder hadde de gjennomført om lag 3300 flytokt. Nasser lot seg imidlertid ikke presse, og reiste til Moskva for å skaffe hjelp, og hjelp fikk han. Sovjetunionen utstyrte Egypt med bakke-til-luft-raketter, nye radarer, nye jagerfly og 15 000 sovjetiske rådgivere, blant dem 200 jagerflypiloter. Plutselig stod Israel overfor en fiende av et helt annet kaliber enn den de hadde besluttet å knekke, og landet ble tvunget til å trappe ned

---

²⁴³ Cook, 2012: 109, 118; Waage, 2013: 368, 372-73

²⁴⁴ Cook, 2012: 108-109; Neff, 1995: 141-143; Shlaim, 2001: 289-298; Waage, 2013: 372-375

²⁴⁵ Cook, 2012: 108-109; Neff, 1995: 141-143; Shlaim, 2001: 289-298; Waage, 2013: 372-375

bombetoktene. Sovjetunionen hadde intervenert, og USA var svært lite fornøyd med situasjonen.²⁴⁶

19. juni 1970 la Rogers frem en revidert plan for fred, kjent som Rogers B-planen. Den bestod av tre ledd: En 90 dagers våpenhvile mellom de stridende partene, Egypt, Jordan og Israel måtte godta Sikkerhetsrådets resolusjon 242, og til slutt måtte Israel trekke seg ut av okkuperte områder, samt at FNs utsending Gunnar Jarring skulle sette i gang nye forhandlinger. Egypt og Jordan sa ja, men Israel nektet. Golda Meir godtok ikke Rogers plan B før 24. juli, etter at hun mottok et brev fra Nixon som lovet henne at Israel ikke ville bli presset av USA til å godta en løsning på det palestinske flyktningproblemet eller til å trekke seg ut av områder de hadde okkupert *før* en fremtidig fredsavtale var på plass. Han lovet videre at grensene skulle dannes etter forhandlinger. Videre lovet Nixon også å øke USAs økonomiske og militære støtte. Israel godtok våpenstillstand, samt at Jarring skulle få gjenoppta forhandlingene. Dette markerte slutten på utmattelseskrigen.²⁴⁷

Anwar Sadat

28. september 1970 døde Gamal Abd el Nasser av et hjerteinfarkt. Han ble bare 52 år gammel, og dødsfallet var et sjokk for hele den arabiske verden. Siden posisjonen som visepresident hadde gått på rundgang i Nassers innerste krets, var det i utgangspunktet ingen tydelig etterfølger. Mannen, som tilfeldigvis holdt denne posisjonen på tidspunktet Nasser døde, var Anwar Sadat. Sadat hadde tilhørt Nassers innerste krets siden revolusjonen i 1952. 15. oktober overtok Sadat presidentembetet. På tidspunktet han overtok, var han en relativt ukjent figur, og blant de som kjente til ham, ble han antatt å være en politisk lettvekt som ikke ville vare særlig lenge.²⁴⁸

Til tross for at Sadat beundret Nasser, hadde han et helt annet syn på Sovjetunionen og USA. På tidspunktet han overtok makten, var Egypt helt avhengig av sovjetisk støtte og våpen, en støtte Sovjetunionen gjennomførte halvhjertet. Egypt fikk ikke tilgang til de meste avanserte våpnene, slik at landet reelt sett kunne hamle opp med Israel. Den kalde krigen var inne i en

---

²⁴⁶ Cook, 2012: 109; Shlaim, 2001: 292-295; Waage, 2013: 376-377

²⁴⁷ Cook, 2012: 109; Waage, 2013: 376-377, 380

²⁴⁸ Shlaim, 2001: 299; Waage, 2013: 377-378

avspenningsfase, og både Sovjetunionen og USA var snarere fornøyd med *status quo* i Midtøsten. De ønsket definitivt ikke noen ny krig i det urolige området.²⁴⁹

Sadats steg mot fred

For Sadat var situasjonen dramatisk. Så lenge Israel kontrollerte Sinai var hver dag et nederlag for Sadat, og uten helhjertet sovjetisk støtte kom han ingen vei. Sadat kom frem til at Egypt ikke ville komme noen vei med russisk hjelp, det var amerikanerne han måtte vende seg mot hvis Sinai noen gang skulle komme tilbake på egyptiske hender. Sadat ville bytte Sinai mot fred, og slik han så det, var det bare amerikanerne som kunne presse Israel til å levere tilbake Sinai.²⁵⁰

Sadat kastet ikke bort tiden. Allerede i desember 1970 forsøkte han å ta kontakt med president Nixon, men til ingen nytte. Han forsøkte igjen på nyåret 1971, men til ingen nytte. Kissinger hadde liten tro på at Sadat ville bli sittende som president særlig lenge. Samtidig var Gunnar Jarrings fredsforhandlinger i ferd med å gå helt i stampe. Jarring sendte dermed en forespørsel til Egypt og en til Israel. Egypt ble spurt om å inngå en fredsavtale med Israel, mens Israel ble bedt om å trekke seg tilbake til grensene før 1967. Egypt svarte positivt, mens Israel avsto. USAs utenriksdepartement plukket imidlertid opp de nye signalene fra Egypt, men heller ikke utenriksminister Rogers greide å overtale Golda Meir til trekke seg ut av områdene. Situasjonen forble fastlåst helt frem til oktober 1973.²⁵¹

Norges forhold til Egypt – Starten på en utvikling

Norges holdning til Midtøsten-konflikten

I etterkant av Seksdagerskrigen i 1967 hadde Norge sluttet seg til Sikkerhetsrådets resolusjon 242. Den norske holdningen til Midtøsten var at dersom noe skulle gjøres, måtte det skje gjennom FN. Norge var også klar til å stille med soldater til FNs tjeneste, skulle det bli nødvendig. Videre mente Norge at all anskaffelse av nye territorier ved hjelp av makt ikke

---

²⁴⁹ Cook, 2012: 127-132, Sadat; 1978: 184-186; Waage, 2013: 378-379

²⁵⁰ Cook, 2012: 127-132, Sadat; 1978: 184-186; Waage, 2013: 378-379

²⁵¹ Waage, 2013: 381-384

kunne anerkjennes og at alle statene i områdene måtte ha rett til anerkjennelse. Norge mente at denne resolusjonen utgjorde det beste grunnlaget for en rettferdig løsning på konflikten. Men 242 var svært kontroversiell. Egypt og de andre arabiske landene tolket det på sin måte, mens Israel tolket resolusjonen på sin egen måte. Et annet problem var at palestinerne ikke ble nevnt i resolusjonen. De ble referert til som et utelukkende humanitært problem, ikke som et folk med egne rettigheter. Mange norske politikere mente at flyktningproblemet var kjernen til konflikten. For at konflikten skulle kunne løses måtte også flyktningproblemet løses.²⁵²

Norske myndigheter mente at det riktige var å ikke velge side i konflikten. Ved å la vær å ta side lå muligheten åpen for Norge til bidra i FN-styrker og operasjoner de eventuelt skulle brukes i. Norge støttet også FN i spørsmålet om Jerusalems status. FNs resolusjoner krevde at Israel måtte «oppheve tiltak som allerede er blitt truffet, og avstå fra nye tiltak som vil kunne endre Jerusalems status».²⁵³ Norge mente altså at Israel ikke kunne okkupere hele Jerusalem eller gjøre den til sin nye hovedstad.

I en fortrolig melding fra den norske ambassaden i Kairo ble det spekulert i hvem som skulle overta makten etter Nasser. Ambassaden mente at det var svært usikkert og men trodde det var mest sannsynlig at Anwar Sadat ville bli valgt til president, mens Aly Sabry, generalsekretæren i det eneste partiet i Egypt, Arabiske Sosialistiske Union, ville ha den reelle makten.²⁵⁴ Akkurat som i USA trodde ikke norske politikere at Sadat ville bli værende ved makten særlig lenge.

Norske holdninger til en gjenåpning av Suez

23. november 1967 hadde den norske ambassadøren til Egypt, Peter Anker, en samtale med Mansur, sjefen for det egyptiske utenriksministeriets vest-europeiske avdeling. Han uttrykte klart og tydelig at en åpning av Suezkanalen var helt avhengig av at konflikten mellom Israel og de arabiske nabolandene ble løst. Da Anker spurte om Egypt ville tillate israelske skip å passere gjennom kanalen etter den var blitt gjenåpnet, svarte Mansur at det ikke var noe i veien for det, men først og fremst måtte det komme på plass en løsning for de palestinske flyktningene. Mansur mente at det var opp til FN og de landene som hadde støttet

---

²⁵² SA, Ref. UUKK 21. juni 1967, SA, S.tid 1967-1968, 16. november, 910, 921

²⁵³ UD 31.15/2, Bind 29, notat om den seneste utvikling i Midtøsten, UDs. 2 handelspolitiske kontor, undertegnet Tom Vraalsen, 22. januar 1973

²⁵⁴ UD 25.11/19, Bind 86, Fortrolig brev fra den norske ambassaden i Kairo, undertegnet Knut Mørkved, 1. oktober 1970; UD 25.11/19, Bind 86, Brev fra den norske ambassaden i Ankara, 5. oktober 1970

opprettelsen av Israel som var ansvarlige for å finne en løsning på det palestinske flyktningproblemet.²⁵⁵

UD var sikre på at Egypt ikke ville gjenåpne kanalen før en løsning på Midtøsten-konflikten var på plass. Dette betydde ikke nødvendigvis at Egypt brydde seg om de palestinske flyktningene. At Egypt godtok resolusjon 242 i 1967 hadde allerede vist at Nasser var villig til å ofre palestinernes krav for at Egypt skulle oppnå sine egne politiske mål. For Egypt innebar en løsning på Midtøsten-konflikten at Israel trakk seg ut av Sinai. Det var det som var viktigst for Egypt. Den stengte Suezkanalen var et av Nassers sterkeste forhandlingskort, og der var dermed heller ikke snakk om å åpne kanalen som en slags delløsning. Dette fikk UD også bekreftet fra britisk UD. Skulle Egypt erklære at kanalen skulle gjenåpnes, ville opprydningsarbeidet minst ta tre måneder, om ikke mer.²⁵⁶

Amerikanerne var også skeptiske til en rask åpning av kanalen. I en fortrolig melding fra den norske ambassaden i Washington ble det referert til en samtale med direktøren for Egypt-kontoret²⁵⁷ i det amerikanske utenriksdepartementet, Richard Parker. Han mente at til tross for at Egypt tapte økonomisk på å holde kanalen stengt, var Suezkanalen det eneste trumfkortet Nasser hadde om han skulle inngå forhandlinger med Israel. Parker understreket at Egypt likevel led økonomisk og trodde at egypterne ønsket en snarlig gjenåpning av kanalen. Parker var også tydelig på hva som måtte skje for at en gjenåpning skulle bli noe av: Israel måtte trekke seg ut av Sinai. Parker mente at FN måtte spille en sentral rolle i fredsforhandlingene. Dersom FNs Sikkerhetsråd la frem en resolusjon, støttet av stormaktene, ville det lette presset på Nasser og slik gjøre det enklere for hem å gå inn i forhandlinger. Parker var derimot i tvil om hvilken holdning Israel ville innta, og han mente at Jerusalems status ville bli et svært vanskelig spørsmål.²⁵⁸

Kamal på besøk – et norsk fremstøt?

14. desember 1967 oppsøkte Egypts ambassadør til Norge, Ahmed Sabry Kamal, norsk UD. I en samtale med ekspedisjonssjef Einar Ansteensen forklarte ambassadøren at han hadde mottatt informasjon fra egyptiske myndigheter «om at Norge skulle ha søkt å påvirke Polen til å slutte seg til et fremstøt fra de maritime nasjoners side med sikte på snarest å få gjenåpnet

---

²⁵⁵ UD 31.15/2, Bind 26, Notat fra Peter Anker, Suezkanalen og Egyptiske synspunkter 23. november 1967

²⁵⁶ UD 31.15/2, Bind 26, Notat av Bjørn P. Syvertsen, UD Handelspolitiske kontor, 7. desember 1967.

²⁵⁷ I kilden: DFAR-kontoret (Den forente arabiske republikk)

²⁵⁸ UD 31.15/2, Bind 26, Notat fra ambassaden i Washington om Suezkanalen, 22. november 1967

Suezkanalen, uavhengig av om de øvrige problemer i området ble løst».²⁵⁹ Kamal hadde hørt at det eksisterte en plan om at Suezkanalen skulle åpnes uavhengig av om Israel trakk seg ut av Sinai eller ikke. En slik gjenåpning av Suezkanalen ville være stikk i strid med egyptisk politikk. Egypterne hadde fått informasjon om at Norge hadde laget en konkret plan for gjenåpning av kanalen som på det daværende tidspunktet allerede var blitt lagt frem for «de maritime nasjoner».²⁶⁰ Kamal fortalte at han selv ikke trodde disse ryktene var sanne, men ville likevel forsikre seg med ekspedisjonssjefen. Ansteensen benektet kjennskap til både planen og at Norge skulle ha utøvd press på Polen.²⁶¹ Videre forklarte han «at han anså det for ganske utenkelig at noe slikt skulle ha funnet sted fra offisielt norsk hold».²⁶²

Om disse ryktene hadde noe grunnlag i virkeligheten er usannsynlig. Men i et fortrolig brev til ambassaden i Kairo m. fl. datert 21. desember 1967 opplyste UD at departementet var «kjent med at den egyptiske ambassadør i Stockholm likeledes har forespurt der om Sverige har fått noen henvendelse fra Norge om saken».²⁶³ UD presiserte at dersom den norske utenriksstasjonen i Stockholm fikk en liknende henvendelse, påpekte UD at det var viktig at utenriksstasjonen i Sverige ga et svar som stemte overens med det svaret Ansteensen hadde gitt ambassadør Kamal.²⁶⁴ På grunnlag av den politikken Norge ønsket å føre, hadde disse ryktene neppe noen sannhet i seg. UD var helt klart uinteressert i å gjøre noe som kunne skade forholdet til Egypt.

Stortingsmann i hellig land

I 1968 var Hans Borgen (Senterpartiet) på offisielt besøk i Israel. Under oppholdet fikk Borgen omvisning i den okkuperte delen av Jerusalem. Han besøkte også de okkuperte Golanhøydene. Utenriksdepartementet hadde tidligere samme år opplyst ambassaden i Tel

---

²⁵⁹ UD 31.15/2, Bind 26, fortrolig notat fra UD 2 politiske kontor, Ekspedisjonssjef Ansteensen i samtale med ambassadør Kamal, 15. desember 1967

²⁶⁰ UD 31.15/2, Bind 26, fortrolig notat fra UD 2 politiske kontor, Ekspedisjonssjef Ansteensen i samtale med ambassadør Kamal, 15. desember 1967

²⁶¹ UD 31.15/2, Bind 26, fortrolig notat fra UD 2 politiske kontor, Ekspedisjonssjef Ansteensen i samtale med ambassadør Kamal, 15. desember 1967

²⁶² UD 31.15/2, Bind 26, fortrolig notat fra UD 2 politiske kontor, Ekspedisjonssjef Ansteensen i samtale med ambassadør Kamal, 15. desember 1967

²⁶³ UD 31.15/2, Bind 26, Fortrolig brev adressert til flere norske ambassader, bla. ambassaden i Kairo, Washington, Stockholm, London, Tel Aviv og den norske FN delegasjonen i New York, av Bjørn P. Syvertsen, 21. desember 1967

²⁶⁴ UD 31.15/2, Bind 26, Fortrolig brev adressert til flere norske ambassader, bla. ambassaden i Kairo, Washington, Stockholm, London, Tel Aviv og den norske FN delegasjonen i New York, av Bjørn P. Syvertsen, 21. desember 1967

Aviv at reiser til okkuperte områder ikke var ønskelig, spesielt ikke under offisielle besøk.²⁶⁵ Grunnen til at UD var misfornøyd med Borgens besøk var at et offisielt norsk besøk i de okkuperte områdene kunne fortolkes i den retning av at Norge godtok at Israel okkuperte disse områdene, som da ville være i strid med den norske Midtøsten-politikken. Besøket kunne dermed skade Norges omdømme. At en norsk stortingsrepresentant besøkte de okkuperte områdene var altså langt fra ønskelig og UD reagerte med å be ambassaden være mer observant i fremtiden slik at denne typen besøk kunne unngås. Som nevnt tidligere var det stor oppslutning rundt Israel på Stortinget, og blant dem var Borgen en av Israels beste venner. Det kan derfor virke som at embedsmennene i UD ikke var direkte overrasket over at Borgen hadde besøkt noen av de okkuperte områdene, men at de var skuffet over at en Stortingsmann ville risikere å skape ubalanse i norsk utenrikspolitikk.²⁶⁶

Offisiell norsk Midtøsten-politikk

I 1968 oppsummerte UD den norske Midtøsten-politikken i to prinsipper. Det første prinsippet var at Norge ikke kunne anerkjenne at et land tilegnet seg nye landområder med bruk av makt. Det andre var at alle statene i Midtøsten hadde rett til anerkjennelse og til å leve i fred. UD konstaterte at Egypt hadde godkjent det andre prinsippet, altså anerkjent Israels rett til å eksistere, mens Israel nektet å godta det første prinsippet. Embedsmennene i UD hadde altså allerede i 1968 registrert at Egypt viste tegn til oppmykning i sin steile holdning til Israel, mens Israel satt seg på bakbeina.²⁶⁷

Norge skulle ikke ta side i konflikten. Det betydde at Norge skulle forsøke å opprettholde et godt forhold til både Egypt og Israel. Det skulle ikke forekomme offisielle norske uttalelser som kunne tolkes slik at Norge hadde valgt side i konflikten. Dette hadde blant annet bakgrunn i at Egypt og Israel var langt fra enige om hvordan en varig løsning på konflikten skulle oppnås. Videre støttet Norge opp om et mulig nærvær av FN-styrker. Både for UD og den norske regjeringen var det et ønske om å delta i FNs fredsbevarende styrker. Ved å ikke ta

---

²⁶⁵ UD 25.11/19, Bind 61, Brev til den norske ambassaden i Tel Aviv, 26. september 1968; UD 25.11/19, Bind 65, Brev til den norske ambassaden i Tel Aviv fra UD, 15. januar 1969

²⁶⁶ UD 25.11/19, Bind 61, Brev til den norske ambassaden i Tel Aviv, 26. september 1968; UD 25.11/19, Bind 65, Brev til den norske ambassaden i Tel Aviv fra UD, 15. januar 1969

²⁶⁷ UD 25.11/19, Bind 58, Fortrolig notat om Norges holdning til Midtøsten-konflikten, 13. mai 1968

side skulle Norge oppnå en tillit hos både Egypt og Israel. Dette skulle styrke legitimiteten bak en norsk deltagelse i en FN-styrke.²⁶⁸

Stortinget - et halvt år senere

I mai 1968 møttes Stortinget til ny utenriksdebatt. De fleste stortingsrepresentantene var fremdeles svært pro-israelske. De fleste representantene mente det var helt uakseptabelt at Israel skulle trekke seg tilbake fra de okkuperte områdene før forhandlinger med Egypt og de andre arabiske landene.²⁶⁹

Noen av representantene begynte imidlertid å få et noe mer kritisk syn på Israel. Rakel Seweriin (Arbeiderpartiet) mente at det ikke var ønskelig å fortsette trenden med å velge side i Midtøsten-konflikten, slik det hadde vært en tendens til i Stortinget. Hun mente videre at ved å la vær å ta side kunne Norge bygge opp om FNs autoritet. Det var slik en småstat som Norge kunne bidra på den internasjonale arenaen: gjennom FN.²⁷⁰

Finn Gustavsen (Sosialistisk Folkeparti) var en av dem som uttrykte kritikk på Stortinget. Sammen med utenriksminister Lyng var han den eneste som forstod at Egypt og Jordan ønsket å anerkjenne Israel i bytte mot land. Han var kritisk til Israels okkupasjon og undret om Israel noen gang ville trekke seg ut. Han stilte også spørsmål til Israels forhandlingsvilje.²⁷¹

Til tross for at det var en tydelig endring i gang blant Stortingets representanter i synet på Israel var det få som tok opp Egypt og Suezkanalen. Det var de palestinske flyktningene som havnet i fokus for de norske representantene på Stortinget.²⁷²

En stengt Suezkanal – problemer og konsekvenser for Norge

Fra 1960 og frem til starten av 1970-tallet var skipsfartsnæringen inne i en god periode. I 1960 utgjorde den norske handelsflåten ca. 10 prosent av verdenstonnasjen og Norge var med dette verdens fjerde største skipsnasjon. Tankmarkedet var det viktigste for Norge og utgjorde

---

²⁶⁸ UD 25.11/19, Bind 58, Fortrolig notat om Norges holdning til Midtøstenkonflikten, 13. mai 1968; Waage, 2000: 11-12, Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 99

²⁶⁹ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 99-106, SA, S.tid. 1967-1968, 30.05.1968

²⁷⁰ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 99-106, SA, S.tid. 1967-1968, 30.05.1968

²⁷¹ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 99-106

²⁷² Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 99-106,

50 prosent av skipsfarten. På dette markedet var det fri konkurranse.²⁷³ I 1968 utgjorde den norske tankflåten 14,4 prosent av verdens totale tankflåte.²⁷⁴

Ifølge statistikk gjennomført av Suezkanalselskapet var Norge på tredjeplass av brukerne. 2150 norske skip seilte gjennom kanalen i året 1965. I 1966 var den norske tonnasje på 44 millioner tonn. Bare en million tonn bak Liberia som lå på andre plass. Storbritannia var den største brukeren, med 56,5 millioner tonn. UDs handelspolitiske kontor beregnet at i juni 1967 var tonnasjen steget til omtrent samme nivå som britene hadde året før, og at Norge dermed hadde gått forbi Liberia. Norges andel av tonnasjen som gikk gjennom Suez, var oppe i 15 prosent av den totale tonnasjen gjennom Suez.²⁷⁵

Ifølge UD var spørsmålet om en åpen eller lukket Suezkanal svært betydningsfullt for norsk skipsfartsnæring. Fordi Suezkanalen var stengt måtte skipene seile rundt Afrika og Kapp det Gode Håp. Dette førte til en betydelig økning i distansen og bidro slik til at prisene steg.²⁷⁶ For skip som ikke var bundet av eksisterende avtaler om fast rute, og det var «ikke tvil om at slike utslag kan føre til vesentlig høyere inntekter enn ellers. I 1967 var utslagene større jo større skip det dreide seg om».²⁷⁷ Stengingen av Suezkanalen førte derfor til at mange redere tjente store penger.

Til tross for at norsk skipsnæring tjente på stengningen på kort sikt, mente Rederforbundet at det ville være ulønnsomt om kanalen var stengt over en lengere periode.²⁷⁸ Som en internasjonal næring ville det være til det beste for norsk skipsfart med stabile og fredelige forhold i verden, og særlig ved Suezkanalen. Fordi Midtøsten-konflikten skapte usikkerhet i skipsfartsnæringen, ville prisene svinge opp og ned. Rederforbundet mente derfor at en måtte

---

²⁷³ Simensen, 2003: 92-93

²⁷⁴ Tamnes, 1997: 189

²⁷⁵ UD 31.15/2 Bind 25, notat fra UDs handelspolitiske kontor om norsk skipsfart gjennom Suezkanalen, 13. juni 1967

²⁷⁶ Tenold, Stig, «Boom, Crisis and Internationalized Revitalization: Norwegian Shipping», i Tenold, Stig, Martin Jes Iversen og Even lange(red.): *Global Shipping in Small Nations – Nordic Experiences after 1960*, Palegrave Macmillan, Basingstoke 2012: 29; UD 31.15/2, Bind 28, Notat fra UD. 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby 2. februar, 1972; UD 31.15/2, Bind 28, Brev fra Ambassadør Peter Anker til UD, 24. mars, 1972; UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra Norges Rederforbund til UD, undertegnet David Vikøren, 16. oktober 1972

²⁷⁷ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra Norges Rederforbund til UD, undertegnet David Vikøren, 16. oktober 1972

²⁷⁸ UD 31.15/2, Bind 28, Notat om Suezkanalen, fra UDs 6. Handelspolitisk kontor, undertegnet Reginald Nordby, 14. oktober, 1967; UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra Norges Rederforbund til UD, undertegnet David Vikøren, 16. oktober 1972

anta at disse prissvingningene ville ha en dempende virkning på verdenshandelen, og slik også være negativt for skipsfartsnæringen.²⁷⁹

I et notat fra Utenriksdepartementet ble det presisert at mange hadde en oppfattelse av at skipsfartsnæringen ofte var tjent med konflikter. Dette var i følge både UD og Rederforbundet en misforståelse. Det var riktig at norsk skipsnæring tjente på stengingen på kortsikt, men at

plutselige endringer i skipsfarts- og handelsmønsteret etterfølges vanligvis av sterkt øking av kontrahering av nye skipstyper som er konstruert for å møte disse nye skipsbehov. Dette vil igjen bidra til at tradisjonelle skipstyper foreldes tidligere enn normalt. Det er dette som har skjedd etter stengingen av Suezkanalen, med langt mer vidtrekkende følger for norsk skipsfart enn den korte perioden med høye rater etter stengingen.²⁸⁰

Dette ble bekreftet av den norske ambassadøren til Egypt, Peter Anker. Ifølge Anker ville en gjenåpning av Suezkanalen føre til at den daværende verdensflåten ikke lenger ville være utilstrekkelig.²⁸¹ En gjenåpning ville også «sette en stopper [for] den stadig økning i omkostningene ved bygging av tankskip».²⁸² Rederforbundet kunne bekrefte denne påstanden. Forbundet mente at det var «ønskelig med en jevn utvikling av tonnasjebehovet, slik at planlegging av nyanskaffelser [av skip] kunne foregå på et mer rasjonelt grunnlag».²⁸³

Norske redere ønsket derfor at forholdene skulle stabilisere seg i Midtøsten slik at de kunne legge langsiktige planer for skipsfarten. De mente det ville være til det beste for skipsnæringen med en snarlig løsning på konflikten i Midtøsten og en gjenåpning av Suezkanalen. Derfor var det i Norges interesse, både politisk og økonomisk, at Suezkanalen ble gjenåpnet så raskt som mulig.²⁸⁴ UD mente at «[h]ensynet til begge parter tilsier dog en forsiktig og uengasjert linje både fra næringens og myndighetenes side».²⁸⁵

21. juli 1971 hadde Arbeiderbladet en overskrift som proklamerte at norsk skipsfart ikke ønsket at Suezkanalen skulle gjenåpnes. Norges Rederforbund mente at dette var en misforståelse, og tok umiddelbart kontakt med den egyptiske ambassaden i Oslo og norsk

---

²⁷⁹ UD 31.15/2, Bind 28, Notat fra UD. 6. handelspolitiske kontor om Suezkanalen, 31. mai 1972; UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra Norges Rederforbund til UD, undertegnet David Vikøren, 16. oktober 1972; Tenold, "Boom, Crisis and Internationalized Revitalization: Norwegian Shipping": 29

²⁸⁰ UD 31.15/2, Bind 28, Notat om Suezkanalen, fra UDs 6. Handelspolitisk kontor, undertegnet Reginal Nordby, 14. oktober, 1967

²⁸¹ UD 31.15/2, Bind 28, Brev fra Ambassadør Peter Anker til UD, 24. mars, 1972

²⁸² UD 31.15/2, Bind 28, Brev fra Ambassadør Peter Anker til UD, 24. mars, 1972

²⁸³ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra Norges Rederforbund til UD, undertegnet David Vikøren, 16. oktober 1972

²⁸⁴ UD 31.15/2, Bind 28, Notat om Suezkanalen, fra UDs 6. Handelspolitisk kontor, undertegnet Reginal Nordby, 14. oktober, 1967

²⁸⁵ UD 31.15/2, Bind 28, Notat om Suezkanalen, fra UDs 6. Handelspolitisk kontor, undertegnet Reginal Nordby, 14. oktober, 1967

UD. I et brev til den egyptiske ambassaden forklarte Rederforbundet at det ikke var i norsk skipsfartsnærings interesse at Suezkanalen forble stengt. Rederforbundet forklarte at det stemte at skipsnæringen tjente store penger på stengningen på kort sikt, men at det ville være svært ulønnsomt om kanalen forble stengt lenge. Rederforbundet ønsket ikke selv å gi ut en pressemelding om dette, men ville heller at utenriksministeren kunne ta det opp på et passende tidspunkt. Rederforbundet ønsket at utenriksministeren skulle nevne at den norske skipsnæringen støttet den norske regjeringens politikk fullt og helt.²⁸⁶

Stig Tenold, professor i økonomisk historie ved Norges Handelshøyskole, skriver i sin doktoravhandling at:

In addition to this, oil tanker transport demand will increase, or decrease, as a result of changes in the shipping routes which can be used by the tankers. One example of this is the closure of the Suez-canal which contributed massively to the 25 per cent increase of average oil shipping distances between 1966 and 1968.²⁸⁷

Tenold skriver videre at «[a] strong increase in the price of oil tanker transport will make it relatively more profitable to construct and utilise alternative means of transportation, for instance pipelines».²⁸⁸ Dette bekrefter Rederforbundets påstand om at stengningen av Suezkanalen var gunstig for norske redere på kort sikt, men ikke på lang sikt.²⁸⁹ For UD's del var det ikke aktuelt å forsøke å presse på for å få til en gjenåpning fordi UD var klar over hvor fastlåst situasjonen var. Embedsmennene forhørte seg riktig nok til tider om det ville være mulig å gjenåpne kanalen i nær fremtid, men lot det bli med det. Rederforbundet gjorde heller ingen stor innsats for å få gjenåpnet Suezkanalen. En grunn til dette var at Rederforbundet, i likhet med UD's embedsmenn, var klar over hvor fastlåst situasjonen i Midtøsten var. De fryktet også at Egypt og den arabiske verden skulle endre sin holdning til Norge. Rederforbundets reaksjon på artikkelen i Arbeiderbladet viser dette. Samtidig tjente rederne store penger på at Suezkanalen var midlertidig stengt. Dermed var det antagelig uaktuelt for Rederforbundet å presse på for å få kanalen gjenåpnet med det første. Først da rederiene måtte utvide tankflåtene sine for å kunne svare på etterspørselen ville en gjenåpning være i deres interesse. Fordi den norske tankflåten ble utbygget for og blant annet svare på den store

---

²⁸⁶ UD 31.15/2, Bind 28, Brev fra Norges Rederforbund til ekspedisjonssjef Tim Greve, 4. august 1971; UD, 31.15/2, Bind 28, Avtrykk av brev til den egyptiske ambassade til Norge, vedlegg til brev fra Norges Rederforbund til ekspedisjonssjef Tim Greve, 4. august 1971; UD 31.15/2 Bind 29, Brev fra Norges Rederforbund til UD, undertegnet David Vikøren, 16. oktober 1972

²⁸⁷ Tenold, Stig: «The shipping crisis of the 1970s: Causes, effects and implications Norwegian shipping», upublisert doktorgradsavhandling ved Norwegian School of Economics and Business Administration, 2000: 52

²⁸⁸ Tenold, Stig: «The shipping crisis of the 1970s: Causes, effects and implications Norwegian shipping»: 53

²⁸⁹ Også bekreftet av Stig Tenold, professor i økonomisk historie ved Norges Handelshøyskole, på mail 21. oktober 2014,

etterspørselen som fulgte stengingen av Suezkanalen, ville en gjenåpning føre til at store deler av denne flåten stod ubrukt. Dette ble faktisk en realitet: I 1976, bare et år etter Suezkanalens gjenåpning var litt under halvparten av den eksisterende norske tankflåten ikke lenger i bruk.²⁹⁰ Dette må imidlertid ses i sammenheng med den internasjonale økonomiske krisen verden stod overfor på midten av 1970-tallet.²⁹¹

En lite gunstig resolusjon

Under FNs generalforsamling i 1970 var Midtøsten-konflikten igjen et tema. Det ble lagt frem flere resolusjonsforslag, blant annet et afroasiatisk forslag. Norge mente dette forslaget var noe partisk. Resolusjonsforslaget la hovedvekten på israelsk tilbaketrekning, mens punkter som at alle stater hadde rett til å eksistere i fred og en løsning på flyktningproblemet uteble. UD mente at Norge ikke kunne stemme for en resolusjon som ikke tok begge parters krav på alvor og vurderte den dermed som partisk.²⁹² Slik UD så det kunne ikke en ny resolusjonstekst «inneholde fortolkninger og vurdering som vil kunne forstyrre den möysommelige utformede balansen i resolusjon 242. Siktetpunktet bör være å nå frem til en tekst som alle parter kan godta eller akviesere ved».²⁹³

Israel fryktet imidlertid at dette resolusjonsforslaget skulle bli vedtatt og tok flere ganger kontakt med UD. Den israelske ambassaden ønsket at Norge skulle stemme mot dette forslaget. Israel ønsket også at Norge skulle stemme for et latinamerikansk forslag.²⁹⁴ Det gikk bare delvis slik Israel ønsket. UDs instruks til FN-delegasjonen i New York var at den skulle stemme mot både det afroasiatiske og det latinamerikanske forslaget. Grunnen til dette var at UD mente det var lite hensiktsmessig å stemme for en resolusjon der det ikke var enighet blant de som var involvert, altså Egypt og Israel.²⁹⁵ UD tok ikke hensyn til Israels ønske. De valgte istedenfor å holde en lav profil for å unngå å velge side. Beskjeden fra UD kom imidlertid aldri frem før avstemningen i FN fant sted. Av mangel på instruks valgte den

---

²⁹⁰ Tamnes, 1997: 189; Furre, Berge: Norsk historie 1914-2000: Industrisamfunnet - frå vokstervisse til fremtidstvil, Det Norske Samlaget, Oslo, 2000: 236-237; Stengingen av Suezkanalen var ikke alene ansvarlig for at den norske tankflåten økte i størrelse. Se fotnote under.

²⁹¹ Tamnes, 1997: 189; Furre, 2000: 236-237; Oljekrisen i 1973 førte til oppsving i norsk økonomi. Sammen med oljeprisene steg også blant annet tankratene på skip. Etterspørselen på tankskip steg og de norske rederne bestilte nye skip.

²⁹² UD 25.11/19, Bind 86, Fortrolig melding fra UD til FN-delegasjonen, 13. oktober 1970

²⁹³ UD 25.11/19, Bind 86, Fortrolig melding fra UD til FN-delegasjonen, 13. oktober 1970

²⁹⁴ UD 25.11/19, Bind 87, UD notat, besøk av Israels ambassadør, 3. november 1970

²⁹⁵ UD 25.11/19, Bind 87, Melding til FN-delegasjonen, 4. november 1970

norske FN-delegasjonen derfor å stemme likt som de fleste andre Vesteuropiske landene og avstod fra å stemme.²⁹⁶

Den israelske ambassadøren til Norge, Avigdor Dagan var ikke helt fornøyd med at Norge hadde avstått og tok dette opp med ekspedisjonssjef Tim Greve. Da det kom frem at Norge egentlig skulle ha stemt mot ble han imidlertid storfornøyd. Dagan spurte om UD ville offentliggjøre i pressen at den norske delegasjonen egentlig skulle ha stemt mot. Greve svarte at han ikke var sikker på om en slik offentliggjøring ville bli gjort.²⁹⁷ Israel var fornøyd med at Norge hadde ment å stemme mot resolusjonen. Til tross for at Israel var fornøyd hadde ikke stemmegivingen utgangspunkt i Israels interesser, det var hensynet til en varig fred som var i fokus da UD avgjorde at Norge skulle stemme mot.²⁹⁸

Ambassadør Peter Anker – En pro-egyptisk røst

Om de fleste representantene på Stortinget var Israel-vennlige, var Peter Anker deres motpart. Som Norges ambassadør i Kairo, sendte ambassadør Anker jevnlig store mengder brev hjem til Utenriksdepartementet. I disse brevene uttrykte ambassadøren frustrasjon over den israelske holdningen.²⁹⁹ I august 1969 fikk han publisert en artikkel om Jerusalem i Aftenposten. Dette førte til sterke reaksjoner fra israelsk side. Den israelske ambassaden tok umiddelbart kontakt med flere av UDs embedsmenn for å klage. 12. august ble imidlertid israelerne informert av ekspedisjonssjef Einar Ansteensen at Anker uttalte seg som privatperson, og at dette også kom tydelig frem i artikkelen.³⁰⁰ UD merket seg at israelerne hadde tatt kontakt med flere personer i UD angående denne artikkelen. 8. august, fire dager før de tok kontakt med Ansteensen, hadde israelerne tatt kontakt med byråsjef Eriksen og spurt hvordan UD hadde tenkt å stoppe artikkelen. UD likte ikke at israelerne forsøkte å presse dem til å gjøre noe med Ankers artikkel.³⁰¹ I et notat datert 14. august 1969

---

²⁹⁶ UD 25.11/19, Bind 87, Fortrolig melding fra FN-delegasjonen, 5 novemeber 1970

²⁹⁷ UD 25.11/19, Bind 87, Samale med Israels ambassadør, 7. novemeber 1970

²⁹⁸ UD 25.11/19, Bind 86, Fortrolig melding fra UD til FN-delegasjonen, 13. oktober 1970

²⁹⁹ Se for eksempel: UD 25.11/19, Bind 38, Brev fra ambassadør Peter Anker til UD, 25. mai 1967; UD 25.11/19, Bind 76, Brev til UD fra Peter Anker, 29. januar 1970; UD 25.11/19, Bind 76, Brev til UD fra Peter Anker, 5. februar, 1970

³⁰⁰ UD 25.11/19, Bind 70, Fortrolig notat av Einar Ansteesen, 12. august 1969; UD 25.11/19, Bind 70, Notat til den politiske avdeling, 14. august 1969

³⁰¹ UD 25.11/19, Bind 70, Notat til den politiske avdeling, 14. august 1969

konkluderte UD med at «[d]ersom han gjentar spørsmålet om hva som vil bli gjort for å få satt en stopper for ambassadør Ankers avisinnlegg, bes det svart at det er none of his business».³⁰²

Peter Ankers artikkel i Aftenposten viser flere endringer i den norske holdningen til Midtøsten-konflikten. Ved å avvise de israelske henvendelsene opprettholdt Norsk UD den upartiske politikken Norge offisielt ønsket å føre. At et pro-arabisk innlegg fikk plass i Aftenposten gir også en indikasjon på at opinionens holdning til Midtøsten-konflikten var i endring.

En egyptisk anmodning

1. mai 1970 holdt Nasser en tale der han kom med en appell til den amerikanske presidenten Richard Nixon. I talen ba han Nixon om å presse Israel til å trekke seg tilbake fra de okkuperte områdene for slik å oppnå fred. Fire dager senere mottok UD et brev fra den egyptiske ambassaden til Utenriksminister Lyng. Egypt ønsket norsk støtte til Nassers appell. UD var usikker på hvordan Norge skulle reagere på henvendelsen. Arne Arnesen mente at dersom egypterne tok kontakt for å høre hvordan Norge stilte seg til forespørselen skulle svaret være at Norge så på utviklingen i Midtøsten med bekymring, samt påpeke at FNs sikkerhetsråd og stormaktene hadde et spesielt ansvar for å få løst konflikten. Det viktigste var imidlertid å unngå å gi noen direkte kommentar, altså holde seg unna. Arnesen fikk støtte fra den norske ambassaden i Kairo, det var ikke behov for noen norske reaksjoner på henvendelsen.³⁰³

Det var nettopp dette Norge gjorde. Norge svarte aldri på den egyptiske anmodning og utførte heller aldri noen *démarche* i Washington heller. Den norske ambassaden i Kairo fikk instruks om at dersom egypterne henvendte seg på nytt skulle det understrekes at Norge så på utviklingen i Midtøsten med bekymring, men uten videre kommentarer.³⁰⁴

Israelsk press for endring av norsk Midtøsten-politikk

Under en middag i den britiske ambassaden i Oslo i juni 1970 tok den israelske ambassadøren Avigdor Dagan kontakt med Underdirektør Kjeld Vibe. Den israelske ambassadøren var ikke

---

³⁰² UD 25.11/19, Bind 70, Notat til den politiske avdeling, 14. august 1969

³⁰³ UD 25.11/19, Bind 80, Brev til utenriksministeren fra den egyptiske ambassaden, 5. mai 1970; UD 25.11/19, Bind 80, Notat av UD, 11. mai 1970; UD 25.11/19, Bind 80, Notat av Arne Arnesen, 13. mai 1970; UD 25.11/19, Bind 81, Fortrolig brev fra den norske ambassaden i Kairo, undertegnet Knut Mørkved, 21. mai 1970

³⁰⁴ UD 25.11/19, Bind 81, UD notat, 22. mai 1970

helt fornøyd med den norske Midtøsten-politikken. Han mente at fordi den norske opinionen var svært Israel-vennlig, ville det være naturlig for den norske regjeringen å føre en mer israelsk politikk. Vibe svarte ikke på dette.³⁰⁵

Men Israel jobbet hardt for å endre den norske Midtøsten-politikken. 14. september 1971 var den israelske undervisningsministeren Yigal Allon på statsbesøk i Norge. Under sitt besøk hadde Allon en samtale med utenriksminister Andreas Cappelen. Cappelen informerte om at Norge ikke ville ta side i Midtøsten-konflikten og ønsket ikke å forandre på dette.³⁰⁶ Til dette spurte Allon «om Norge syntes det hadde rett til å innta en slik nøytral posisjon?»³⁰⁷ Cappelen svarte at Norge hadde deltatt i UNEF og at Norge var forberedt på å delta i nye fredsbevarende styrker dersom det skulle være nødvendig.³⁰⁸ Allon ga seg imidlertid ikke med dette og presset på for en endring i norsk Midtøsten-politikk og påpekte at «nøytralitet i denne sak ikke tjener freden».³⁰⁹ Cappelen understreket at Norge var et lite land som hadde vansker med å øve innflytelse når det gjaldt Midtøsten-konflikten.³¹⁰ Norge var tross alt ikke «Storbritannia eller Frankrike».³¹¹ Cappelen presiserte at grunnen til at Norge ikke engasjerte seg mer i Midtøsten-konflikten var at «en realistisk vurdering tilsier at det vil være umulig for Norge å oppnå noe herigjennom».³¹² Til dette påpekte Allon at det var stormaktene som var skyld i Midtøsten og som NATO-land hadde Norge mulighet til å påvirke dem.³¹³ Cappelen svarte bare at mulighetene var begrensede før han førte samtalen over på et annet emne.³¹⁴

Israel presset altså hardt på for å få til en endring av Norges holdning til Midtøsten-konflikten, uten at dette påvirket den norske Midtøsten-politikken. De israelske forsøkene på å påvirke norsk politikk viser at den norske Midtøsten-politikken var langt mindre Israel-vennlig enn

---

³⁰⁵ UD 25.11/19, Bind 83, Notat av Kjeld Vibe, 1. juli 1970

³⁰⁶ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971

³⁰⁷ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971

³⁰⁸ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971

³⁰⁹ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971

³¹⁰ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971

³¹¹ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971 (sitat Allon)

³¹² UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971 (sitat Allon)

³¹³ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971

³¹⁴ UD 25.11/19, Bind 94, Referat fra samtale mellom Cappelen og Allon 14. september 1971, fra UD, 17. september 1971

tiden før og rett etter Seksdagerskrigen. UD og utenriksminister Cappelen var ikke interessert i å la seg styre. For Norge var det viktig å ikke velge side, for at Norge skulle kunne bidra i FNs operasjoner. At Cappelen ikke lot seg presse til å ta hensyn til Israels ønske viser at Norge stod sterkt på sitt standpunkt om å ikke ta side. Videre viser det også hvor sterkt både UD og Den norske regjeringen ønsket å bidra til FNs fredsbevarende operasjoner.

Tautrekking om Norges stemme i FN

Norge ble kontaktet i forkant av et egyptisk resolusjonsforslag i desember 1971 som skulle legges frem for FNs generalforsamling. Egypt ønsket norsk støtte til forslaget. Resolusjonen kalte til at Israel skulle svare på Gunnar Jarrings spørsmål. Egypt ønsket at Norge skulle stille som medforslagsstiller, men hvis ikke i alle fall stemme for dette forslaget som ble omtalt som det afro-asiatiske forslaget. Den egyptiske ambassadøren til Norge, Ahmed El-Messiri, påpekte at mens Egypt og Jordan hadde svart på Jarrings spørsmål hadde Israel vært motvillig.³¹⁵ Samtidig tok Israel også kontakt, og ønsket det motsatte. Helst burde Norge stemme mot mente den israelske ambassadøren til Norge, Avigdor Dagan. Ambassadøren var svært oppgitt over den norske Midtøsten-politikken. I samtale med byråsjef Arne Arnesen 8. desember fortalte Dagan at han flere ganger hadde spurt seg selv om han hadde noe i Norge å gjøre, da han mente at hans meninger svært sjeldent ble hørt. Uten engang å forhøre seg om hva UD mente om resolusjonene som skulle opp til votering oppfordret han Norge til å stemme for to sør-amerikanske resolusjoner og mot den afro-asiatiske.³¹⁶

Norge endte opp med å stemme for resolusjonen sammen med 78 andre land. Bare syv land stemte mot, blant dem Israel, og 36 avstod. Resolusjonen ble dermed vedtatt, til Egypts glede og Israels store irritasjon. UD skrev i et notat av det var helt naturlig for Norge å stemme for denne resolusjonen og at den var helt i samsvar med den upartiske politikken Norge ville føre i Midtøsten. Resolusjonen spesifiserte at alle ledd i den tidligere vedtatte resolusjon 242 skulle iverksettes. Den skulle fungere som en katalysator for å iverksette resolusjon 242. Ettersom Norge mente resolusjon 242 måtte være utgangspunktet for få til en varig fred i Midtøsten, var norsk stemmegivning i FN helt i samsvar med den norske Midtøsten-politikken. UD var også klar over at Israel ikke ville gi et positivt svar på Jarrings spørsmål og at Israel var i mot

---

³¹⁵ UD 25.11/19, Bind 96, Brev fra den norske ambassade i Kairo, 30. november 1971; UD 25.11/19, Bind 96, Fortrolig melding fra UD til FN-delegasjonen i New York, 3. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 96, Notat fra UD, 3. desember 1971

³¹⁶ UD 25.11/19, Bind 96, Notat om samtale med den israelske ambassadør til Norge, 8. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, Notat om samtale med den israelske ambassadør til Norge, 13. desember 1971

denne resolusjonen, det hadde den israelske ambassadør opplyst om tidligere. UD konkluderte med at det var Israel som var minst fleksibelt og slik også stod i veien for Jarrings oppdrag i Midtøsten.³¹⁷ Egypt hadde gitt et positivt svar på Jarrings spørsmål, mens Israel nektet. Oppfattelsen av Midtøsten-konflikten var under utvikling i UD: UD forstod at det var Israel som stod i veien for en fredelig løsning mens inntrykket av Sadat var at han var villig til å gå med på kompromisser for å oppnå fred.³¹⁸

M/S Essayons – «En fri overflate»³¹⁹ i norsk Midtøsten-politikk

Som følge av Seksdagerskrigen ble 15 skip sperret inne i innsjøen Great Bitter Lake, som ligger midt inne i Suezkanalen. Ingen av disse skipene var norske, og UD anså det som en stor fordel at det forble slik. Norge hadde slik unngått mulige problemer som kunne skadet forholdet til Egypt og Israel. UD mente norske myndigheter hadde greid å forutse hva som kunne skje da konflikten blusset opp i mai 1967. I samarbeid med Rederforbundet hadde utenriksdepartementet sørget for å dirigere norske skip unna Suez og slik unngått at de ble stengt inne i kanalen. Det var derfor lite populært at noen norske redere ønsket å kjøpe noen av skipene som lå innesperret i Great Bitter Lake. Likevel godkjente UD og Handelsdepartementet rederienes søknader om å kjøpe disse skipene, men det var få salg som faktisk ble gjennomført. Skipsrederne fikk imidlertid klar beskjed om at Norge ikke på noen måte ønsket å engasjere i å få skipet ut av kanalen.³²⁰

I etterkant av Seksdagerskrigen hadde Norges Rederforbund og enkelte skipsredere kontakt med norsk UD. Flere rederier sendte inn søknader om kjøp av både de britiske, svenske og franske skipene som lå innesperret i kanalen. I et svar til skipsreder Ruud-Pedersens søknad om å kjøpe et fransk linjeskip svarte Arne Arnessen, byråsjef i UD's politiske avdeling, at UD

---

³¹⁷ UD 25.11/19, Bind 96, Notat om samtale med den israelske ambassadør til Norge, 8. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, Notat om samtale med den israelske ambassadør til Norge, 13. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, Gjenpart av telegram til UD fra FN-delegasjonen, 14. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, UD notat om avstemming i FN, 15. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, UD notat om norsk stemmegivning i FN, 16. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, UD notat om Midtøsten, 17. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, Notat om norsk holdning til Midtøsten-konflikten under FN's 26 generalforsamling, 7. februar 1972

³¹⁸ UD 25.11/19, Bind 96, Notat om samtale med den israelske ambassadør til Norge, 8. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, Notat om samtale med den israelske ambassadør til Norge, 13. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, Gjenpart av telegram til UD fra FN-delegasjonen, 14. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, UD notat om avstemming i FN, 15. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, UD notat om norsk stemmegivning i FN, 16. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, UD notat om Midtøsten, 17. desember 1971; UD 25.11/19, Bind 97, Notat om norsk holdning til Midtøsten-konflikten under FN's 26 generalforsamling, 7. februar 1972

³¹⁹ Fri-overflateeffekten er en av flere mekanismer der et fartøy kan bli ustabil og kantre.

³²⁰ UD 31.15/2, Bind 28, Notat om Suezkanalen, fra UD's 6. Handelspolitisk kontor, undertegnet Reginald Nordby, 14. oktober, 1967; UD 31.15/2 Bind 29, Fortrolig notat om Skip innesperret i Suez, fra UD's 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, 15. desember 1972

hadde sett det som en stor fordel at ingen norske skip var blant de innesperrede skipene i Suezkanalen. Norge hadde slik unngått en situasjon som potensielt kunne skape problemer for Norges forhold til både Israel og Egypt. UD kunne heller ikke si noe om når det ville være mulig å få de innesperrede skipene ut, da dette hang sammen med en løsning på Midtøstenkonflikten. Arnesen understreket at dersom rederen kjøpte et skip som lå innesperret i kanalen, kunne ikke vedkommende reder regne med offisiell norsk støtte for å få skipet frigjort. Norge ville heller ikke kontakte verken Egypt eller Israel for å få skipene frigjort.³²¹

En av få redere som faktisk gjennomførte et kjøp av et skip som lå innesperret i Suezkanalen var Bj. Ruud-Pedersen. 19. august 1970 fikk rederiet innvilget sin søknad fra Handel- og Skipsfartsdepartementet, men departementet gjentok advarselen om at rederiet ikke kunne regne med offisiell norsk støtte til å få frigjort skipet. Departementet opplyste videre at situasjonen hadde vært en annen dersom skipet hadde vært norskregistrert da det ble innesperret.³²² Rederiet R.S Flatou fikk også samme advarsel da selskapet fikk innvilget sin søknad om å kjøpe et svensk skip som lå innesperret i kanalen.³²³ Ruud-Pedersen fikk igjen samme beskjed da rederiet ville kjøpe to britiske skip som lå innesperret. Kjøpet ble godkjent, men rederiet kunne ikke forvente at norsk diplomati skulle hjelpe til med å få skipene ut av kanalen.³²⁴ Til tross for advarsler fra norsk UD kjøpte likevel Ruud-Pedersen et skip som lå innestengt i kanalen. Det ble registrert i Oslo og omdøpt til M/S Essayons.³²⁵

Grunnen til at flere redere ønsket å kjøpe skip som lå innesperret i Suez må ha vært preget av spekulasjon. Siden skipene som lå innesperret i Suezkanalen ikke kom noen vei, hadde de dermed også sunket i verdi. De norske rederne ønsket derfor å kjøpe disse skipene, med last, mens de var billige, for så å selge dem når prisene steg igjen. Det var nok mest sannsynlig derfor Bj. Ruud-Pedersen hadde kjøpt M/S Essayons. Ruud-Pedersen betalte knapt to millioner kroner for Essayons som, inklusiv last, hadde en samlet verdi på om lag 20 millioner kroner. Ruud-Pedersen hadde derfor gjort en svært god investering, men bare

---

³²¹ UD 31.15/2, Bind 28, Svar på søknad fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen om tillatelse til å kjøpe fransk linjeskip innesperret i Suezkanalen, av Arne Arnesen, 7. august 1970

³²² UD 31.15/2, Bind 28, Handel- og Skipsfartsdepartementets svar på søknad fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen om tillatelse til å kjøpe fransk linjeskip innesperret i Suezkanalen, av Olav Marcussen, 8. august 1970; UD 31.15/2 Bind 28, Fortrolig notat til den norske ambassaden i Kairo om søknad fra norsk rederi om tillatelse til å kjøpe fransk linjeskip med last innesperret i Suezkanalen, undertegnet Tore Toreng, 19. august 1970

³²³ UD 31.15/2, Bind 28, Handel- og Skipsfartsdepartementets svar på søknad om tillatelse til å kjøpe svensk skip innesperret i Suezkanalen, Olav Marcussen, 12. september 1970

³²⁴ UD 31.15/2, Bind 28, Handel- og Skipsfartsdepartementets svar på søknad fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen om tillatelse til å kjøpe to britiske skip, inkludert last, innesperret i Suezkanalen, av Hans Lomsdalen, 31. oktober 1970

³²⁵ UD 31.15/2, Bind 28, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pederesen 13. januar 1972

dersom han fikk solgt varene ombord.³²⁶ Dette skulle imidlertid vise seg problematisk for Ruud-Pedersen.

Bj. Ruud-Pedersen og M/S Essayons skulle føre til mye hodebry for norsk UD. Det startet med at Ruud-Pedersen ønsket å prøve om radioutstyret ombord på skipet fungerte, og på oppfordring fra rederiet sendte derfor den norske ambassaden i Kairo et brev til det egyptiske utenriksdepartementet. I brevet ba Ruud-Pedersen om tillatelse til å prøve utstyret.³²⁷

Søknaden fikk avslag, men egyptiske myndigheter oppga ikke årsaken til avslaget.³²⁸ Norske myndigheter fikk ikke flere brev fra rederiet angående testing av radioutstyr. Men i januar 1972 tok Bj. Ruud-Pedersen kontakt på ny. Rederiet var lei av å eie et skip som ikke kom noe sted. Skipet lå fremdeles innesperret i Great Bitter Lake, og Ruud-Pedersen hadde bestemt seg for å enten selge skipet, eventuelt bare lasten som var om bord, til det de kalte «egyptiske interesser».³²⁹ Rederiet opplyste at de allerede hadde tatt kontakt med den egyptiske ambassaden i Oslo, som igjen hadde lagt frem saken for myndighetene i Kairo.³³⁰ 24. mars 1972 tok Bj. Ruud-Pedersen kontakt med den israelske ambassade for å forhøre seg om israelerne ville ha noe i mot at rederiet lot Essayons gå i land i Egypt for å selge lasten der.³³¹ Israelerne svarte de ikke hadde noe i mot dette så lenge både Israel og Egypt godtok det, samt at de ble informert om alle relevante opplysninger om flyttingen av lasten.³³² 5. desember 1972 tok Bj. Ruud-Pedersen kontakt med UD. Rederiets utsending var admiral Thore Horve som besøkte UD og overrakte brev fra Bj. Ruud-Pedersen. Rederiet hadde brukt 305 000 amerikanske dollar på selve kjøpet av Essayons, og i tillegg hadde rederiet brukt litt over en million kroner på vedlikeholdsutgifter.³³³

Rederiet var klar over at situasjonen i Midtøsten var langt fra enkel. De var også klar over at verken Handelsdepartementet eller Utenriksdepartementet hadde noen intensjon om å engasjere seg i få frigjort noen av skipene som lå innesperret i kanalen. Likevel kontaktet de

---

³²⁶ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen til UD ang. frigjøring av skip i Suezkanalen, 5. desember 1972; UD 31.15/2, Bind 29, Fortrolig notat om Skip innesperret i Suez, fra UDs 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, 15. desember 1972

³²⁷ UD 31.15/2, Bind 28, Prøving av radioutstyr på norskeid skip i Suezkanalen, notat av Sven Knutsen, 2. desember 1970; UD 31.15/2, Bind 28, Anmodning om prøving av radioutstyr til egyptisk UD fra den norske ambassaden i Kairo, 2. desember 1970

³²⁸ UD 31.15/2, Bind 28, Svar fra egyptisk UD på spørsmål om testing av radioutstyr, 7. januar 1971

³²⁹ UD 31.15/2, Bind 28, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen, 13. januar 1972

³³⁰ UD 31.15/2, Bind 28, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen, 13. januar 1972

³³¹ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra Bj. Ruud Pedersen til den israelske ambassade, 23. mars 1972

³³² UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra den israelske ambassaden i Oslo til Bj. Ruud-Pedersen, 25. april 1972

³³³ Omregnet i korner: ca. 2 millioner; UD 31.15/2 Bind 29, Fortrolig notat om Skip innesperret i Suez, fra UDs 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, 15. desember 1972

UD. I et brev til UD fremstilte rederiet situasjonen i Midtøsten på en slik måte at forholdene lå til rette for at en løsning snart kunne komme plass. Bj. Ruud-Pedersen mente både Egypt og Israel var interesserte i en løsning på konflikten, og at det eneste problemet var at det «løsningen har strandet på synes å ha vært kravet om Israels tilbaketrekning av sine tropper fra de områdene som de besatte i 1967».³³⁴ Samtidig mente rederiet også at Norge antageligvis ville være tjent med en mer normal situasjon for skipsfartsnæringen. Rederiet mente at det var muligheter for skipet å forlate Suezkanalen fordi skipet ikke stakk så dypt ned i kanalen at de senkede skipene var til hinder. Det var riktignok et problem at det var en del miner og sprengstoff lagt ut i kanalen. Det var derfor mulig at disse minene måtte fjernes.³³⁵ Ruud-Pedersen mente likevel at dette ikke ville være noe problem fordi «de to partene [har] kjennskap til hvilke typer [miner] det dreier seg om».³³⁶ Rederiet ville vite «hvordan man best bør gå frem for å få utvirket en frigivelse av ”Essayons”».³³⁷ Bj. Ruud-Pedersen mente videre at en «[f]rigivelse av de innesperrede båter i Suezkanalen kan være den første lysning i konflikten mellom Egypt og Israel».³³⁸

Ekspedisjonssjef Ansteensen var ikke av samme oppfatning som rederiet. Han mente situasjonen var enda mer fastlåst enn tidligere. Israel var klar over at landet var militært overlegen, og viste ingen tegn til oppmykning. På motsatt side var Egypt, som nektet blankt å gå inn i forhandlinger så lenge Israel fortsatte okkupasjonen av områdene de hadde tatt kontroll over under Seksdagerskrigen. En gjenåpning av Suezkanalen som en delløsning var heller ikke noe reelt alternativ. Ansteensen var selvsagt enig i at det var i Norges interesse at situasjonen stabiliserte seg, samt at Suezkanalen kunne gjenåpnes, men det var svært lite Norge kunne gjøre for at dette skulle skje. Han hadde ingen sympati for Ruud-Pedersen, som på forhånd hadde vært fullt klar over hva det ville innebære å kjøpe et skip innesperret i Suezkanalen. Ekspedisjonssjefen hevdet at norske skipsredere hadde vært i en gunstig situasjon ved konfliktens utbrudd i 1967, fordi de hadde blitt advart av norske myndigheter, og som resultat hadde ingen norske skip blitt sperret inne. Han forklarte også at myndighetene

---

³³⁴ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen til UD ang frigjøring av skip i Suezkanalen, 5. desember 1972

³³⁵ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen til UD ang frigjøring av skip i Suezkanalen, 5. desember 1972

³³⁶ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen til UD ang frigjøring av skip i Suezkanalen, 5. desember 1972

³³⁷ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen til UD ang frigjøring av skip i Suezkanalen, 5. desember 1972

³³⁸ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra rederiet Bj. Ruud-Pedersen til UD ang frigjøring av skip i Suezkanalen, 5. desember 1972

i Egypt og Israel var klar over situasjonen, men at det var politiske grunner som gjorde at kanalen fremdeles var stengt.³³⁹

Admiral Horve hevdet at det måtte være en liten sak å slippe ut et skip fra kanalen, det fantes et åpent løp i kanalen, og derfor var det teknisk mulig for Essayons å seile ut. Ansteensen bekreftet at det var teknisk mulig for skipet å forlate kanalen, men at det ikke bare var dette som var problemet. Politisk sett var situasjonen var svært sammensatt. Han trakk frem at både Storbritannia og Frankrike hadde forsøkt å utøve politisk press uten at det hadde ført frem. Til og med USA hadde forsøkt å få til en slags delløsning for å få kanalen gjenåpnet, men uten hell. Admiralen ga seg etter å ha hørt dette, men ba likevel om at Norge tok kontakt med både Israel og Egypt. Ansteensen svarte at han skulle underrette utenriksministeren.³⁴⁰ Utenriksdepartementet konkluderte med at de ikke kunne finne noe grunnlag for Norge å endre sitt standpunkt fra 1970, om at norske myndigheter ikke skulle «engasjere seg vis a vis partene» for å få Essayons ut av Suezkanalen.³⁴¹ Ambassaden i Kairo sluttet seg til UDs konklusjon.³⁴²

19. desember 1972 fikk UD et brev fra De Sjøkyndiges Forbund (DSF), en forening som hadde som formål å arbeide for skipsfartens økonomiske og praktiske drift.³⁴³ Førstesekretær Reginald Nordby mistenkte at det var admiral Horve som hadde tatt kontakt med DSF og fikk støtte av Ansteensen. DSF mente det var i Norges interesse å få frigjort de innesperrede skipene fordi et av dem, Essayons, på dette tidspunktet var eid av en norsk reder. De var klar over at det ikke var en enkel situasjon, men ønsket likevel at norske myndigheter skulle undersøke mulighetene for at Essayons kunne forlate kanalen.³⁴⁴

Til tross for at utenriksdepartementet på forhånd hadde avvist at departementet ville engasjere seg for å få frigjort Essayons, valgte departementet likevel å ta saken opp til vurdering. 9.

---

³³⁹ UD 31.15/2, Bind 29, Referat/notat fra UDs 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, om Ekspedisjonssjef Ansteensens reaksjoner på brev fra Bj. Ruud-Pedersen, samt referat fra samtale mellom Ansteensen og admiral Thore Horve, 15. desember 1972

³⁴⁰ UD 31.15/2, Bind 29, Referat/notat om Ekspedisjonssjef Ansteensens reaksjoner på brev fra Bj. Ruud-Pedersen, samt referat fra samtale mellom Ansteensen og Admiral Thore Horve fra UDs 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, 15. desember 1972

³⁴¹ UD 31.15/2, Bind 29, Referat/notat om Ekspedisjonssjef Ansteensens reaksjoner på brev fra Bj. Ruud-Pedersen, samt referat fra samtale mellom Ansteensen og Admiral Thore Horve fra UDs 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, 15. desember 1972

³⁴² UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra ambassaden i Kairo til UD, undertegnet Ambassadør Peter Anker, 17. januar 1973

³⁴³ <http://www.sjokyndige.com/68552367>, besøkt 10. oktober, 2014

³⁴⁴ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra De Sjøkyndiges Forbund til UD, 19. desember 1972, påskrift av Nordby og Ansteensen, 20. desember 1972

februar 1973 hadde Utenriksdepartement kommet frem til sin konklusjon: Utenriksdepartementet valgte å stå ved sitt standpunkt fra 1970 om at Norge ikke skulle engasjere seg for å få frigjort Essayons. Men skipsreder Ruud-Pedersen ga seg ikke, og ønsket likevel å diskutere saken videre. 15. februar 1973 besøkte han Utenriksdepartementet sammen med sin rådgiver admiral Thor Horve. I samtale med ekspedisjonssjef Kjeld Vibe fikk han klar beskjed om at Norge overhodet ikke var interessert i å gjøre noe som kunne skade det norske forholdet verken til Israel eller Egypt. Han fortalte videre at situasjonen i Midtøsten var om mulig enda mer fastlåst enn noen gang, og at Egypt aldri ville godta en gjenåpning av Suezkanalen som en delløsning på konflikten. Langt «viktigere og mer innflytelsesrike land enn Norge med økonomiske interesser i skipene» hadde forsøkt å få frigjort de innesperrede skipene uten å lykkes.³⁴⁵ Siden Norge ikke ville engasjere seg, vurderte Ruud-Pedersen å ta direkte kontakt med Egypt og Israel. Vibe sa at dette var greit, men han tvilte på at det ville skje noe.³⁴⁶

I november 1973 mottok UD et brev fra den norske ambassadøren til Egypt, Peter Anker. Han kunne fortelle at han hadde hatt samtaler med sjefen for Suezkanal-myndighetene, Mashou Ahmed Mashou. Anker hadde fortalt Mashou om UDs problem med M/S Essayons og at Ruud-Pedersen mente at det eksisterte et åpent løp i kanalen. Mashou kunne imidlertid berolige UD med å si dette var feil, alle kanalens utløp var blokkert av senkede skipsvrak.³⁴⁷

Til tross for han fikk tydelige advarsler mot å kjøpe et skip i Suezkanalen, gikk Bj. Ruud-Pedersen til innkjøp av M/S Essayons. Han ønsket helt tydelig å tjene penger ved å kjøpe skipet og lasten mens det var billig, for så å selge det ved kanalens gjenåpning. Ruud-Pedersen må imidlertid ha trodd at en gjenåpning av Suezkanalen ikke var langt unna i tid da han kjøpte skipet. Ettersom tiden gikk og kanalen forble stengt, må hans ønske om å få solgt laste han styrket seg. Derfor tok han kontakt med UD for å få hjelp. Men UD var helt uinteressert i å la seg presse i denne saken. Konflikten var alt for fastlåst til at Norge kunne gjøre noe. Det var heller ikke noe som tilsa at UD skulle hjelpe Ruud-Pedersen, da han hadde fått klar beskjed om at han ikke kunne regne med norsk støtte.

---

³⁴⁵ UD 31.15/2, Bind 29, Begrenset notat om skip innesperret i Suezkanalen fra UDs 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, 16. februar, 1973

³⁴⁶ UD 31.15/2, Bind 29, Begrenset notat om skip innesperret i Suezkanalen fra UDs 6. handelspolitiske kontor, undertegnet Reginald Norby, 16. februar, 1973

³⁴⁷ UD 31.15/2, Bind 29, Brev fra Peter Anker til UD, 22. oktober 1973

Nytt israelsk press

I 1972 var Midtøsten-konflikten igjen et tema i FN. En resolusjon som krevde israelsk tilbaketrekning skulle opp til votering. Israel tok umiddelbart kontakt gjennom sin ambassade i Oslo. Den israelske ambassaden ønsket sterkt at Norge skulle stemme mot denne resolusjonen. Israelerne mente at den nye resolusjonen tolket resolusjon 242 på en partisk måte og at den derfor ikke burde bli vedtatt. Dersom denne nye resolusjonen ble vedtatt ville ikke Israel lenger se seg bundet av resolusjon 242. Israel presset videre på ved å ta kontakt med norske modigheter en rekke ganger. Det endte med at UD fryktet at Israel faktisk ville erklære resolusjon 242 for ugyldig. Dersom Israel gjorde dette ville det være et stort tilbakeslag for situasjonen i Midtøsten, men også for FN. UD bestemte seg derfor å avstå fra å stemme over resolusjonen.³⁴⁸

Israels trussel om å erklære resolusjon 242 for ugyldig hadde meget mulig påvirkning på UD's avgjørelse om å avstå. Norge vurderte Sikkerhetsrådets resolusjon 242 som et svært viktig grunnlag for at en varig fred skulle kunne etablere seg mellom Israel og Egypt. Samtidig ville det være et nederlag for FN om en resolusjon som utgangspunktet alle var enige om, ville gjøres ugyldig.³⁴⁹

Men Norge valgte likevel ikke å stemme mot, sammen med Israel. Flere av de nordiske landene valgte også å avstå fra å stemme og Norge skilte seg slik ikke ut. Resolusjonen ble imidlertid vedtatt med 86 stemmer mot syv, mens 31 land avstod fra å stemme. I Egypt vakte Norges avståelse noen reaksjoner. Egypt var overasket og skuffet over at Norge ikke hadde stemt for resolusjonen. Den norske ambassadøren til Kairo stod imidlertid fast på at den norske stemmen var i tråd med den norske Midtøsten-politikken.³⁵⁰

---

³⁴⁸ UD 25.11/19, Bind 104, Samtale med Israels ambassadør, 24. november 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra UD til FN-delegasjonen, 1. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra ambassadør Peter Graver i Tel Aviv om Midtøsten i FN, 30. november 1972; UD 25.11/19, Bind 105, notat av UD, 7. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Notat fra UD til FN-delegasjonen, 7. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra FN-delegasjonen til UD, 12. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, brev fra ambassaden i Kairo, 13. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, brev fra ambassaden i Kairo, 20. desember 1972

³⁴⁹ UD 25.11/19, Bind 104, Samtale med Israels ambassadør, 24. november 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra UD til FN-delegasjonen, 1. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra ambassadør Peter Graver i Tel Aviv om Midtøsten i FN, 30. november 1972; UD 25.11/19, Bind 105, notat av UD, 7. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Notat fra UD til FN-delegasjonen, 7. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra FN-delegasjonen til UD, 12. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, brev fra ambassaden i Kairo, 13. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, brev fra ambassaden i Kairo, 20. desember 1972

³⁵⁰ UD 25.11/19, Bind 104, Samtale med Israels ambassadør, 24. november 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra UD til FN-delegasjonen, 1. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra ambassadør Peter Graver i Tel Aviv om Midtøsten i FN, 30. november 1972; UD 25.11/19, Bind 105, notat av UD, 7. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Notat fra UD til FN-delegasjonen, 7. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, Brev fra FN-

Ansteensen i Egypt

I slutten av februar 1973 reiste ekspedisjonssjef Einar Ansteensen til Egypt.³⁵¹ Under en samtale med Egypts utenriksminister Mohammed Hassan El-Zayyat, tirsdag 27. februar 1973 understreket Zayyat at egyptiske områder var okkupert og at konflikten ikke ville opphøre før okkupasjonen ble avsluttet. Han understreket imidlertid at Egypt ønsket en fredelig løsning på Midtøsten-konflikten. Han påpekte også at Egypt og Europa hadde sterke bånd. Europeerne kunne ikke sette noe i gang, men som USAs beste venn kunne de påvirke hva USA skulle gjøre. Da ekspedisjonssjef Einar Ansteensen tok opp Suezkanalen og spurte om den snart kunne gjenåpnes, var svaret han fikk at Egypt måtte vite hva som skulle skje videre. Det var mulig at Egypt kunne åpne kanalen som en del av en helhetsløsning på Midtøsten-konflikten.³⁵² Ansteensen fikk dette bekreftet på nytt under en samtale med Anwar Sadats presserådgiver, dr. Ashraf Ghorbal 15. mars 1973. En åpning av Suez var helt uaktuelt om ikke den skjedde som en del av en større avtale.³⁵³

Ansteensen hadde også en samtale med statssekretær Kamal El Din Khalil under sitt opphold i Egypt. 1. mars 1973 møttes de to. Det var enighet om at forholdet mellom Egypt og Norge var godt, men at de økonomiske forbindelsene kunne vært bedre. Ansteensen sa at skipsfarten var av felles interesse og at norske redere så frem til en gjenåpning av Suezkanalen. Khalil tok ikke videre temaet Suezkanalen, men gikk over til å takke Norge for støtten Egypt hadde fått i FN. Til tross for at Norge hadde stemt mot en Midtøsten-resolusjon i FNs generalforsamling i 1972, innebar ikke dette at Norge var mot de tidligere resolusjonene. Han påpekte at han var klar over at Norge ikke hadde endret sin politikk. Under samtalen tok noen kolleger av Khalil opp en del bistandsprosjekter som Egypt mente at Norge skulle støtte. Blant disse prosjektene var gjenåpningen av Suezkanalen: «Administrasjonen for Suezkanalen ville gjerne ha kontakt med NORAD med henblikk på gjenåpningen av kanalen.³⁵⁴ Her hadde man på egyptisk side en liste over prosjekter som man var interessert i norsk bistand til å få gjennomført».³⁵⁵

---

delegasjonen til UD, 12. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, brev fra ambassaden i Kairo, 13. desember 1972; UD 25.11/19, Bind 105, brev fra ambassaden i Kairo, 20. desember 1972

³⁵¹ UD 25.11/19, Bind 106, Gjenpart av telegram til ambassaden i Kairo m.fl. 19. februar 1973

³⁵² UD 34.4/125 Bind 3, notat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Ansteensen og utenriksminister Zyyat, 27. februar 1973

³⁵³ UD 34.4/125 Bind 3, referat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Ansteen og dr. Ashraf Ghorbal, 14. mars 1973.

³⁵⁴ UD 34.4/125 Bind 3, referat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Ansteen og Kamal El Din Khalil 19. mars 1973

³⁵⁵ UD 34.4/125 Bind 3, referat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Ansteen og Kamal El Din Khalil, 19. mars 1973

Ansteensen lovet å bringe forslagene videre til norske myndigheter, men kommenterte dem ikke.³⁵⁶

Stortinget

I perioden mellom Seksdagerskrigen i 1967 og Oktoberkrigen i 1973 var ikke Midtøsten noe stort tema på Stortinget. Konflikten i Midtøsten var omtrent fraværende i stortingsdebattene i perioden 1968-72. Saker som medlemskap i EEC, NATO og Vietnamkrigen tok det meste av oppmerksomheten. I utenriksminister Sven Strays redegjørelse 27. oktober 1970 brukte han knapt et par linjer på konflikten i Midtøsten, og konflikten ble satt rett inn i et kaldkrigsperspektiv.³⁵⁷ Heller ikke utenriksminister Andreas Cappelen i 1972 brukte mye tid på Midtøsten i sin redegjørelse.³⁵⁸ Han presiserte at Norge ikke ønsket å ta side i Midtøsten-konflikten og slik legge et grunnlag for at Norge kunne delta i eventuelle operasjoner i FNs regi.³⁵⁹ De få gangene Midtøsten blir trukket frem i debattinnleggene, var det ofte støtteerklæringer til Israel og sympatierklæringer til palestinerne. De rådene norske holdningene til Midtøsten-konflikten på Stortinget var i årene etter Seksdagerskrigen «at en fred i Midt-Østen forutsatte at de arabiske landene anerkjente Israels rett til å eksistere, dernest at Israel hadde behov for grensejusteringer, og for det tredje at det burde være direkte forhandlinger mellom partene».³⁶⁰ Dette var helt på linje med det Israel ønsket. Om de arabiske land ble nevnt, var det som oftest i sammenheng med Israel.³⁶¹

Den kalde krigen ble også trukket inn som et element i Midtøsten under utenriksdebattene. Sovjetunionen og USAs tilstedeværelse i Midtøsten skapte bekymring hos noen av representantene. Guttorm Hansen (Arbeiderpartiet) var en av dem som tok opp dette. Han mente at stormaktenes nærvær og subsidiering av våpen til både Egypt og Israel bidro til å gjøre Midtøsten til en «kruttønne».³⁶² Han fikk støtte av en Kåre Willoch (Høyre), som mente at det var Sovjetunionens økende tilstedeværelse i Midtøsten som gjorde situasjonen så anspent.³⁶³

---

³⁵⁶ UD 34.4/125 Bind 3, referat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Ansteen og Kamal El Din Khalil 19. mars 1973

³⁵⁷ SA, S.tid. 1970-1971, 27. 10.1970, s. 352-360; Sven Stray var utenriksminister mellom 1970 og 1971

³⁵⁸ Andreas Cappelen var utenriksminister mellom 1971 og 1972

³⁵⁹ SA, S.tid. 1970-1971, 14. 01.1972, s. 1842

³⁶⁰ Olsen, «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?»: 102

³⁶¹ SA, S.tid. 1972-1973, 11.12.1972, s. 1281, 1290, 1295, 1327, 1331

³⁶² SA, S.tid. 1970-1971, 23.11.170, s 998

³⁶³ SA, S.tid. 1970-1971, 23.11.170, s 1004

Palestinernes situasjon ble til tider tatt opp til diskusjon. Det ble da snakket mye om deres rett til oppreisning, men veldig få snakket om noe konkret. Arne Kielland (Sosialistisk Folkeparti) og Finn Gustavsen (Sosialistisk Folkeparti) var blant de få som mente at palestinerne måtte få lov til å vende hjem. De var også svært kritiske til Israel og støttet de andre arabiske landene, men det var helt klart flyktningene som var i fokus.³⁶⁴

At Midtøsten-konflikten havnet i skyggen av andre utenrikspolitiske saker i Stortinget hadde til en viss grad naturlige årsaker: situasjonen var svært fastlåst, og det var få tegn til at verken Egypt eller Israel ville gå med på den andre partens krav. Dersom Suezkanalen ble nevnt i en stortingsdebatt, var det fordi noen uttalte at Israel måtte ha rett til fri gjennomfart. At Norge gjennom skipsfarten hadde store økonomiske interesser i Suezkanalen kan det være liten tvil om, det hadde både UD og Rederforbundet uttrykt tydelig. Gjennom ikke engang å nevne Suez eller Egypt, viste dette hvor lite norske politikere brydde seg om skipsfarten og Egypt. Det kan også være et tegn på at de norske politikerne forstod hvor fastlåst situasjonen i Midtøsten var, men viser også at ønsket om å støtte opp om Israel fremdeles stod sterkt på Stortinget.

---

³⁶⁴ SA, S.tid. 1969-1970, 08. 04.1970, s. 2323; SA, S.tid. 1972-1973, 11. desember 1972, s. 1327; Waage, 2000: 36,

Kapittel 5:

Egypt – På vei ut av skyggen?

Jarring hadde ikke fått til stort i Midtøsten. Situasjonen var fastlåst og både Israel, USA og Sovjetunionen så ut til å trives med den ikke-fred-ikke-krig-situasjonen. Men det gjorde ikke Egypt. 6. oktober 1973 ble angrepet fra to kanter. I sør krysset store egyptiske styrker Suezkanalen ved hjelp av spesiellagde broer og båter. Med støtte fra de sovjetiske bakke-til-luft-rakettene kunne det egyptiske luftvåpenet ta kontroll over luftrommet over Bar Lev-linjen. Egypterne skøyt ned 27 israelske fly. For Egypt var angrepet en triumf. I nord satte Syria i gang sitt angrep og hadde snart kontroll over Golanhøydene de hadde tapt under Seksdagerskrigen. Israel var i sjokk. Men Israel svarte raskt og allerede 16. oktober krysset israelske styrker Suezkanalen.³⁶⁵ Holdningen til Midtøsten på Stortinget hadde utviklet seg noe. Flere representanter anså ikke lenger Israel som den svakeste part i Midtøsten-konflikten. Videre opprettholdt UD sin Midtøsten-politikk, til den egyptiske ambassadørens store glede. Likevel eksisterte det fremdeles en varm støtte for Israel blant representantene på Stortinget.

Midtøsten – På vei mot ny krig

Opptrapping til krig

Sadat ga tydelige signaler om hva han ønsket: Israels tilbaketrekking fra Suezkanalen, basert på FN resolusjonen 242, og en fredsavtale med Israel. Det ble forsøkt gjentatte ganger å komme frem til en slik avtale der både USA og FN-mekleren Gunnar Jarring var involvert, men Israel var helt urokkelig og nektet å trekke seg tilbake til grensene som gjaldt før Seksdagerskrigen i 1967. Til og med den israelske forsvarsministeren Moshe Dayan foreslo flere ganger dette for den israelske regjeringen. Han mente det ville senke faren for en ny krig dersom Israel trakk seg bort fra Suezkanalen og tillot Egypt å gjenåpne kanalen. Men

---

³⁶⁵ Waage, 2013: 389-391

forslaget ble blankt avvist av statsminister Golda Meir og de andre kollegaene i regjeringen.³⁶⁶

Jerusalem følte ikke det var behov for forhandlinger, da landet fint kunne leve i ikke-krig-ikke-fred-situasjonen som rådet i Midtøsten.³⁶⁷ Sadat forstod at det var bare med hjelp fra en stormakt han kunne få Israel til forhandlingsbordet. Men Sovjetunionen nektet ham avanserte våpen, og USA, som Sadat forstod var den eneste som kunne tvinge Israel til forhandlingsbordet og akseptere en løsning, tok ikke Egypt alvorlig nok. Dersom han skulle få USA til å gjøre et reelt forsøk på å legge press på Israel, var han nødt til å vise USA og resten av verden, at Israel ikke var den eneste maktfaktoren i Midtøsten. En måte for Sadat å få USAs oppmerksomhet på, var gjennom en krig. Men først måtte han kvitte seg med det hinderet Sovjetunionen utgjorde med sitt nærvær.³⁶⁸

I juli 1972 utviste Sadat 15 000 sovjetisk militære personell og rådgivere. Ved å kaste dem ut, skapte han manøvreringsrom for et angrep på Israel. Sovjetunionens hjelp hadde ikke ført til at Egypt hadde slått Israel i krig tidligere, og på dette tidspunktet utgjorde stormakten mer en obstruksjon enn en hjelpende hånd. Både USA og Israel mistolket Sadats trekk. De antok at dette betydde starten på en egyptisk tilnærming til vesten. De trodde ikke Sadat ville starte en krig uten sovjetisk rådgivning og støtte.³⁶⁹

Sadat forstod svært godt at han aldri kunne gå seirende ut av en krig med Israel militært, selv med støtte fra Syria. Det han imidlertid kunne oppnå var internasjonal oppmerksomhet, som igjen ville føre til at stormaktene ble tvunget til å intervenere. Egypts mål var å komme seg over Suezkanalen, for så å forskanse seg på østbredden av kanalen før stormaktene rakk å intervenere og diplomatiske forhandlinger ble satt i gang. For Syria var målet å gjenerobre Golanhøyden som syrerne hadde tapt til Israel under Seksdagerskrigen. De to landene hadde på ingen måte en illusjon om at de skulle greie å beseire Israel militært. Målet med krigen var først og fremst å skape oppmerksomhet rundt den fastlåste situasjonen som hadde rådet siden krigen i 1967.³⁷⁰

---

³⁶⁶ Shlaim, 2001: 299-306; Waage, 2013: 379-382

³⁶⁷ Shlaim, 2001: 314

³⁶⁸ Bickerton, og Klausner 2007:167; Sadat, 1978: 187; Shlaim, 2001: 316, 319-320

³⁶⁹ Bickerton, og Klausner 2007: 167; Cook, 2012: 132; Shlaim, 2001: 313; Waage, 2013: 383-384

³⁷⁰ Shlaim, 2001: 319-320

Den arabiske oljen - et økonomisk våpen

For å kunne gjennomføre sine krigsplaner var Sadat avhengig av økonomisk støtte. Det fikk han fra Kong Faisal av Saudi-Arabia. Til å starte med fikk Sadat nærmere en halv milliard dollar. Kong Faisal mente det var helt uholdbart at Israel okkuperte arabiske landområder. Han gikk også med på å sette den økte produksjonen av olje i sammenheng med et krav om en endring av vestmaktens Midtøsten-politikk. I et intervju på amerikansk TV forklarte han at den amerikanske støtten til Israel gjorde det problematisk for Saudi-Arabia å fortsette å dekke USAs oljebehov. I USA var det få som plukket opp Kong Faisals uttalelse. President Richard Nixon var på dette tidspunktet dypt involvert i Watergateskandalen og de andre i hans administrasjon hadde liten tro på at Saudi-Arabia ville nekte USA å kjøpe olje. På grunn av Watergateskandalen hadde Nixon gitt ansvaret for den amerikanske Midtøsten-politikken til Dr. Henry Kissinger. Han var ikke interessert i å endre USAs holdning til Israel og han trodde ikke på at noen oljeboikott ville skje.³⁷¹

Oktoberkrigen

Det kombinerte angrepet fra Egypt og Syria 6. oktober 1973 kom som et enormt sjokk på Israel.³⁷² I tillegg til at israelerne så på et arabisk angrep som totalt usannsynlig, falt det arabiske angrepet på den jødiske helligdagen Yom Kippur. I den jødiske kalenderen er dette den helligste av alle helligdager.³⁷³ I den første fasen av krigen var det de to araberstatene som briljerte. Israels forsvar var ikke fullstendig mobilisert, og det som var operativt ble fullstendig knust av Egypt i sør og Syria i nord. Men om de to araberstatene vant den første delen av krigen, vant Israel den siste. To dager etter krigsutbruddet var de israelske troppene mobilisert og startet sitt motangrep. Først tok de seg av de syriske troppene i nord, før de vendte seg mot Egypt i sør. Ti dager etter krigens start, 16. oktober, krysset israelerne Suezkanalen.³⁷⁴

Sovjetunionen satte umiddelbart i gang forsøk på å få i stand en våpenhvile. Men verken Sadat eller Israel var i utgangspunktet interessert i noe slikt. Sadat ville ikke inngå i noen fredsavtaler før han hadde gjenerobret de tapte områdene fra 1967-krigen, mens Israel som etter hvert stod langt inne på egyptisk territorium var helt uinteressert i å stanse sin fremrykning. Etter mange sovjetiske forsøk på å få USA til å presse Israel til å trekke seg

---

³⁷¹ Waage, 2013: 385-386

³⁷² Bickerton, og Klausner 2007: 168; Waage, 2013: 389

³⁷³ Shlaim, 2001: 318-321

³⁷⁴ Shlaim, 2008: 365; Waage, 2013: 389-390

tilbake, mottok amerikanerne rapporter om at Sovjetunionen forberedte seg på å intervensere militært og at sovjetiske atomstridshoder hadde passert gjennom Bosporos-stredet på vei til Middelhavet. USA reagerte ved å sette sine egne atomvåpen i beredskap 24.-25. oktober. Den amerikanske utenriksministeren, Henry Kissinger, la deretter et tungt press på Israel, og tvang den jødiske staten til å godta våpenhvile 25. oktober.³⁷⁵

Oljekrise og veien videre

I motsetning til Seksdagerskrigen i 1967 var det ingen klare taper og vinnere, til tross for at Israel i realiteten militært sett hadde tatt full kontroll i krigens siste fase. På israelsk side var det 2 838 døde og 8 800 såret, mens fra de to arabiske landene var 8 528 døde og 19 549 såret. For Israel var tapene enorme sammenlignet med Seksdagerskrigen. Til tross for at de arabiske tapene var langt større, var det ikke et knusende militært tap for Syria og Egypt. Araberstatene hadde knust myten om at Israel var militært uovervinnelig og kunne som et resultat av dette gå til forhandlingsbordet med mer selvtillit og æren i behold. Videre resulterte krigen i det Sadat hadde ønsket seg, nemlig amerikansk interesse i å finne en løsning på den fastlåste situasjonen. Før krigen hadde USA og Kissinger vært fornøyde med situasjonen som regjerte i Midtøsten, men dette forandret seg drastisk etter krigen. Mye av grunnen til dette var den omfattende oljeboikotten de arabiske oljeproduserende landene satte i gang. Det var hovedsakelig Nederland, USA som ble kraftigst berørt. Det var disse to landene som hadde gitt sterkest støtte til Israel.

Tidligere hadde de oljeproduserende landene i Midtøsten samarbeidet med de mektige oljeselskapene om prisen på oljen. Oktoberkrigen førte til at det ble slutt på dette, heretter skulle oljelandene selv bestemme prisen. 16. oktober ble det vedtatt at oljeprisen skulle heves med 17 prosent. Dette skapte panikk på oljemarkedet og i løpet av dagen hadde prisen steget med 70 prosent. Det ble også bestemt at det skulle gjennomføres kutt i produksjonen av olje.³⁷⁶

Kissinger satte i gang med å utvikle et bedre forhold til araberstatene og engasjerte seg personlig. Han reiste frem og tilbake mellom Jerusalem og Kairo. 18. januar 1974 var den første avtalen mellom Egypt og Israel på plass, kjent under navnet Sinai I. I følge denne

---

³⁷⁵ Shlaim, 2001: 318-322; Waage, 2013: 391-393

³⁷⁶ SA, Ref. UUKK 02.011.1973; Furre, 2000: 221-222; Tamnes, 1997: 185-186; Waage, 2013: 394-396;
https://snl.no/oljekrisen_1973%E2%80%9374 Besøkt 3. november 2014

avtalen skulle Israel trekke 24 kilometer vekk fra Suezkanalens østlige bredde og en ny FN styrke skulle utplasseres som en buffer. Det første skritt mot Camp David-avtalen var tatt.³⁷⁷

Norge - Egypt - På vei ut av skyggen?

La Israel leve - Atter en gang

Haakon Lie var rystet over nyheten om det kombinerte egyptisk-syriske angrepet på Israel. Akkurat slik som i 1956 og 1967 ønsket den innflytelsesrike arbeiderpartihøvdingen å hjelpe sine israelske venner. Han var imidlertid svært skuffet over reaksjonene som møtte ham fra Arbeiderpartiet. Holdningen innad i Arbeiderpartiet hadde endret seg siden Seksdagerskrigen i 1967. Da en representant fra det israelske arbeiderpartiet reiste til Oslo for å skaffe seg en sympatierklæring, var svaret negativt. AUF hadde også valgt ikke å ta side med Israel.³⁷⁸ Arbeiderbladet som tidligere hadde skrevet varme ord om Israel hadde nå snudd og inntatt den samme «lunkene holdningen».³⁷⁹ Et par uker senere hadde Haakon Lie reist til Israel. Der møtte han statsminister Golda Meir, «[h]un gråt som et lite barn – av skuffelse over partivennene som svek – og kanskje i takknemlighet overfor dem som gjorde litt for å hjelpe».³⁸⁰ Det var neppe noen tvil om hvem Haakon Lie sympatiserte med.

Haakon Lie hadde på dette tidspunktet ikke noen verv i arbeiderbevegelsen, men han hadde innflytelse nok til å få satt i gang det han mente måtte gjøres for Israel. For Haakon Lie ønsket fremdeles å hjelpe sine israelske venner. 13. oktober møtte Lie Aase Lionæs, Jens Chr. Hauge og formannen i foreningen Norge-Israel Kåre Kleivan. De gikk sammen om å starte en aksjon til støtte for Israel. Den tidligere industriministeren fra 1971-72, Finn Lied ble hyret inn som leder for aksjonen som fikk navnet «La Israel leve». Det ble samlet inn om lag tre millioner norske kroner. Pengene ble donert til legesenteret Chaim Sheba. Selv om beløpet var vesentlig større enn under forrige innsamlingsaksjon i 1967, merket Lie at oppslutningen innad i arbeiderbevegelsen hadde sunket drastisk. Den synkende oppslutningen rundt Israel, kan ses i sammenheng med at mange nordmenn forstod at Israel, som faktisk stod med USA i

---

³⁷⁷ Shlaim, 2001: 318-322; Waage, 2013: 391-393, 396-398

³⁷⁸ Lie, 1975: 407

³⁷⁹ Lie, 1975: 407

³⁸⁰ Lie, 1975: 407; Waage, 2000: 38

ryggen, ikke var den svake parten i konflikten. Videre hjalp det nok ikke at den israelske etterretningstjenesten Mossad hadde likvidert en uskyldig kelner på Lillehammer bare noen måneder tidligere i 1973.³⁸¹ Den nye generasjonen i arbeiderbevegelsen hadde også tatt steg i motsatt retning. I 1971 hadde AUF vedtatt en resolusjon om å støtte PLOs mål om at Israel ikke lenger skulle være en jødisk stat, men en stat der både jøder, muslimer og kristne hadde like rettigheter. Et generasjonsskifte var i emne.³⁸²

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen møtes

Først 2. november, nesten en måned etter krigsutbruddet, samlet medlemmene i Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen (UUKK) seg for å drøfte blant annet situasjonen i Midtøsten. Møtet startet med en redegjørelse av den ferske utenriksministeren Knut Frydenlund.³⁸³ På dette tidspunktet var våpenhvilen etablert og FNs Sikkerhetsråd mante til at de involverte partene skulle inngå forhandlinger og utføre de tiltak som ble bestemt i resolusjon 242. For at dette skulle kunne gjennomføres, var det to kritiske spørsmål som måtte løses. Det første gjaldt «omfanget av Israels tilbaketrekning og etablering av sikre og anerkjente grenser», det andre «spørsmål[et] er å finne en tilfredsstillende løsning på Palestina-arabernes situasjon».³⁸⁴ Siden verken Israel, Syria eller Egypt så langt hadde «gitt uttrykk for å ha oppgitt noen av sine tidligere målsetninger» mente Frydenlund at det var nødvendig å innse at kun et kraftig press fra stormaktene kunne tvinge partene til å komme frem til en løsning.³⁸⁵ Om situasjonen til en viss grad ennå var fastlåst, var den ikke helt lik utgangspunktet. De arabiske landene hadde fått mer selvtillit. For Israel var ikke endringen i de arabiske landenes posisjon den mest alvorligste endringen, men at Israel til dels følte seg isolert internasjonalt. Det var særlig at Vest-Europa ikke hadde støttet Israel like sterkt som tidligere som bekymret israelerne. Vest-Europa hadde beveget seg fra en utpreget pro-israelske holdning til det Frydenlund kalte «en mer upartisk holdning».³⁸⁶ Frydenlund forklarte at dette var en endring som hadde pågått over tid og at de vesteuropeiske landene på dette tidspunktet var kritiske til Israel både pga. Israels holdning i selve Midtøsten-konflikten, men også for å beskytte egne både politiske og økonomiske interesser i de arabiske landene.

---

³⁸¹ Lahlum, 2009: 545-547, 549; Lie, 1975: 407-408; Tveit, 1996: 544; Waage, 2000: 38

³⁸² Waage, 2000: 38

³⁸³ Frydenlund overtok embetet etter Dagfinn Vårvik, 16. oktober 1973, som følge av et regjeringsskifte.

Regjeringsskiftet forklarer imidlertid hvorfor komiteen ikke kom sammen før etter Oktoberkrigens slutt.

³⁸⁴ SA, Ref. UUKK 02.011.1973

³⁸⁵ SA, Ref. UUKK 02.011.1973

³⁸⁶ SA, Ref. UUKK 02.011.1973

Oljen stod her helt sentralt. Utenriksministeren påpekte at ved at Israel følte seg isolert fra omverdenen, ville dette føre til at Israel ville endre sin holdning til å finne en løsning på konflikten. Israel kunne heller ikke lenger basere sin sikkerhet på ikke-fred-ikke-krig situasjonen som hadde regjert før krigens utbrudd.³⁸⁷

Frydenlund gikk videre til å forklare den offisielle norske holdningen til konflikten i Midtøsten. Norge hadde «ført videre den linje som har vært uendret i Norge i de senere år – og uavhengig av de sittende regjeringer – basert på en strengt upartisk holdning til selve konflikten».³⁸⁸ Videre forklarte Frydenlund at det tilnærmet en konflikt innad i NATO. USA rettet sterk kritikk mot Vest-Europa, hovedsakelig Frankrike, Storbritannia og Vest-Tyskland. USA mente de gamle vesteuropeiske stormaktene direkte hadde motarbeidet amerikansk politikk i Midtøsten. De vesteuropeiske landene besvarte kritikken med at de andre landene i forsvarsalliansen ikke hadde blitt informert om den amerikanske beredskapene som ble iverksatt, samt at USA hadde tilbakeholdt informasjon om bilaterale avtaler mellom Sovjetunionen og USA. Videre ble det vektlagt at konflikten i Midtøsten geografisk lå utenfor NATOs sfære og at det ville være lite heldig med en blokkopptreden.³⁸⁹

Ifølge Frydenlund var dette helt på linje med den norske holdningen. Norge hadde ingen interesse av å engasjere seg i konflikten i Midtøsten og mente at konflikten i Midtøsten og NATO burde holdes separat. Supermaktene var dypt involvert i konflikten, og en blokkopptreden ville kunne føre til en opptrapping av konflikten. Det ville derfor være særlig uheldig om NATO skulle ta et standpunkt. Likevel mente Frydenlund at det trolig aldri var en stor fare for at konflikten skulle utvikle seg til direkte krigshandlinger mellom USA og Sovjetunionen.³⁹⁰

For Norge var det altså aldri aktuelt å engasjere seg i konflikten. Men det fantes et unntak: Hvis det var gjennom FN. Etter forespørsel fra FNs generalsekretær, Kurt Waldheim, skulle Norge i samarbeid med Sverige sette sine fly fra transportberedskapsenheten innenfor FN til disposisjon. Om Norge skulle bidra eller ikke var likevel ikke sikkert. For det første var det som nevnt uønsket med en blokkopptreden. Sovjetunionen hadde tidligere vært kritisk til at beredskapsstyrkene ofte bestod av svært mange NATO-land. Warszawapakt-landene hadde brutt sine diplomatiske forbindelser med Israel, og den jødiske staten ville ikke gi tillatelse til

---

³⁸⁷ SA, Ref. UUKK, 02.011.1973

³⁸⁸ SA, Ref. UUKK 02.11.1973

³⁸⁹ SA, Ref. UUKK 02.11.1973

³⁹⁰ SA, Ref. UUKK 02.11.1973

at land de ikke hadde diplomatiske forbindelser med skulle delta i beredskapsstyrkene. Dette skapte vansker for å få en FN-styrke der både øst og vest var representert. Likevel var Norge i nær kontakt med generalsekretær Waldheim om en eventuell norsk deltagelse.³⁹¹

Dette møtet var stortingsperiodens første utvidede utenriks- og konstitusjonskomitémøte, og det var flere temaer som skulle opp til diskusjon. Derfor ble det ikke brukt mye tid på Midtøsten under dette møtet. En av dem som fikk slippe til med sin kritikk var Svenn Stray (Høyre). Han gikk med en gang til forsvar for USA og hevdet at fordi Midtøsten lå utenfor NATOs sfære, var det ingen grunn for at USA skulle drøfte sin Midtøsten-politikk med andre NATO-land. Norge burde derfor holde seg for god til å slutte seg til kritikken mot USA mente Stray. Videre mente han at utenriksministeren virket skuffet over at Norge ikke hadde fått noen direkte oppfordring om å delta i en eventuell FN-styrke. Norge burde naturligvis, uten å nøle, delta i en slik styrke dersom det skulle komme en slik forespørsel, men Stray mente at Norge verken skulle ivre etter å delta eller føle seg fornærmet om forespørselen aldri kom.³⁹²

Den neste som tok ordet var Kåre Kristiansen (Kristelig Folkeparti). Han ønsket å ta opp problematikken med resolusjonen 242 og pekte på at det ikke kom tydelig frem hvor langt Israel skulle trekke seg tilbake. Videre var han bekymret over at utenriksministeren i sin redegjørelse ikke hadde spesifikt nevnt Israels rett til å eksistere. «[D]en norske regjering har hatt i denne sak tidligere, bl.a. i 1967, at man har hatt som utgangspunkt at selve grunnlaget for forhandlinger skal være at staten Israels livsrett aksepteres.»³⁹³ Kristiansen ville derfor ha en bekreftelse på at dette fremdeles var et utgangspunkt for den norske holdningen til konflikten. Han ble imidlertid forsikret av Frydenlund at sikringen av Israels eksistens var et av tre punkter som resolusjon 242 oppfordret til. Men om det skulle forhandles før eller etter tilbaketrekning var uklart. De to andre punktene gjaldt tilbaketrekning fra okkuperte områder og en løsning for de palestinske flyktingene.³⁹⁴

UNEF II – Norge ønsker å bidra

Frydenlund sa i sin utenrikspolitiske redegjørelse 9. november 1973 at «[e]n av målsetningene for norsk Midt-Østen-politikk har vært å sette oss i best mulig stand til å bidra til FN's

---

³⁹¹ SA, Ref. UUKK 02.11.1973

³⁹² SA, Ref. UUKK 02.11.1973

³⁹³ SA, Ref. UUKK 02.11.1973

³⁹⁴ SA, Ref. UUKK 02.11.1973

fredsbevarende virksomhet der».³⁹⁵ Dette ble også uttrykt i UD.³⁹⁶ Derfor var det helt nødvendig at Norge ikke tok side i konflikten og opprettholdt en lav profil. Dette hadde bakgrunn i at et norsk bidrag til en FN-styrke skulle oppfattes som en rettferdig deltager.³⁹⁷ 22. oktober 1973 hadde FNs sikkerhetsråd vedtatt resolusjon 338. Frydenlund uttalte at Norge var tilfreds med denne resolusjonen, og fremhevet at FN hadde et ansvar. Utenriksministeren sa i denne sammenheng at Norge stod berett til å delta i en eventuell FN-styrke.³⁹⁸

Det var altså et mål at Norge skulle være tilgjengelig til å bidra i FNs fredsbevarende styrker.³⁹⁹ Men det fantes noen som ikke delte Frydenlunds engasjement. Anders Lange (ALP) var ikke like positiv til at Norge skulle ivre etter å bidra med tropper i Midtøsten.

[D]e rikeste fyrster i verdens historie, som kan ramme to valutaer som ingenting, som kan knuse alt monetært samkvem i verden, er arabere, arabiske oljesjeiker. De har ikke understøttet palestinaaraberne. Norske skatteyttere skal være med og betale for FN-tropper som skal være der nede. Disse oljemilliardærene gjør overhodet ikke noe for å støtte u-land rundt om i verden.⁴⁰⁰

Hvorfor skulle Norge ta ansvar hvis ikke en gang de arabiske nabolandene gjorde det? Paul Thyness (Høyre) så seg enig i at de arabiske oljenasjonene ikke hadde bidratt nok for å hjelpe palestinerne. Han syntes det var helt ubegripelig at Anders Lange i det hele tatt kunne antyde at Norge skulle la være å hjelpe.⁴⁰¹ «[Dette] vil jeg gjerne si så sterkt jeg bare kan: Vi kan ikke la være å hjelpe når vi står overfor en nødsituasjon som den[ne] ... Jeg håper ikke at vi med tanke på vår skatteprosent og pengepung skal miste vår menneskelighet.»⁴⁰² Det var ingen som poengterte det faktum at dersom de rike arabiske oljelandene overøste palestinerne med penger og bygde opp flyktningeleirene, ville de faktisk frata Israel alt ansvaret som fulgte med deres okkupasjon av palestinerne land.⁴⁰³

Et Storting i endring?

9. november holdt utenriksminister Frydenlund en redegjørelse for den utenrikspolitiske situasjonen. Midtøsten-konflikten tok naturlig nok stor plass både i redegjørelsen og debatten

---

³⁹⁵ SA, S.tid 1973-1974, 09.11.1973, s. 316 – sitat Knut Frydenlund

³⁹⁶ UD 25.11/19, Bind 111, Samtale mellom Utenriksministeren og Israels ambassadør, 25. oktober 1973; UD 25.11/19, Bind 112, Samtale med Egypts ambassadør til Oslo, 7. november 1973; UD 25.11/19, Bind 112, Notat fra UD om situasjonen i Midtøsten, 9. november 1973

³⁹⁷ UD 25.11/19, Bind 113, Notat om Norges holdning til Midtøsten-konflikten, 20. november 1973

³⁹⁸ UD 25.11/19, Bind 113, Utenriksminister Frydenlunds uttalelse, 23. oktober 1973

³⁹⁹ SA, S.tid. 1973-1974, 09.11.1973, s. 316

⁴⁰⁰ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 654

⁴⁰¹ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 654

⁴⁰² SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 654

⁴⁰³ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 654

som fulgte i Stortinget. Frydenlund var tydelig på at det var «partene selv som må føre forhandlingsprosessen fram til en vellykket avslutning».⁴⁰⁴ Forhandlingsgrunnlaget måtte ha utgangspunkt i resolusjon 242. Israels tilbaketrekning, etablering av sikre grenser, samt behovet for å finne en løsning på palestinerne situasjon var hovedspørsmålene som måtte løses for at det skulle kunne etableres en varig fred. Norges syn på disse spørsmålene var en løsning som måtte bygges på tre viktige prinsipper. For det første kunne man ikke tillate at noen tilegnet seg land ved maktbruk. Videre måtte alle statene i Midtøsten kunne få leve i fred, innenfor sikre grenser. Til slutt var det viktig å finne en rettferdig ordning for palestinerne.⁴⁰⁵

20. november var det duket for utenriksdebatt i Stortinget. Stort sett kunne de fleste representantene se seg enige i hovedlinjene Frydenlund hadde presentert. Men de fleste hadde noe de ville legge til eller diskutere videre. Stortinget delte seg i tre. Det var de som gikk til utelukkende forsvar av Israel, det var noen som gikk til direkte angrep på Israel, mens resten forsøkte til en viss grad å plassere seg et sted midt mellom Israels venner og kritikere. Utenrikskomiteens formann Tor Oftedal (Arbeiderpartiet) var den første som tok ordet. Han sa seg enig i mye av Frydenlunds redegjørelse. Han mente at det var viktig med Israels rett til å eksistere, og leve med trygge og anerkjente grenser. Men istedenfor å la det bli med dette, påpekte han at saken hadde to sider.⁴⁰⁶ Israels arabiske naboland måtte ha rett til det samme fordi «[o]gså de vet hva utrygghet og uhygge betyr».⁴⁰⁷ Det kunne heller aldri bli etablert varig fred dersom ikke «konfliktens egentlige ofre, nemlig de arabiske palestinerne, som har mistet sine hjem, sin jord og sitt land» fikk en rettferdig erstatning.⁴⁰⁸

Jakob Aano (Kristelig Folkeparti) hevdet det var svært viktig for Israel å få opphevet blokaden i Akababukten. Han mente også at Egypt og Syria måtte anerkjenne Israels rett til å eksistere, som et slags grunnlag for forhandlinger. Oftedal svarte raskt. Han kunne ikke se for seg at Israel ville godta en varig fredsløsning som ikke ga dem gjennomfart gjennom Suez. Oftedal mente videre at de arabiske landene allerede hadde anerkjent Israel ved å akseptere resolusjon 242. Den manglende freden hadde andre grunner.⁴⁰⁹ Dette er et tydelig tegn på at synet på Egypt var i endring på Stortinget. Oftedal er tydelig på at det var ikke bare Israel som

---

⁴⁰⁴ SA, S.tid. 1973-1974, 09.11.1973, s. 315

⁴⁰⁵ SA, S.tid. 1973-1974, 09.11.1973, s. 315

⁴⁰⁶ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 629

⁴⁰⁷ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 629

⁴⁰⁸ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 629

⁴⁰⁹ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 630-631

eksisterte i usikkerhet, men også de arabiske nabolandene. Ved å påpeke at de arabiske landene gjennom resolusjon 242 er det tydelig at hans syn på konflikten er i samsvar med UDs syn på Midtøsten-konflikten.

Israels tilbaketrekning ble av Frydenlund vektlagt som et viktig element for at det skulle kunne etableres en varig fred. Han refererte til resolusjon 242, men den sa ingenting om hvilke områder Israel skulle trekke seg ut fra. Frydenlund nevnte heller ikke spesifikt hvilke områder det var snakk om. Han gikk heller ikke nærmere inn på hva som ville være en rettferdig ordning for palestinerne. Det gjorde imidlertid Kåre Willoch (Høyre). I utenriksdebatten som fulgte Frydenlunds redegjørelse, 20. november 1973, sa Willoch det var vanskelig å være uenig med utenriksministeren, men kritiserte ham for nettopp ikke å ha gått nærmere inn på de vanskelige spørsmålene. Han spurte hvilke okkuperte områder Israel skulle trekke seg tilbake fra, og om det var grensene som hadde eksistert før Seksdagerskrigen eller noe annet. Han gjorde det klart at dersom det var snakk om grensene fra 1967 ville Israel være prisgitt sine arabiske naboer. Videre spurte Willoch hva Frydenlund mente med en rettferdig ordning for palestinerne. Willoch mente selv at dette var noe Israel og de omliggende arabiske nabolandene måtte ordne i felleskap. Han kunne heller ikke se for seg at Israel ville overleve dersom landet skulle absorbere alle de palestinske flyktingene. Dette var jo svært mange mennesker, som ifølge Willoch var svært Israel-fiendtlige. Det kunne neppe komme noe godt ut av at alle disse menneskene skulle flytte inn i det allerede tett befolkede Israel. Om landene involvert i konflikten, altså både Israel og araberstatene, bare brukte en liten del av sitt forsvarsbudsjett på palestinerne, ville mye vært gjort for å bedre deres situasjon, mente Willoch.⁴¹⁰ Det mest problematiske i Willochs innlegg var at det palestinske flyktingproblemet var et problem Willoch mente Israel og nabostatene delte på. Slik tok han initiativ til å frata Israel ansvaret for at palestinerne var i denne vanskelige situasjonen. Han tok heller ikke til orde for at palestinerne skulle delta i eventuelle forhandlinger. Reidar Larsen (Sosialistisk Valgforbund) var blant de mest Israel-kritiske røstene som kunne høres på Stortinget. Han gikk rett til angrep på Willoch som hadde uttrykt at han var bekymret for Israels skjebne. Han beskyldte Israel for å ha utløst to store konflikter, samt erobret store områder fra sine naboland. Willoch fikk aldri tid til å svare på denne kritikken.⁴¹¹

Men om Reidar Larsen virket kritisk til Israel, fantes det mange flere på den andre siden. Lars Korvald (Kristelig Folkeparti) var en av dem. Han gikk til verks for å tale Israels sak i

---

⁴¹⁰ SA, S.tid. 1973-1974, 09.11.1973, s. 315; SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 632,

⁴¹¹ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 635

Stortinget og var tydelig bekymret for hva tilbaketrekning fra Egypt ville bety for Israel. Han mente at bare ved å se på oppslutningen rundt «La Israel leve»-aksjonen kunne man se at det eksisterte varme følelser for jødene og Israel blant det norske folk. Videre tvilte Korvald på at en tilbaketrekning av israelske styrker fra egyptisk territorium ville resultere i noen varig fred. Israel kunne ikke tvinges til å trekke seg tilbake til grensene før Seksdagerskrigen. I tillegg ville jo dette bety at Jerusalem nok en gang ville bli en delt by, noe Korvald mente ville være uheldig.⁴¹² «Erfaringene fra delte hovedsteder skulle tilsi at man bør være varsom med å opprette silke forhold» mente Korvald.⁴¹³

Dette utspillet var stikk i strid med resolusjon 242, men det var likevel ingen som tok tak i Korvalds utspill om Jerusalem i debatten. Bare Arne Kielland (Sosialistisk Valgforbund) kommenterte Korvalds innlegg om Midtøsten-konflikten. Han kunne bekrefte at mange nordmenn hadde sterke følelser for jødene, både ut i fra religiøse sammenhenger og på grunn av det som skjedde under andre verdenskrig.⁴¹⁴

Korvald gjentok at det var nødvendig for Israel å få sikre og anerkjente grenser. Uten dette ville det ikke være mulig for Israel å trekke seg tilbake. Han forklarte at grensene måtte være anerkjent av samtlige av de arabiske landene, og at det var helt nødvendig for partene å etablere avtaler rundt Golanhøydene. Israel måtte også få fri ferdsel gjennom Tiranstredet «[o]g det samme kan også sies om palestinaflyktningenes problemer, som må finne sin løsning.»⁴¹⁵ Korvald manglet forståelse for palestinernes situasjon, han fulgte opp med å si at han var «betenkt ved opprettelsen av en palestinsk stat ved Israels grenser dersom dette av Israel blir vurdert og følt som et nytt usikkerhetsmoment når det gjelder dets egen sikkerhet og trygghet».⁴¹⁶

Oljekrisen – Norske reaksjoner

Da UUKK møttes 2. november 1973 hadde produksjonen allerede blitt kuttet med 20 prosent. De oljeproduserende landene hadde kunngjort at de skulle fortsette å kutte produksjonen med 5 prosent hver måned «til man har kommet fram til en ordning i Palestina-konflikten som disse Midt-Østen-landene kan akseptere».⁴¹⁷ De landene som hadde involvert seg i denne

---

⁴¹² SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 642-643, Sitat av Korvald.

⁴¹³ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 642-643, Sitat av Korvald.

⁴¹⁴ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 646

⁴¹⁵ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 643, sitat av Lars Korvald

⁴¹⁶ SA, S.tid. 1973-1974, 20.11.1973, s. 643, sitat av Lars Korvald

⁴¹⁷ SA, Ref. UUKK 02.11.1973

boikotten var samtlige oljeproduserende land i Midtøsten, med unntak av Iran. Det norske forbruket i 1973 lå på om lag åtte millioner tonn olje. Anslagsvis ville forbruket øke med mellom fem og ti prosent hvert år. Norge hadde på det daværende tidspunkt nok olje til mellom 70 og 80 dager, pluss en ekstra måned i reserver på tankskip. Handelsministeren forklarte videre at på kort sikt ville Norge greie seg, i likhet med resten av Europa, men dersom boikotten skulle bli langvarig ville det bli vanskelig.⁴¹⁸

Boikotten rammet hovedsakelig svært Israel-vennlige land som USA og Nederland. Men det var en viss bekymring blant norske myndigheter at Norge også ville bli berørt av nedskjæringene. Det kunne imidlertid Gamal Naguib, den nye egyptiske ambassadøren til Norge, avkrefte. Han var svært fornøyd med Norges holdning under selve krigen som han oppfattet som upartisk. 12. november 1973 kunne den egyptiske ambassadøren bekrefte at Norge ikke ville bli berørt av oljeboikotten. Videre fortalte Naguib at han var fornøyd med Frydenlunds redegjørelse i Stortinget 9. november.⁴¹⁹ Vibe ønsket å kunngjøre dette for pressen og spurte om ambassadøren hadde innspill til følgende melding:

Den egyptiske ambassadør har forsikret Utenriksdepartementet på vegne av sin regjering om at Norge ikke vil bli berørt av nedskjæringen av oljeleveranse fra de arabiske land fordi man respekterer den upartiske og rettferdige politikk Norge fører i Midt-Østen konflikten.⁴²⁰

Ambassadøren svarte at så lenge det kom tydelig frem at Norge ikke ville bli berørt av nedskjæringene, var det helt opp til norske myndigheter hva de ville opplyse i pressen.⁴²¹

21. november var ekspedisjonssjef Vibe igjen i kontakt med ambassadør Naguib. Siden de hadde snakket sammen, hadde OPEC-landene⁴²² hatt et møte i Wien. I norske medier hadde det gått rykter om at Norge ville kunne bli berørt av oljeboikotten likevel, og Vibe ville høre om det hadde skjedd noen endringer. Naguib kunne med en gang avkrefte dette. Egypts holdning til norsk Midtøsten-politikk var den samme. Naguib fortalte også at han var svært interessert i utenriksdebatten som pågikk i Stortinget og spurte om «hvilken retning debatten

---

⁴¹⁸ SA, Ref. UUKK 02.011.1973; Furre, 2000: 221-222; Tamnes, 1997: 185-186; Waage, 2013: 394-396; https://snl.no/oljekrisen_1973%E2%80%9374 Besøkt 3. november 2014

⁴¹⁹ UD 34.4.125 Bind 3, notat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Vibe og den egyptiske ambassadør Naguib, 10. oktober 1973; https://snl.no/oljekrisen_1973%E2%80%9374 Besøkt 3. november 2014

⁴²⁰ UD 34.4.125 Bind 30, notat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Vibe og den egyptiske ambassadør Naguib, 12. november 1973

⁴²¹ UD 34.4.125 Bind 3, notat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Vibe og den egyptiske ambassadør Naguib, 12. november 1973

⁴²² Organisation of Petroleum Exporting Countries

utviklet seg».⁴²³ Til dette svarte Vibe at de fleste representantene var enige med regjeringens holdning, men at det fantes stortingsrepresentanter som lente seg mot en sterk pro-arabisk holdning eller en sterk pro-israelsk holdning. Dette var Naguib glad for å høre. Han sa at Egypt respekterte den norske holdningen og mente den var rettferdig.⁴²⁴ Det de oljeproduserende arabiske landene ønsket å oppnå med oljekrisen, var en gjennomføring av resolusjon 242. Altså en israelsk tilbaketrekning, samt en løsning på flyktningproblemet. Dette var også den offisielle norske Midtøsten-politikken.⁴²⁵ At Norge på denne måten allerede hadde godkjent de arabiske landenes krav var nok også grunnen til at Egypt ønsket å skåne Norge fra Oljekrisen. UD kan dermed sies å ha lykket i sitt mål om å føre en upartisk Midtøsten-politikk.

Oljekrisen – Konsekvenser for Norge

Det gikk imidlertid ikke slik Egypt ønsket. Til tross for at Egypt ikke ønsket at Norge skulle bli berørt av nedskjæringene var det ikke opp til Egypt å bestemme dette. Handelsminister Jens Evensen uttalte fra Stortingets talerstol at «nedkuttingen av oljeselskapenes totalleveranser til Norge, er det klart at dette er et resultat av beslutninger som i første omgang oljeselskapene selv treffer».⁴²⁶ Evensen hadde vært i kontakt med oljeselskapene og blitt informert om at hele Vest-Europa ville bli berørt. Han understreket at oljeselskapene ikke tok hensyn til «hvilke land araberne regner som vennligsinnede eller ikke».⁴²⁷

Over hele den vestlige verden, samt Japan, ble det gjennomført tiltak. Unntakene var blant annet Finland og Island, som hadde Sovjetunionen som hovedleverandør av olje. Det ble innført rasjonering av olje og biltrafikken ble redusert. I Norge ble det innført bilforbud i helgene i både november og desember 1973. Det største symbolske bildet på at Norge ble rammet av oljekrisen var da Kong Olav V tok trikken til Holmenkollen en vinterdag i 1973. Oljekrisen varte imidlertid ikke lenger enn ca. et halvt år og oljeproduksjonen ble gjenopptatt. Prisene ble igjen tilnærmet normalisert.⁴²⁸

---

⁴²³ UD 34.4.125 Bind 3, notat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Vibe og den egyptiske ambassadør Naguib, 21. november 1973

⁴²⁴ UD 34.4.125 Bind 3, notat fra samtale mellom ekspedisjonssjef Vibe og den egyptiske ambassadør Naguib, 21. november 1973

⁴²⁵ SA. S.tid 1973-1974, 5. desember 1973, s. 1357

⁴²⁶ SA. S.tid 1973-1974, 5. desember 1973, s. 1359 – Sitat Jens Evensen

⁴²⁷ SA. S.tid 1973-1974, 5. desember 1973, s. 1359 – Sitat Jens Evensen

⁴²⁸ https://snl.no/oljekrisen_1973%E2%80%9374 Besøkt 3. november 2014; SA. S.tid 1973-1974, 5. desember 1973, s. 1359; Furre, 2000: 226-227

Norge dro imidlertid stor nytte av oljekrisen. Siden de oljeproduserende landene i Midtøsten hadde brutt sitt samarbeid med de mektige oljeselskapene, bestemte de selv prisen på olje. På kort tid steg den fra 3 dollar pr fat til 5 dollar pr fat. Dette var en økning på 70 prosent. Til slutt lå prisen på ca. 12 dollar pr fat. Sammen med oljeprisen steg også ratene på tankskipene. På grunn av etterspørselen bestilte rederne nye tankskip. I den sammenheng hadde norske smelteverk og verksteder også gode tider. Oljekrisen førte altså til stor oppsving i norsk økonomi. Men det varte ikke lenge. Resten av verden var i økonomisk krise, og det gikk bare to år før Norge fikk merke ringvirkningene.⁴²⁹

Skuffelsen

Både i UD og i den norske regjeringen hadde det eksistert et ønske om å bidra dersom det skulle etableres en ny FN-styrke i Midtøsten. I sammenheng med dette ønsket Norge å la vær å ta side i konflikten, slik at en norsk deltagelse skulle være mest mulig legitim. Selv om Norge hadde skiftet utenriksminister fem ganger i løpet av seks år, hadde dette ønsket forblitt et viktig element i norsk Midtøsten-politikk. I 1973 opprettet Sikkerhetsrådet en ny FN-styrke, UNEF II. Denne styrken skulle utplasseres langs Suezkanalen som en del av Sinai I-avtalen. Dette var en slik styrke Norge hadde jobbet for å kunne delta i. Norge stod klar til å delta. Skuffelsen må derfor ha vært stor da Norge ikke ble spurt om å delta.⁴³⁰

Israels venner på Stortinget

I 1973 var Haakon Lie på besøk i Israel. Han ble spurt om det var mulig å opprette en støttegruppe for Israel på Stortinget. Lie var skeptisk.⁴³¹ På nyåret 1974 tok Paul Thyness (Høyre) og Kåre Kristiansen (Kristelig Folkeparti) initiativ til å danne en slik organisert vennegruppe til støtte for Israel på Stortinget. Thyness tok kontakt med Israels ambassadør til Norge, Itzhak Keenan. Keenan syntes dette var et bra initiativ og rapporterte videre dette til israelske myndigheter.. Thyness og Kristiansen gikk så i gang med å verve stortingsrepresentanter til den nye gruppen de kalte *Israels Venner*. Samtidig som dette pågikk var Haakon Lie på nok et besøk i Israel. Lie mente det var en god idé, men han hadde liten tro på at nok representanter fra Arbeiderpartiet ville melde seg inn til at det ville være

---

⁴²⁹ Claes, Dag Harald: "Norsk olje- og gasspolitikk" i Knutsen, Torbjørn L, Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker (red.): *Norges Utenrikspolitikk*, Cappelen Akademiske Forlag, Oslo, 1997: 165-166; Furre, 2000: 224-227, 236-237; Tamnes, 1997: 185-186, 190; Waage, 2013: 394-396, https://snl.no/oljekrisen_1973%E2%80%9374 besøkt 3. november 2014

⁴³⁰ Tveit, 1996: 544-546; Waage, 2013: 398

⁴³¹ Lahlum, 2009: 547

noe vits å danne en slik gruppe. Men her tok han feil, allerede i mars 1974 var godt over halvparten, 83 av 150, av stortingsrepresentantene medlemmer av *Israels Venner*. Gruppen bestod hovedsakelig av stortingsrepresentanter fra Arbeiderpartiet (35), Høyre (22) og Kristelig Folkeparti (20). De resterende medlemmene var fra Senterpartiet og Det nye Folkepartiet. Kåre Kristiansen ble valgt til leder.⁴³²

Opprettelsen av *Israels Venner* tydeliggjør hvor sterk den norske sympatien for Israel fremdeles var blant representantene på Stortinget. Til tross for at det var godt kjent for Stortingerepresentantene at UD og regjeringen ønsket at Norge skulle bli oppfattet som upartisk i konflikten, valgte svært mange å bli med i *Israels Venner*. Den store oppslutningen rundt denne vennegruppen viser at Israel fremdeles kastet skygge over Egypt i norsk politikk.

---

⁴³² Lahlum, 2009: 547; Tveit, 1996: 560-562

Kapittel 6 – Konklusjon

Utenriksminister Lyng var i 1967 tidlig ute med å gjenta en erklæring fra 1957 om at Egypt ikke hadde rett til å stenge Tiranstredet. Ved Seksdagerskrigens utbrudd i 1967 inntok Norge en anti-egyptisk holdning. I UUKK fikk Egypt skylden for den eskalerende konflikten i Midtøsten. Flere av komiteens medlemmer var sterke Israel-sympatisører og var krasse i sine uttalelser om Nassers stenging av Tiranstredet. Noen av representantene var til og med tilbøyelige til å vurdere militær maktbruk for å tvinge Egypt til å holde stredet åpent. Dette ble imidlertid avvist av mer moderate representanter som Einar Gerhardsen og Finn Moe. Norge fikk også en henvendelse fra Storbritannia om å delta i en Rødehavsregatta for å få gjenåpnet Tiranstredet, men for Norge var det uaktuelt å delta i en militær operasjon i Midtøsten med mindre det var i FNs regi.

På Stortinget og i UUKK ble ofte Egypt, sammen med Jordan og Syria, omtalt med det vide begrepet *araberlandene* eller *araberne*. Dette viser hvordan norske politikere så på Egypt: som et av Israels truende naboland. I noen tilfeller ble imidlertid Egypt spesifikt nevnt på Stortinget. Egypt ble av noen stortingsrepresentanter sett på som det største hinderet for fred i Midtøsten. Videre hendte det at stortingsrepresentanter påpekte at Egypt hadde Sovjetunionen i ryggen. Det tyder på at de så på Midtøsten-konflikten i et kaldkrigsperspektiv. Dette kan ytterligere ha styrket deres anti-egyptiske holdning og økt deres støtte til Israel. Videre bidro Nathan Bar-Yaacov, Israels ambassadør til Norge, sterkt til å opprettholde en Israel-vennlig holdning på Stortinget og i den norske opinionen. Bar-Yaacov drev en ganske intens lobbyvirksomhet. Før UUKKs møte 30. mai 1967 hadde han for eksempel vært i kontakt med minst et medlem av komiteen, Gunnar Garbo (Venstre) og muligens flere andre.

Egyptys ambassadør til Norge, Sabry Kamal, merket seg dette. Han var svært skuffet over de rådende holdningene på Stortinget. Kamal oppfattet den offisielle norske politikken som UD og regjeringen førte som mer upartisk, men kunne ikke se at den stemte overens med holdningene som regjerte på Stortinget. Han var videre fortvilet over at han ikke fikk kontakt med lederen for Stortingets utvidede utenriks- og konstitusjonskomité, Bent Røiseland (Venstre). Kamal fikk også merke hvor sympatien til den norske opinionen lå, nemlig hos Israel. I etterkant av Seksdagerskrigen mottok han trusselbrev og slapp heller ikke til i den norske pressen med Egypts versjon av konflikten. I sterk kontrast stod Bar-Yaacovs opplevelser, som både mottok blomster og lykkeønskninger etter at Seksdagerskrigen var

over. Bar-Yaacov var i det hele tatt svært fornøyd med omtalene i norsk presse. Den negative responsen Kamal fikk må ses i sammenheng med Israel-komiteen som fikk stor oppslutning i den norske opinionen. Samtidig forsøkte Utenriksdepartementet å bevare et godt forhold til begge land. Ekspedisjonssjef Einar Ansteensen mente det var lite heldig at formannen i Den utvidede utenriks og konstitusjonskomiteen, Bent Røiseland, ikke en gang ville snakke med den egyptiske ambassadøren. Ansteensen mente det var særlig uheldig fordi Bar-Yaacov hadde god kontakt med Røiseland og andre stortingsrepresentanter.

I etterkant av Seksdagerskrigen valgte Norge å støtte opp om Sikkerhetsrådets resolusjon 242. Denne resolusjonen krevde både israelsk tilbaketrekking og anerkjennelse av Israels rett til å eksistere. Den nevnte også flyktningproblemet, men bare som et humanitært problem. Palestinernes rettigheter som et folk uteble. Ved å støtte opp om resolusjon 242 mente både UD, regjeringen og Stortinget at Norge inntok en Midtøsten-politikk som tok hensyn til både Israel og Egypt. Resolusjon 242 ble etablert som grunnpilaren i norsk Midtøsten-politikk.

Mellom de to krigene var Suezkanalen stengt. Til tross for at Norge var den tredje største brukeren av Suezkanalen var dette svært lite i fokus for norske politikere. Internt i Utenriksdepartementet var situasjonen en annen. Der var Norges Rederforbund og rederiet Bj. Ruud-Pedersen aktive pådrivere for å ivareta sine skipsfartsinteresser. Men Rederforbundet presset ikke på for å få kanalen gjenåpnet. Dette må ses i sammenheng med at norske redere tjente store penger den første tiden kanalen var stengt. Fordi Suezkanalen var stengt måtte tankskipene med olje seile rundt Afrika. Dette førte til at prisene økte raskt og kraftig. Likevel så både Norges Rederforbund og UD med bekymring på at Suezkanalen var stengt fordi de anså det som ulønnsomt for norsk skipsfart over lang tid. Det ble likevel gjort svært lite fra norsk side for å få gjenåpnet kanalen, hverken fra UDs eller Rederforbundets side. Hovedgrunnen til dette var at situasjonen i Midtøsten var svært fastlåst og UD hadde liten tiltro til at Norge ville få utrettet noe. At Storbritannia hadde forsøkt å få ut britiske skip av den stengte kanalen uten suksess underbygget UD's konklusjon.

Fordi samarbeidet mellom Rederforbundet og UD var tett, var Rederforbundet antagelig velkjent med hvor fastlåst situasjonen i Midtøsten var og at Utenriksdepartementet ikke ønsket å involvere seg. De jobbet imidlertid for å sørge for at forholdet til Egypt ikke skulle forverre seg. At de tok kontakt med UD i etterkant av at Arbeiderbladet hadde publisert en artikkel om at norsk skipsfart var tjent med at Suezkanalen skulle forbli stengt var et tydelig tegn på dette. Rederforbundet vill da at UD skulle avkrefte dette Arbeiderbladets påstand.

UD ble likevel utsatt for press fra flere kanter for å endre den norske Midtøsten-politikken. Først og fremst fra rederiet Ruud-Pedersen som hadde kjøpt skipet M/S Essayons som var innesperret i Suezkanalen. Rederiet ønsket at skipet skulle frigjøres slik at de kunne tjene store penger på et skip de hadde kjøpt billig. UD var helt uinteressert i å bøye av for dette presset og avviste det blankt. UD måtte likevel bruke mye tid på Ruud-Pedersen og M/S Essayons ble raskt til hodebry for embedsmennene i Utenriksdepartementet.

Etter Seksdagerskrigen i 1967, startet det norske synet på Midtøsten å endre seg. At den norske Midtøsten-politikken var i endring, kom godt til syne i de israelske og egyptiske diplomatenes reaksjoner. Mens den egyptiske ambassaden i Oslo svært ofte var tilfreds med Norges holdning, vokste frustrasjonen hos den israelske. Israel var spesielt misfornøyd da Peter Anker fikk publisert en artikkel i Aftenposten i 1969. Den israelske ambassaden tok gjentatte ganger kontakt med UD og spurte hvordan UD hadde tenkt å stoppe innlegget. Dette irriterte embedsmennene i UD og de konkluderte med at dersom ambassadøren tok dette spørsmålet opp på nytt skulle det norske svaret være at det var «none of his business».⁴³³ At Anker fikk publisert en pro-egyptisk artikkel i Aftenposten viser også at en endring var i gang i den norske opinionen og pressens holdninger til Midtøsten-konflikten.

Videre forsøkte Israel å presse UD for å få til en endring av norsk Midtøsten-politikk i Israels favør, men uten suksess. Det betydde imidlertid ikke at UD inntok en utelukkende pro-egyptisk holdning. I 1970 mottok UD en anmodning fra Egypt om å støtte opp om en appell Nasser hadde rettet til president Nixon, var både UD og den norske ambassaden i Kairo enige om at Norge burde la vær å svare.

I det politiske miljøet endret holdningen til Midtøsten-konflikten seg fra Seksdagerskrigen til Oktoberkrigen. I UUKKs møtereferater fra 1967 uttalte svært mange seg voldsomt til støtte for Israel. At noen av komiteens medlemmer til og med var tilbøyelige til å vurdere om Norge skulle delta med maktutøvelse mot Egypt for å få gjenåpnet Tiranstredet med tvang viser hvor sterkt engasjementet var for Israel. Det viser også at det rådet anti-egyptiske holdninger blant norske politikere i 1967. Frem mot 1973 forsvant stadig fler av disse holdningene. Politikere som Reidar Larsen, Arne Kielland og Finn Gustavsen forstod at Israel ikke var den svake parten i Midtøsten-konflikten.

---

⁴³³ UD 25.11/19, Bind 70, Notat til den politiske avdeling, 14. august 1969

Dette kunne skje fordi den sterke pro-israelske kretsen i Norge var i et generasjonsskifte. De sterke personskikkelsene som Haakon Lie, Aase Lionæse, Trygve Bratteli, Einar Gerhardsen og Jens Chr. Hauge hadde alle støttet kraftig opp om Israel. Alle disse var ved starten av 1970-tallet ute, eller på vei ut, av norsk politikk. Den unge generasjonen i arbeiderbevegelsen hadde inntatt helt andre holdninger enn sine forgjengere. AUF hadde i 1971 vedtatt at ungdomspartiet skulle støtte PLO og tok slik avstand fra den eldre generasjonen i Arbeiderpartiet. Fordi det politiske miljøet ble mer kritisk til Israel, kunne det norske forholdet til Egypt styrkes. Dette førte til en balanse i den norske politikken som ledet til at Norge tok hensyn, eller lot være å ta hensyn, til både Egypt og Israel. Videre oppfattet UD Egypt som villig til å søke fred. Mens Egypt viste villighet til å anerkjenne Israels rett til å eksistere, nektet Israel å trekke seg ut av de okkuperte områdene.

I etterkant av Oktoberkrigen i 1973 var Egypt svært fornøyd med den norske holdningen til Midtøsten-konflikten og Naguib, den egyptiske ambassadøren i Oslo, lovet at Norge ikke skulle bli berørt av oljekrisen. Norge ble likevel berørt av oljekrisen, men dette sier likevel noe om at forholdet til Egypt var godt. I motsetning til under opptakten til Seksdagerskrigen hadde ikke norske myndigheter støttet noen av de krigførende partene. Haakon Lie hadde riktig nok satt i gang La Israel leve-aksjonen, men den hadde ikke høstet like mye oppslutning som tidligere. Likevel viser opprettelsen av *Israels venner* på Stortinget i 1974 at Israel fremdeles hadde gode venner i norsk politikk.

En av årsakene til at Norge ikke ønsket å ta side i konflikten var det norske ønsket om å være disponibel til å kunne bidra i FNs fredsbevarende styrker. Til tross for at Norge skiftet utenriksminister hele fire ganger i perioden 1967 til 1973, var dette noe som ble holdt fast ved i norsk utenrikspolitikk. Etter Oktoberkrigen i 1973 var det særlig et ønske fra norsk side om å delta i FNs fredsbevarende styrker. Det ble til og med hentydet at utenriksminister Frydenlund ivret etter å delta i en eventuell FN-styrke. Den store skuffelsen kom imidlertid i etterkant av Oktoberkrigen: UNEF II ble opprettet, Norge stod parat, men ble aldri spurt om å delta. At Norge ønsket å delta i FNs fredsbevarende styrker førte imidlertid til at Norge tok mindre hensyn til Israel, og slik inntok en politikk som heller ikke tok hensyn til Egypt.

Norge forhold til Egypt ble altså bedre i etterkant av Seksdagerskrigen. Dette kunne skje fordi forholdet til Israel var i endring. Stortinget var i 1973 mer nyansert i sitt syn på Midtøsten-konflikten enn i 1969. Likevel må det konkluderes med at opprettelsen av *Israels venner* i etterkant av Oktoberkrigen understreker at det fremdeles eksisterte en sterk Israel-vennlig

holdningen på Stortinget. Egypt var skjeldent i fokus, det var Israel og palestinerne som fikk oppmerksomheten. Videre var ønsket om å delta i FNs fredsbevarende styrker sterk. Dersom Norge skulle delta i en slik styrke var det nødvendig å ha godt forhold til både Israel og Egypt. Dette bidro også til at de norske holdningene til Midtøsten-konflikten balanserte seg frem mot 1973. UD jobbet aktivt for at Norge ikke skulle velge side med verken Egypt eller Israel. Samtidig førte Stortinget sin egen linje, noe som gjorde UDs oppgave vanskeligere. Videre var Egypt, Suezkanalen og de norske skipsfartsinteressene fremdeles et uinteressant tema for de folkevalgte. Israels skygge var definitivt mindre i 1973 enn i 1967, men den var der ennå, og Egypt befant seg fremdeles i den. Skyggen dekket store deler av Stortinget samt deler av folkeopinionen.

Litteratur

- Bickerton, Ian J. og Klausner, Clara L.: *A History of the Arab-Israeli conflict, 5th ed.*, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2007
- Butenschøn, Nils A.: *Midtøsten; Imperiefall, statsutvikling, kriger*, Universitetsforlaget, 2008
- Butenschøn, Nils A.: «Norge og Midtøsten» i Knutsen, Torbjørn L, Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker (red.): *Norges Utenrikspolitikk*, Cappelen Akademiske Forlag, Oslo, 1997
- Claes, Dag Harald: «Norsk olje- og gasspolitikk» i Knutsen, Torbjørn L, Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker (red.): *Norges Utenrikspolitikk*, Cappelen Akademiske Forlag, Oslo, 1997
- Cook, Steven A.: *The Struggle for Egypt: From Nasser to Tahrir Square*, Oxford University Press, 2012
- Dawisha, Adeed, «Egypt», i Sayigh, Yezid og Avi Shlaim (red.): *The Cold War and the Middle East*. Clarendon Press, Oxford, 1997
- Eriksen, Knut Einar, Helge Pharo og Tom B Jensen; *Norsk Utenrikspolitikk historie. Bd. 5: Kald Krig og Internasjonalisering 1949-1965*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997
- Furre, Berge: *Norsk historie 1914-2000: Industrisamfunnet - frå voksterville til fremtidstil*, Det Norske Samlaget, Oslo, 2000
- James, Laura M: «Egypt - Dangerous Illusions» i Louis, Wm. Roger og Avi Shlaim (red.): *The 1967 Arab-Israeli War – Origins and Consequences*, Cambridge University Press, 2012
- Kjeldstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den en gang var – En innføring i historiefaget*, Universitetsforlaget, Oslo, 1999/2007?
- Knutsen, Torbjørn L, Gunnar Sørbø og Svein Gjerdåker (red.): *Norges Utenrikspolitikk*, Cappelen Akademiske Forlag, Oslo, 1997
- Lahlum, Hans Olav: *Haakon Lie - Historien, mytene og mennesket*, Cappelen Damm, Oslo, 2009

- Lesch, David W.: «Syria: Playing With Fire» i Louis, Wm. Roger og Avi Shlaim (red.): *The 1967 Arab-Israeli War – Origins and Consequences*, Cambridge University Press, 2012
- Lie, Haakon: *...slik jeg ser det*, Tiden Norsk Forlag, 1975
- Louis, Wm. Roger og Avi Shlaim (red.): *The 1967 Arab-Israeli War – Origins and Consequences*, Cambridge University Press, 2012
- Lyng, John: Mellom øst og vest: Erindringer 1965-1968, Cappelen Forlag, 1976
- Neff, Donald: *Fallen Pillars: US Policy Towards Palestine and Israel since 1945*, Institute for Palestine Studies, Washington, D.C 1995
- Njølstad, Olav: *Jens Chr. Hauge – fullt og helt*, Aschehoug, Oslo, 2008
- Olsen, Heidi: Seksdagerskrigen - et vendepunkt? : Norge og Midtøsten-konflikten på 1960-tallet, upublisert masteroppgave i historie, UiO, 1998
- Sachar, Howard. M.: A history of Israel: From the rise of Zionism to our time, Third Edition, Revised and Updated, Alfred A. Knopf, New York, 2010
- Sadat, Anwar: *På jakt etter identitet – En selvbiografi*, H. Aschehough & Co. (W. Nygaard), Oslo, 1978
- Sayigh, Yezid og Avi Shlaim (red) m.fl.: *The Cold War and the Middle East*, Oxford University Press, 2007
- Shlaim, Avi: *The Iron Wall – Israel and the Arab World*, W. W. Norton & Company, Inc, 2001
- Shlaim, Avi; *Lion of Jordan – The Life of King Hussein in War and Peace*, London, 2008
- Shlaim, Avi: «Israel: Poor Little Samson» i Louis, Wm. Roger og Avi Shlaim (red.): *The 1967 Arab-Israeli War – Origins and Consequences*, Cambridge University Press, 2012
- Simensen, Jarle: Norsk utviklingshjelps historie 1: 1952-1975: Norge møter den tredje verden, Fagbokforlaget, Bergen, 2003
- Tammes, Rolf: *Norsk Utenrikspolitikks historie. Bind. 6: Oljealder 1965-1995*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997

- Tenold, Stig: «The shipping crisis of the 1970s: Causes, effects and implications Norwegian shipping», upublisert doktorgradsavhandling ved Norwegian School of Economics and Business Administration, 2000
- Tenold, Stig, Martin Jes Iversen og Even lange(red.): *Global Shipping in Small Nations – Nordic Experiences after 1960*, Palegrave Macmillan, Basingstoke 2012
- Tenold, Stig, «Boom, Crisis and Internationalized Revitalization: Norwegian Shipping», i Tenold, Stig, Martin Jes Iversen og Even lange(red.): *Global Shipping in Small Nations – Nordic Experiences after 1960*, Palegrave Macmillan, Basingstoke 2012
- Tveit, Odd Karsten: *Alt for Israel – Oslo – Jerusalem 1948-1978*, J.W. Cappelens Forlag AS, 1996
- Vikør, Knut S.: *Ei verd bygd på islam*, Det Norske Samlaget, Oslo, 2.utgave 2004
- Waage, Hilde Henriksen: *Da Staten Israel Ble Til - Et stridsspørsmål i norsk politikk 1945-1949*, Gyldendal Norsk Forlag, 1989
- Waage, Hilde Henriksen: *Norge - Israels Beste Venn : Norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, Universitetsforlaget, Oslo, 1996
- Waage, Hilde Henriksen: *Norwegians? Who needs Norwegians?: Explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*, Oslo: PRIO Peace Research Institute, 2000
- Waage, Hilde Henriksen: *Konflikt og Stormaktspolitikk i Midtøsten* Cappelen Damm, Kristiansand, 2013
- Yapp, M. E.: *The Making of the Modern Near East 1792-1923*, Longman, London, 1994
- Yapp, M. E.: *The Near East since the First World War*, Longman, London, 1991

Kilder

Nettkilder

https://snl.no/oljekrisen_1973%E2%80%939374 besøkt 3. november 2014

http://snl.no/Hans_Engen Besøkt 3. november 2014

<http://www.sjokyndige.com/68552367> Besøkt 10 oktober, 2014

Stortingsarkivet (SA):

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, Møtereferat 30.05.1967

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, Møtereferat 05.06.1967

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, Møtereferat 21.06.1967

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, Møtereferat 02.11.1973

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, Møtereferat 20.11.1973

Møtereferat 22.11.1974

Trykte Kilder, Stortingsarkivet (SA)

Stortingstidende, 1967-1968

Stortingstidende, 1968-1969

Stortingstidende, 1969-1970

Stortingstidende, 1970-1971

Stortingstidende, 1971-1972

Stortingstidende, 1972-1973

Stortingstidende, 1973-1974

Utenriksdepartementets arkiv, Oslo (UD)

UD 11.7/28 – Utenriksminister Lyngs besøk i Egypt 1966

UD 25.4/125 – Egypt Politikk – Bind 14-15, 17, 20

UD 25.11/19 – Midtøsten Politikk – Bind 36-116

UD 25.11/19i – Midtøsten Politikk – ad-doss Bind 1

UD 26.6/65 – Midtøsten – Bind 30-31

UD 27.12/12 – Skipsfarten på Palestina – Bind 17-19

UD 31.15/2 – Suez - Bind 25-30

UD 34.4/125 – DFAR-Norge Politikk - Bind 2-4